

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Hamza KOLUKISA

15. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE
GÜNEY AZERBAYCAN ÂŞIK ŞİİRİNDE VATAN, MİLLET (HALK)
VE AZADLIK (BAĞIMSIZLIK) KONULARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Tez Yöneticisi:
Yard. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

T 109355

ERZURUM – 2001

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

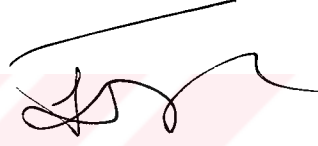
Bu çalışma, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı'nın Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bilim Dalı'nda jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri:

Jüri:

Yard. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

Yard. Doç. Dr. Turhan KAYA

Jüri:

Yard. Doç. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. / / 2001

Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER:

Özet	IV
Abstract	V
Ön Söz	VI
Giriş	1
I. Bölüm	6
1.1. Türk Milletinde Vatan Anlayışı	6
1.2. Türk Âşıklık Geleneğinde Vatan Konusu	12
1.3. Güney Azerbaycan Âşık Şiirinde Vatan Konusu	16
1.3.1. Âşık Kurbanî	16
1.3.2. Tufarganlı Âşık Abbas	17
1.3.3. Hasta Kasım	18
1.3.4. Âşık Valeh	18
1.3.5. Molla Veli Vidadî (1709-1809)	19
1.3.6. Âşık Ali (1801-1911)	21
1.3.7. Şemkirli Âşık Hüseyin (1811-1991)	21
1.3.8. Meşedi İskender (1874-1943)	22
1.3.9. Âşık Esed (1874-1951)	23
1.3.10. Şair Nebi Borçalı (1877-1945)	24
1.3.11. Âşık Mirze (1888-1944)	24
1.3.12. Âşık Veli Miskinli (1890 - ?)	27
1.3.13. Âşık Şemşir (1893-1980)	27
1.3.14. Âşık Behmen (1901 -)	29
1.3.15. Âşık Necef Elimerdanlı (1902-1947)	29
1.3.16. Şair Firudun (1905-1945)	30
1.3.17. Zal Cabbarlı (1913 -)	30
1.3.18. Âşık Beyler (1914 -)	31
1.3.19. Şair Salman (1916-1970)	32
1.3.20. Âşık Penah (1926-1979)	33
1.3.21. Âşık İmran (1928-1981)	34

1.3.22. Âşık Kâmandar (1929 -)	35
1.3.23. Âşık Ekber (1933 -)	37
1.3.24. Âşık Alxan (1933-1983)	38
1.3.25. Âşık Eziz (1937 -)	38
1.3.26. Âşık Hüseyn Cavan (1916-1985)	39
1.3.27. Âşık Ali	44
1.3.28. Âşık Hüseyn Namurî Eminâbâdî (1922 -)	44
1.3.29. Âşık Eziz Şehnazî (1929 -)	46
1.3.30. Âşık Elesger Dadaş P. Abadî (1931 -)	46
1.3.31. İranî İman (1931-)	47
1.3.32. Âşık Abbas (1934 -)	48
1.3.33. Âşık Hesên Gaffarî (1935 -)	48
1.3.34. Âşık Ferid Cihanî (1946 -)	50
1.3.35. Âşık Hesên İskenderî (1949 -)	50
1.3.36. Âşık Eşref (1949 -)	51
1.3.37. Âşık Ali Selimî (1953 -)	51
1.3.38. Âşık İbrahim (1955 -)	52
1.3.39. Âşık Rehim Eminî (1962 -)	53
1.3.40. Âşık Muhtar Abadî (1966 -)	54
1.3.41. Âşık Mahmud Cihangirî (1967 -)	55
1.3.42. Âşık Behmen Gurbanzâde Melik (1973 -)	56
II. Bölüm	57
2.1. Türklerde Millet Anlayışı	57
2.2. Türk Âşıklık Geleneğinde Millet Konusu	63
2.3. Güney Azerbaycan Âşık Şiirinde Millet Konusu	66
2.3.1. Âşık Kurbanî	66
2.3.2. Tufarganlı Âşık Abbas	66
2.3.3. Hasta Kasım	67
2.3.4. Dollu Mustafa	68
2.3.5. Âşık Ali (1801-1911)	69
2.3.6. Şemkirli Âşık Hüseyn (1811-1891)	69
2.3.7. Âşık Elesger (1821-1926)	70

2.3.8. Âşık Hüseyin Mayıl	71
2.3.9. Âşık Şemşir (1893-1980)	71
2.3.10. Âşık Teymur (1893-1980)	72
2.3.11. Göyçeli Âşık Musa (1909-1948)	72
2.3.12. Elipaşa Feğanî (1912-1975)	73
2.3.13. Âşık Hüseyin Cavan (1916- 1985)	73
2.3.14. Âşık Hasan Gaffarî (1935-)	75
2.3.15. Âşık Ferid Cihanî (1946-)	75
2.3.16. Âşık Hesên İskenderî (1949-)	76
2.3.17. Muhammed Nebatî (1968-)	76
III. Bölüm	77
3.1. Türklerde Bağımsızlık Anlayışı	77
3.2. Türk Âşıklık Geleneğinde Bağımsızlık Konusu	82
3.3. Güney Azerbaycan Âşık Şiirinde Bağımsızlık Konusu	84
3.3.1. Âşık Kurbanî	84
3.3.2. Âşık Mirze (1888-1944)	84
3.3.3. Âşık Teymur (1893 – 1980)	86
3.3.4. Âşık Beyler (1914 -)	86
3.3.5. Âşık Ahmet (1921 -)	87
3.3.6. Âşık Penah (1926-1979)	88
3.3.7. Âşık İmran (1928 -)	88
3.3.8. Âşık Hüseyin Cavan (1916-1985)	89
3.3.9. Âşık Ali Selimî (1953 -)	92
3.3.10. Muhammed Nebati (1968 -)	92
3.3.11. Âşık Mecid Baharî	93
3.3.12. Âşık Mirza Bayramoğlu	93
3.3.13. Âşık Aslan	94
3.3.14. Âşık Abdullah	94
Sonuç	95
Kaynaklar	96
Sözlük	101
Özgeçmiş	108

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

15. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE GÜNEY AZERBAYCAN ÂŞIK ŞİİRİNDE VATAN, MİLLET (HALK) VE AZADLIK (BAĞIMSIZLIK) KONULARI

Hamza KOLUKISA

Danışman: Yard. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

2001-Sayfa: VII+108

Jüri: Yard. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

Yard. Doç. Dr. Turhan KAYA

Yard. Doç. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

15. yüzyıldan günümüze kadar devam eden Güney Azerbaycan âşık şiirinde ele alınan vatan, millet ve bağımsızlık konularını ihtiva eden çalışma, üç ana bölümden oluşmuştur.

Birinci bölümde, Türklerin vatan anlayışının, Güney Azerbaycan âşık şiirine yansması ele alınmıştır.

İkinci bölümde, Güney Azerbaycan âşık şiiri geleneğinde, Türklerin millet anlayışının, izleri ve etkisi ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Güney Azerbaycan âşıklarının bağımsızlık anlayışı ve bu anlayışın âşık şiirine yansması ele alınmıştır.

Güney Azerbaycan Türkleri'nin vatan, millet ve bağımsızlık anlayışları, bilinen ilk yazılı kaynaklardan günümüze kadar gelebilen eserlerden örnekler alınarak dikkatlere sunulmuştur.

Bütün bunlarla Güney Azerbaycan Türkleri'nin diğer Türk boylarında olduğu gibi vatan, millet ve bağımsızlık konularına olan hassasiyetleri ve bağlılıkları gözler önüne konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuna araştırmamıza temel teşkil eden ve faydalanılan eserlerden oluşan bir kaynakça konulmuştur. Ayrıca Güney Azerbaycan Türkçesi'nde kullanılan fakat Türkiye Türkçesi'nde kullanılmayan veya farklı anlamlarda kullanılan kelimelerden oluşan küçük bir sözlük eklenmiştir.

ABSTRACT
MASTER THESIS
HOMELAND, NATION AND INDEPENDENCE IN
SOUTH AZERBAIJAN BARD POETRY SINCE 15 TH CENTURY

Hamza KOLUKISA

Supervisor: Yard. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

2001-Page: VII+108

Jury: Yard. Doç. Dr. Ali KAFKASYALI

Yard. Doç. Dr. Turhan KAYA

Yard. Doç. Dr. Muhsine BÖREKÇİ

The present study is concerned with the concepts of nation, motherland and independence as handled in the Southern Azerbaijan bard poetry that has ever continued since the 15 th century. The study consist of three main chapters.

The first chopter is intended to handle the reflection of Turk understanding of motherland on the Southern Azerbaijan bard poetry.

The second chopter deals with the influence and traces of Turk understanding of nation on the traditional Southern Azerbaijan bard poetry.

The third chapter, however, tackles the Southern Azerbaijan bards understanding of and keenness on independense as reflected in their poems.

The way the Southern Azerbaijan Turks esteem the concepts of nation, motherland and independense is presented with the examples from the sources that have been known up to now, including the earliest ones.

All these examles explictly show the hign sensitivity and sincene addiction of the Southern Azerbaijan Turk, as the other Turkish tribes, to those subjects and volues.

The study has a bibliographical part at the end, including the works that have been primorily used for the study at hand. Moreover, a short dictinory is attached to give the words that are used in the Southern Azerbaijan Turkish but not in today's Turkish or used to stand for different meanings.

ÖN SÖZ

Bugün Türk dünyası geniş bir coğrafyaya yayılmış durumdadır. Farklı yerlerde hayat süren bu insanlar arasındaki en önemli bağ kültürümüzdür. Bir milletin kültürü, onun bütün fertlerinin sahip olduğu, tarihin seyri içinde meydana getirdiği değer yargıları, hayat tarzları, bu hayatın aksedişinin göstergesi olan sanat eserleri, edebiyat ürünleridir. Halk kültürü; milletin birbiriyle olan sevgi ve nefret ilişkilerini, hayat felsefesini, ahlâk görüşünü, olaylar karşısındaki davranış tarzını ve pratik zekâsını aksettiren en güzel aynadır. Halk kültürünün en önemli taşıyıcısı ise âşıklardır. Onlar, halka en yakın kişiler olmaları münasebetiyle onların sıkıntılarını, çektikleri acıları, sevinçleri çok iyi biliyorlardı. Halkın engin duygu ve düşüncelerini, hayat tarzlarını şiirlerine konu etmişler, sazlarıyla dillendirmişler, türkü edip söylemişlerdir. Bu davranışlarıyla halkın gören gözü, konuşan dili, düşünen beyni olma gibi mühim bir vazifeyi yüklenmişlerdir.

Türk toplulukları arasında Azerbaycan'ın çok önemli bir yeri vardır. Azerbaycan, hem coğrafi konumu, hem de dili ve edebiyatı bakımından geniş Türk dünyasıyla Türkiye arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Azerbaycan Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında anlaşmayı engelleyecek bir fark da yoktur. Azerbaycan edebiyatıyla bizim edebiyat, aynı kaynaklardan beslenmekte ve tarihin seyri içinde paralel bir gelişme göstermektedir. Diğer Türk topluluklarının aksine Azerbaycan ile Türkiye arasında tarihin hiçbir devresinde uzun kopukluklar olmamıştır. Kullandıkları dil ve bu dille meydana getirdikleri edebiyat bunun en güzel örneğini teşkil etmektedir.

Bilindiği gibi 1928'de Azerbaycan siyasî olarak ikiye ayrılmış, ülkemizden doğarak Hazar Denizi'ne dökülen Aras nehrinin ikiye ayırdığı bu coğrafyanın kuzeyi Rusların, güneyi ise İranlıların hakimiyeti altına girmiştir. 1990'lara kadar Rus rejimi altında kalan Kuzey Azerbaycan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşmuş ve bağımsız bir Türk cumhuriyeti hâline gelmiştir. Fakat ne yazık ki, büyük bir nüfus potansiyeline sahip olan Güney Azerbaycan ise henüz bağımsızlığına kavuşamamıştır.

Güney Azerbaycan, kuzeydeki edebiyat anlayışının yenileşmesi ve modernleşmesinin aksine eski edebiyat anlayışı, özellikle halk edebiyatı oluşumunu devam ettirmiş ve yavaş bir değişim göstermiştir. Halk edebiyatı Güney

Azerbaycan'ın en güçlü kültürel sahasıdır. Diğer Türk toplulukları arasında hayat tarzı hızlı bir gelişim gösterdiği, bu sebeple halk edebiyatı ürünleri zayıflayıp yok olmayla karşı karşıya geldiği hâlde Güney Azerbaycan'da zengin sözlü kültür muhafaza edilmiş, bu anane yaşatılmaya çalışılmıştır. Tez konumuzu araştırırken bu duruma daha yakından şahit olduk.

Tez çalışmamızın konusu olan Güney Azerbaycan Âşık şiirinde ele alınan vatan, millet ve bağımsızlık mevzularını araştırırken fazla örnek bulmakta zorlandık. Âşık şiirinin sözlü gelenekte yaşaması ve yazılı edebiyata yeterince yansımaması, ayrıca bu bölgelerin yüzyıllar boyunca esaret altında bulunması ve hakimiyeti altında yaşadıkları yönetimlerin baskıcı rejimlerinin etkisi, bunda çok büyük olmuştur. Bırakın bu konuları şiirlerine konu etmek, bu kelimeleri telâffuz etmek bile yasaklanmıştır. Bu mevzuların işlendiği şiirler, öyle zannediyoruz ki, çok olmuştur, fakat yasak sebebiyle bu şiirlerin sözlü gelenekte de yaşatılması mümkün olmamıştır. Elimizdeki kaynaklarda âşıklarımızın hayatı ve şiirleriyle ilgili yeterli bilgi yoktur. Bazı âşıkların hayatları hakkında ya hiçbir malumat bulunmuyor ya da sınırlı bilgilere rastlıyoruz. Şiirlerine gelince, onlardan da ancak birkaç tane örnek bulunmaktadır. Durumun böyle olması âşıkların bu konuları işlemediği anlamına gelmemelidir. Âşıkların halk tarafından sevilmesinin, sahip çıkılmasının başta gelen sebeplerinden biri de onların bu mevzulara gösterdikleri hassasiyettir. Biz elimizde yeterli örnek şiirinin bulunmayışını, bu şiirlerin günümüze aktarılamayışına bağlıyoruz.

Çalışmamızda ilk etapta âşıklık geleneğinde vatan, millet ve bağımsızlık konularının ele alınışını göstermeye çalıştık. Bu konuların işlendiği şiirleri tespit ettik ve konulara göre tasnifini yaptık. Âşıkların değişen zaman, zemin, dünya görüşü ve yaşama tarzının etkisiyle bahsi geçen konulardaki duygu ve düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık.

Bu çalışmayla kardeş Türk halkları arasında dil, edebiyat ve kültür yönünden samimî bağlar oluşturmayı hedefledik. Ümit ediyoruz ki çalışma, gayesine ulaşmıştır. Ayrıca, beni böyle güzel bir konuda çalışmaya teşvik eden, çalışmalarımı titiz bir şekilde takip eden, her türlü desteği benden esirgemeyen hocam Yard. Doç. Dr. Sayın Ali KAFKASYALI'ya teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Hamza KOLUKISA

Erzurum-2001

GİRİŞ

Güney Azerbaycan, Türk milletinin vatan yaptığı en eski Türk yurtlarından birisidir. Halkın Güney Azerbaycan diye adlandırdığı bu Türk vatanı, hâlihazırda İran siyasi hudutları içerisinde bulunmakta ve resmî makamlarca İran Azerbaycanı diye anılmaktadır.

Aslında Güney Azerbaycan'ı, büyük veya bütün Azerbaycan'dan ayrı düşünmek çok doğru değildir. Çünkü o, büyük Azerbaycan'ın 1828 yılından sonra ayrılan bir parçasıdır. Bunun için önce Azerbaycan'ın coğrafyası ve tarihi hakkında kısaca bilgi verip daha sonra bütün Azerbaycan'ın bir parçası olan Güney Azerbaycan hakkında yazarsak herhalde daha doğru olur.

Azerbaycan; Derbent, Dağıstan içlerinden Tiflis, Sivas, Tebriz, Tahran önlerinden Meşhed'e kadar uzanan ve doğu tarafını Hazar Denizi'nin oluşturduğu büyük Türk vatanıdır. Tabî ki, bu büyük coğrafyada Azerbaycan Türkleri dediğimiz insanlar meskûndur. Tabî ki, çizdiğimiz bu coğrafya kültürel bir coğrafyadır.¹

Hudutlarını çizdiğimiz bu coğrafya, tarihin büyük bir bölümünde bütün hâlinde Türk devletlerinin elinde, Türk vatanı olarak bulunmuştur. Doktor Zehtabî'nin tespit ettiği gibi milâttan önce 4400 yıl öncesinden Türkler'in vatan yaptığı bir Türk yurtdur. Farslar şimdiki yaşadıkları bu topraklara Türkler'den 3500 yıl sonra gelmişlerdir.²

Ne yazık ki, hâlihazırda da olduğu gibi, Türk dünyası bazı devirlerde, uzun yıllar parçalanmış ve dağınık vaziyette yaşamışlardır. Bu duruma ya bazen kendileri düşmüş bazen de başkaları tarafından düşürülmüşlerdir. Türkler'in

¹ İslâm Ansiklopedisi "Azerbaycan" maddesi, M.E.B. Yay., İstanbul-1979, c. I, s. 91.

² Prof. Dr. Mahmut Takî Zehtabî, İran Türkleri'nin Eski Tarihi, Tebriz-1378 (1999).

parçalanmışlığından faydalanan Rus, Fars, Arap, Bizans, Roma gibi bazı devletler, bu büyük Türk vatanına ya tamamen ya da kısmen hâkim olmuşlardır.³ Halkının tamamı Türk olan bu yerler, yüzyıllarca Bizanslıların, Arapların, Farsların, Rusların elinde kalmıştır.

Bu el değiştirmeler devam ederken bir taraftan da Azerbaycan Türkleri küçük küçük hanlıklara bölünerek yüzyıla varan bir süre de (17.-18.yy.) birbirleriyle çekişmişler, didişmişler, boğuşmuşlardır.

19. yüzyılın başlarına gelindiğinde büyük Azerbaycan toprağı bir kez daha paylaşılmış, bir kez daha el değiştirmiştir. 1828 Türkmençay Antlaşması ile büyük Azerbaycan Ruslar ve Farslar arasında pay edilmiştir. Aras nehrinin kuzey tarafı Rusların, güney tarafı ise Farsların hakimiyetine düşmüştür. Böylece tarihte birçok örneğı görülen Türk vatanlarının bölünmüşlüğü hadisesi bir kez daha oluşmuştur. Büyük Azerbaycan, Güney Azerbaycan ve Kuzey Azerbaycan diye ikiye bölünmüştür. Aynı soyun, aynı boyun, aynı töre ve geleneğın, aynı inanç ve imanın insanları iki farklı kültürün, iki farklı milletin, iki farklı sistemin dairesine dahil olmuşlardır.

İran hâkimiyet dairesine alınan ve Güney Azerbaycan denilen bu Türk vatanının âşık şiirinde vatan, millet (halk), azadlık (bağımsızlık) meselesi üzerinde duracağız.

Güney Azerbaycan, kuzeyde Aras nehri, batısında Türkiye ve Irak ile çevrili güneyde Tahran önlerine kadar uzanan, doğusunda Hazar Denizi bulunan Türk yurdu dur.

Tebriiz, Erdebil, Hoy, Astara, Bicar, Culfa, Halhal, Hemedan, Makü, Merend, Mahabad, Salmas, Urmiye, Kazvin gibi büyük kültür ve medeniyet merkezleri olan Türk şehirleri buradadır.

Güney Azerbaycan'da Türklerin birçok boyu bir arada yaşamaktadır. Azerî Türkleri, Afşarlar, Bahtiyârîler, Kacarlar, Karakalpaklar, Türkmenler, Özbekler, Kaşgaylar, Kengerliler, Karadağlılar, Karaîler, Karaçorlular, Kazaklar, Pamseler, Şahsevenler, Timurtaşlar gibi.

³ Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi, İstanbul-1977, c.1.

Güney Azerbaycan Türkleri örf, âdet, gelenek, inanç, folklor, müzik, giyim kuşam ve dil yönünden Anadolu Türkleri'nden, Gagauzlar'dan, Kırgızlar'dan, Kazaklar'dan farklı değiller.

Yüzyıllarca Romalıların, Farslıların, Rusların, Arapların hakimiyetinde kalmalarına rağmen dillerinden, kültürlerinden, töre ve geleneklerinden hiç taviz vermemişlerdir. Edebiyatlarını, müzik ve folklor gibi bütün kutsal değerlerini geliştirerek yaşatmışlardır.

Türk dünyasının ortak klâsikleri olan destanlar, Orhun Abideleri, Dede Korkut Hikâyeleri, Kutadgu Bilig, Köroğlu Destanları... onların da temel klâsikleridir. Dede Korkut yadigârı Türk sazı ve âşıklık geleneği bütün canlılığı ile hatta Türk dünyasında, en canlı bir şekilde bu bölgede yaşamaktadır. Bunlarla birlikte bu coğrafyada doğup büyüyen ve dünyaca ün kazanan onlarca şair, yazar ve ilim adamı bu bölgede yetişmiştir. Halihazırda da yüzlerce vardır: Musa Şehavat, Ömer Genci, Katran Tebrizî, Mahseti Gencevî, Genceli Nizamî, İzzettin Hasanoğlu, Nesir Baküvî, Marağalı Ehvedî, Mahmut Şebüsteri, Essar Tebrizî, Cihanşah Hakikî, Habibî, Hataî, Kurbanî, Kişverî, Fuzulî, Sarı Âşık, Abbas Tufarganlı, Molla Penah Vakıf, Hasta Kasım, Endelib Karacadağî, Nebatî, Şükûhî, Âciz, Mirza Hasan Rüştiyye, Abdurrahim Ebu Talipzâde, Zeynel Abidin Marağayî, Siggetül İslâm, Şeyh Muhammed Hıyâbânî, Cafer Pişeverî, Abbas Penahî, Mahmut Tâki Zehtabî, Ali Tûde, Genceli Sebahî, Fethi Hoşginabî, Yahya Şeyda, Şehriyâr, Savalan, Hüseyin Feyzullahi Vahid, Zöhre Vefâi Settârî, Seyid Hamide Reiszâde Seher, Cevat Heyet gibi büyük yazar, şair ve dünyaca ünlü ilim adamları bu toprakta büyümüşlerdir.⁴

Arap işgali yıllarında bazı şairler eserlerini Arapça, Rus işgali yıllarında bazı edipler eserlerini Rusça, Fars işgali yıllarında da bazı edipler eserlerini Farsça yazmışlardır. Yine bu olumsuz gelişmelere rağmen “Türkçe edebiyat” normal gelişimini devam ettirmiştir.

Ali Kafkasyalı Hoca'nın dediği gibi, Türk dünyasında âşıklık geleneğinin bu bölgede, Tebriz merkezli, Güney Azerbaycan'da olması, Türk dili ve kültürünün gelişmesinde büyük etken olmuştur.⁵ Tabî ki, dil ve edebiyatın değişip gelişmesinde, devrin olaylarının da büyük tesiri olmuştur. Köroğlu Destanları'nın oluşmasında 16. yüzyıl Yakındoğu olaylarının ve köylü isyanlarının, derebeylerin

⁴ Dr. Cevat Hély'et, Azerbaycan Edebiyatı Tarihine Bir Bakış, Tebriz-1376 (1997).

⁵ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, 1. cilt, (Henüz yayımlanmamış).

baskılarının etkisi gibi 18.-19. yüzyıl Hanlıklar Dönemi'nin kargaşası ve hemen her devirde görülen dinî çatışmalarında büyük izleri eserlerde görülüyor.

20. yüzyıla gelindiğinde Güney Azerbaycan'ın tarihi tamamen farklı bir boyut kazanmıştır.

Yukarıda da denildiği gibi Güney Azerbaycan, Farsların hakimiyetine girmiştir. Aras edebiyatı, ayrılık edebiyatı dizi dizi dizilmiştir. Tabî ki, halkının tamamına yakını Türk olan bu insanlar ülke genelinde azınlık oldukları hâlde, hakimiyeti ellerinde bulunduran Farslara karşı zaman zaman baş kaldırmışlardır. Gaspedilen hürriyetlerini, yasaklanan dillerini, sömürülen zenginliklerini korumak ve tekrar sahiplenebilmek için cânları pahasına da olsa isyan yapmaya, ayaklanmaya, baş kaldırmaya teşebbüs etmişlerdir.

İlk Güney Azerbaycan bağımsızlık hareketi, 1908 yılında Settar Han ve Bağır Han'ın liderliğinde görülüyor. Settar Han liderliğindeki bu hareket, Tebriz'de Türkler'in bağımsızlığını temin edip, Tahran'a kadar ulaşmışsa da Rus ve Avrupalı güçlerin Fars yönetimine destek vermesi sebebiyle Türklerin bu bağımsızlık hareketi boğulmuştur.⁶

İkinci büyük bağımsızlık hareketi, 1918 yılında Şeyh Muhammet Hıyâbânî'nin liderliğinde yapılmıştır. Büyük Türk devlet adamı Şeyh Muhammet Hıyâbânî, Tebriz başkent olmak üzere bağımsız bir Türk devleti kurmuş, Türkçe eğitimi başlatmış, Türkçe ders kitapları yayımlatmış, üniversite kurmuştur. Yine Rus ve Avrupa ülkelerinin Farslarla anlaşması neticesinde Şeyh Muhammet Hıyâbânî'nin kurduğu "Azadistan Türk Devleti" kanlı bir şekilde yıkılmış, Hıyâbânî şehit edilmiştir.

Diğer bir bağımsızlık hareketi, Mir Seyid Cafer Pişeverî başkanlığında 21 Mart 1945 günü yine Tebriz başkent olmak üzere "Azerbaycan Muhtar Hükûmeti"nin kurulmasıyla görülüyor. Yine Rusya ile Farslar anlaşıyorlar, Avrupa ve Amerika da destek vererek "Bağımsız Azerbaycan Hükûmeti" binlerce Azerbaycan Türkü'nün kanı dökülerek yıkılıyor.⁷

1963'ün ocak ayında "Beyaz Devrim" hayata geçiriliyor. Güney Azerbaycan'ın bütünlüğünü daha da parçalamak için İran'ın idarî yapısı akıl almaz "Astan" denilen bölgelere bölünüyor. Bununla Güney Azerbaycan üç bölgeye ayrılıyor. Yüzyıllarca,

⁶ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, 2. cilt, Giriş (Henüz yayımlanmamış).

⁷ Şöket Tağıyeva, Ekrem Rehimli, Semed Bayramzâde, Güney Azerbaycan, Orhan Neşriyyatı, Bakı-2000, s. 160.

bilhassa Şah İsmail döneminde, resmî dilin Türkçe olduğu bu coğrafyada⁸, 1918'den itibaren büyük bir baskı ve zulümle Türkçe yasaklanıyor, Türkçe yayınlar yakılıp yok ediliyor.

1979 yılına gelindiğinde beyaz devrimden olumsuz etkilenen esnaf ve zenginler, şahın zulmünden usanan halk, yeni bir rejim sevdasıyla mücadele veren sosyalistler, bağımsızlık taraftarı Türkmenler ortak bir paydada birleşerek Şah rejimini deviriyorlar ve başa Humeynî yönetiminde mollalar grubu geliyor.⁹

Humeynî rejimi nispeten Türkçe yayına izin veriyor. Ancak uzun süre Türklerin millî çalgısı olan sazı, tarı yasaklıyor. Son yıllarda sadece erkekler arasında sazın çalınmasına müsaade ediliyor.

Memnuniyet verici bir durumdur ki, nice milletlerin, nice medeniyetlerin, nice kültürlerin emperyalist şemsiyesi altında kalan Azerbaycan halkı, bu cümleden Güney Azerbaycan Türkleri, Oğuz Ata mirası, Dede Korkut yadigârı Türk sazını, sözünü ve âşıklık geleneğini durduramamış, susturamamıştır. Bugün Güney Azerbaycan'da yüzlerce Türk âşığı âşıklık geleneğini devam ettirmekte, saz çalıp şiir söylemekte, düğün dernek sahalarında cevalân etmektedirler. Yüzyıllar öncesinde olduğu gibi yine âşıkların dilinde vatana bağlılık, millet sevgisi, bağımsızlık aşkı türkü türkü, destan destan devam etmektedir.¹⁰

⁸ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, 4. cilt, Giriş (Henüz yayımlanmamış).

⁹ Şöket Tağıyeva, Ekrem Rehimli, Semed Bayramzâde, Güney Azerbaycan, Orhan Neşriyyatı, Bakı-2000, s. 160; Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, 4. cilt, Giriş (Henüz yayımlanmamış).

¹⁰ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, 4. cilt, Giriş (Henüz yayımlanmamış).

I. BÖLÜM

1.3. TÜRK MİLLETİNDE VATAN ANLAYIŞI

“Vatan” sözünün anlamı ansiklopedi ve sözlüklerimizde şöyle ifade edilmektedir. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi’nde: “Bir kimsenin doğup büyüdüğü ya da yurttaşı olduğu ve duygusal yönden kendisini bağlı hissettiği ülke, yurt.”¹¹ olarak;

Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü’nde: “Bir kimsenin doğup büyüdüğü ve vatandaşı olduğu ülke, memleket; ana yurt.”¹² şeklinde;

Türkçe Sözlük’te ise vatan kelimesi “yurt” olarak verilmiştir. Yurt kelimesi de şu şekilde açıklanmıştır: “Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası.”¹³

Vatan kelimesinin yanında “yurt, oba, el, memleket, ülke gibi” kelimelerin de aynı anlamlarda kullanıldığı biliniyor.

Namık Kemal’in dediği gibi vatan, bir galibin kılıcı veya bir kâtibin kalemiyle çizilen belirli hatlardan ibaret değil; millet, hürriyet, menfaat, uhuvvet, tasarruf, hakimiyet, ecdada hürmet, aileye muhabbet, gençliğin yâdedilmesi gibi birçok ulvî duyguların bir araya gelmesinden meydana gelmiş mukaddes fikirdir.¹⁴

“Vatan, bütün özellik ve güzellikleriyle insanın millî şahsiyetine özgünlük kazandırır.”

Bu tariflerde de görüldüğü gibi milletlerin hayatında vatanın önemi çok büyüktür. Her milletin her bir ferdi, gözünü açıp ilk gördüğü, havasını teneffüs ettiği ve bir parçası olduğu vatanını çok sever.

¹¹ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, Milliyet Yayınları, İstanbul-1986. c. 23.

¹² Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü, Haz. Seyfettin Altaylı, M.E.B. Yay., İstanbul-1994.

¹³ Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara-1988.

¹⁴ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul-1985, c. 9, s. 53.

Türkler hayatının şekillendiği, millî azim ve fikirlerinin beslendiği, galibiyetlerini yaşadığı, sanat ve kültür eserlerini sahnelediği, yeni nesillerinin üzerinde boy attığı, nimetlerinden gıdalandığı, atalarının koynunda yattığı vatanını çok sever. Onu sevmeyi imanın bir gereği olarak görür. Ona bir âşığın sevgilisine, bir evlâdın annesine bağlılığı gibi bağlıdır. Bu sebepten olsa gerek ona “Ana Vatan” demişlerdir.

Türk milleti, bilinen en eski tarihten bu yana dünya sahnesinde yer almış, birçok coğrafyayı kendine vatan etmiş, büyük devletler kurmuş ve birçok imparatorluklar meydana getirmiştir. Vatan yaptıkları yerlere kısa sürede imzalarını atmışlardır. Vatan topraklarına mukaddes bir varlık gözüyle bakmışlar ve buraları canları pahasına korumuşlardır.

Ünlü âlim Muharrem Ergin’in: “Türk adının, Türk milletinin isminin geçtiği ilk Türkçe metin... İlk Türk tarihi... Taşlar üzerine yazılmış tarih... Türk devlet adamlarının millete hesap vermesi, milletle hesaplaşması... Türk töresinin, Türk medeniyetinin, yüksek Türk kültürünün büyük vesikası...”¹⁵ şeklinde tanıttığı, atalarımız Göktürkler’den yâdigâr kalan ve yazılı ilk Türk kaynağı olan Orhun Abideleri’nde Türk milletinin ve devlet adamlarının vatana verdikleri değer ne derece büyük olduğunu görüyoruz.

Hâl böyle olunca Türkler her fırsatta vatan sevgilerini dile getirmişlerdir. Kimi zaman sözlü olarak kimi zaman da yazılı olarak.

Bilge Kağan Türk vatanının enginliğini, bu yerlerin ve burada yaşayan Türk milletinin güvencesinin kendisi olduğunu, yüzyılların ötesinden şöyle ifade ediyor:

“Doğuda gün doğusuna, güneyde gün ortasına kadar; batıda gün batısına, kuzeyde gece ortasına kadar... Bu alan içindeki millet hep bana bağlıdır. Bunca milleti hep düzenledim. Artık kötülük yok ve Türk Kağanı Ötüken ormanında oturdukça ülkede sıkıntı olmayacak...”¹⁶

Büyük bir Türk milliyetçisi olan Kaşgarlı Mahmut’un, Türk dilinin ilk sözlüğü olma özelliğindeki “Divanü Lügati’t-Türk” adlı eseri; destanlardan efsanelere, edebiyattan folklor, Türk yaşayış ve düşünce tarzına kadar birçok konuya yer vermesi sebebiyle çok önemli bir şaheserdir. Yüreği milleti için çarpan, onun sevgisi ile dolu olan Kaşgarlı, bu eşsiz eserinde, elbette ki, vatan konusunu da işlemiştir.

¹⁵ Muharrem Ergin, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., İstanbul-1996, s. 7.

¹⁶ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul-1985, c. 1, s. 70.

“Yabaku’larla Savaş” başlığı altında verdiği dörtlüklerden birinde, iyi bir liderin vatan ve millet hayatındaki önemini, onların birlik ve beraberliğini nasıl sağlayacağını şöyle belirtir:

“Gelse eğer hakanım,
Tamamlanır birliğim,
Dağılmaz obam evim,
Şimdi asker dizilir.”¹⁷

16. yüzyılın olduğu kadar Türk edebiyatının da en önde gelen edebî şahsiyetlerinin biri olan, bütün Türk dünyası tarafından tanınan ve sevilen Fuzûlî de vatan konusunu şiirlerinde işlemiştir. “Penbe-i Dağ-i Cünun” diye başlayan bir gazelinde sevdiğinin bulunduğu yeri vatanı olarak kabul ediyor:

“Edemem terk, Fuzulî, ser-i kûyin yârin,
Vetenümdür, vetenümdür, vetenümdür, vetenüm.”¹⁸

(Ey Fuzulî, sevgilinin muhitini yani köyünün baş ucunu terk edemem, çünkü orası benim vatanımdır.)

Ömrünü vatanına ve milletine hasretmiş büyük fikir ve edebiyat adamlarımızdan Namık Kemal, gerek manzum, gerekse mensur eserlerinde fırsat buldukça bu konulara çok yer vermiştir. “Hürriyet Kasidesi”nin her beytinde vatanın bir özelliğinin terennümünü bulmak mümkündür. Vücudun mayası olarak gördüğü vatan toprakları uğrunda çekilen acı ve sıkıntılara üzülmeyeceğini bir beytinde şöyle ifade ediyor:

“Vücûdun kim hamîr-i mâyesi hâk-i vatandandır,
Ne gam râh-ı vatanda hâk olursa cevri ü mihnetten.”¹⁹

(Vücudun mayası, vatan toprağıdır; bu vücut, acı ve sıkıntı içinde vatan yolunda toprak olursa, en küçük bir üzüntü duyulmaz.)

¹⁷ a. g. e., s. 125.

¹⁸ Anar-Yavuz Akpınar, Bin Yılın Yüz Şairi, Azerbaycan Şiiri Antolojisi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-2000, s.31.

¹⁹ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul-1988, c. 8, s. 373.

Sade Türkçesi ve millî meselelere hassasiyeti ile tanınan Mehmet Emin Yurdakul da vatan konusunu nice şiirine konu etmiştir. Herkes tarafından bilinen, 1897 Yunan Savaşı münasebetiyle yazdığı ve “Yurdumuzun Koç-Yiğitleri’ne” diye ithaf ettiği “Anadolu’dan Bir Ses Yahut Cenge Giderken” adlı şiirinde vatani Allah’ın evi olarak zikrederek vatanına verdiği değeri gösterir:

“...

İnsan olan vatanının kuludur.

Türk evlâdı evde durmaz giderim.

...

Düşmanımı vatanıma saldırtmam,

Tanrı evi viran olmaz; giderim!

...

Bu topraklar ecdadımın ocağı,

Evim, köyüm hep bu yerin bucağı,

İşte vatan! İşte Tanrı kucağı!

Yâr yatağın düşman almaz; giderim.”²⁰

Hocam Yard. Doç. Dr. Ali Kafkasyalı’nın bir yazısında, “Düşmanlara karşı kalemini top, kaleminden dökülenleri top mermisinden daha tesirli kullanan; camilerde, meydanlarda îrâdet ettiği va’az ve nutuklarıyla milletimizin birlik ve beraberliğini temine çalışan; bununla da düşman için gözdağı olan Mehmet Akif, İstiklâl Harbimizde en büyük hizmeti veren insanlarımızdan birisidir.”²¹ diye tanıttığı, İstiklâl Marşı şairi olarak da şöhret kazanan Mehmet Akif Ersoy’da da vatan sevgisi önemli bir yere sahiptir. Akif, vatani kutsal bir varlık olarak görmüş, bunu şiirlerine nakşetmiştir. Sadece “İstiklâl Marşı”na bakıldığı zaman bile Mehmet Akif’in vatan anlayışını ve ona olan sevgisinin büyüklüğünü görmek mümkündür. Cennet olarak kabul ettiği vatanından ayrılmamak için, her şeyini feda etmeye hazır olduğunu yüksek bir şuurla ifade etmiştir:

²⁰ F. Abdullah Tansel, Mehmet Emin Yurdakul’un Eserleri (Şiirleri), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1969, s. 22.

²¹ Ali Kafkasyalı, İstiklâl Harbimizde Mehmet Akif, Türk Yurdu Dergisi, Sayı: 357, s. 51. Aralık-1987.

“Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şühedâ fişkırarak toprağı sıksan, şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ.
Etmesin tek, vatanımdan beni dünyada cüdâ.”²²

Büyük Türkçü şair ve düşünür Ziya Gökalp, vatanı çok geniş bir coğrafyaya yayar. “Turân” şiirinde bu görüşünü şöyle ortaya koyar:

“Vatan ne Türkiya’dır Türkler’e, ne Türkistân;
Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turân...”²³

Ziya Gökalp, “Asker Duası” adlı şiirinde de vatanını mamur, milletini mutlu kılması için Allah’a niyazda bulunur:

“Vatanı ma’mûr eyle, yâ Rabbi!
Milleti mesrûr eyle, yâ Rabbi!”²⁴

Vatan şairi olarak bilinen Yahya Kemal Beyatlı da vatan konusunu eserlerinde çok geniş olarak ele almıştır. Hatta onun vatana bakışını Nihat Sami Banarlı bir yazısında, “Tarihî, coğrafî, içtimâî bilgi ve hakikatlere dayanan, yüksek ve realist bir vatan anlayışı.”²⁵ diye ifade etmiştir.

Yahya Kemal eserlerinde vatan fikrini bir imanî mesele hâline getirir.

Türk edebiyatının abide şiirlerinden birisi olan “Süleymaniye’de Bayram Sabahı”nda vatanı o kadar geniş düşünür ki, “Kendi Gök Kubbemiz” tabirini kullanır. O sadece Anadolu topraklarını vatan olarak görmez, bağımsız olmayan Türk topraklarının da özlemini çeker, o yerlerin elimizden çıkışına hayıflanır. “Koca Mustâpaşa” adlı şiirinde bu duygularının ifadesini görebiliyoruz:

²² M. Orhan Soysal, Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmeninin El Kitabı, M.E.B. Yay., İstanbul-1999, s.595.

²³ Ziya Gökalp, Kızıl Elma, (Haz. Hikmet Tanyu), Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yay., Ankara-1976, s. 3.

²⁴ a.g.e., s. 82.

²⁵ Banarlı, N. Sami, Yahya Kemal Yaşarken, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, Baha Matbaası, İstanbul-1959, s. 20.

“ ...

Sızlatır bazı saatler dayanılmaz bir acı,
Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.
Rûh arar başka tesellî her esen rüzgârda.
Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!”²⁶

Yahya Kemal, “Yol Düşüncesi” adını verdiği şiirinde de cihanı vatandan ibaret olarak görüyor, öldükten sonra bile vatanın tahayyülünde eski hâliyle kalmasını istiyor:

“Cihan vatandan ibarettir, îtikadımca.
Budur ölümde benim çerçevem, muradımca.

...

Ölüm yabancı bir âlemde bir geceyse bile,
Tahayyülümde vatan kalsın eski hâliyle.”²⁷

“Eylül Sonu” şiirinde vatan sevgisi zirveye çıkıyor:

“Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;
Lâkin vatandan ayrılışın ızırâbı zor.”²⁸

Klâsik eser ve klâsik şairlerimiz nezdinde vatan mefhumu kısaca böyle. Bir de halk edebiyatımızın esasını oluşturan âşık şiirinde vatan meselesine bakalım:

²⁶ Y. Kemal Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz, M.E.B. Yay., İstanbul-1994, s. 42.

²⁷ a. g. e., s. 77.

²⁸ a. g. e., s. 53.

1.2. TÜRK ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE VATAN KONUSU

Her Türk vatanını sever. Vatanını sevmeyen veya vatan sevgisi az olan Türk’e rastlamak çok kolay değil. Türk milletinin kültür ve edebiyatının oluşmasında büyük yerleri olan âşık/şairlerimizde ise vatan sevgisi bir başkadır. Onlar, halkın bağrından çıkmış, onların örf, âdet, gelenek ve görenekleriyle, kısacası kültürüyle yoğrulmuş, yürekleri vatan, millet sevgisiyle çarpan, birlik ve beraberliği gaye edinmiş mümtaz şahsiyetlerdir. Onlar vatani sevmekten öte vatan sevgisinin gereğini ve önemini saz ve sözleriyle köy kent dolaşarak anlatırlar. Bunlar, yüzyıllar boyunca halkın gören gözü, tutan eli, konuşan dili, seven gönlü olmuşlardır. Halkın mutluluklarını, dertlerini, üzüntülerini, zaferlerini, güzel buldukları her şeyi dantel gibi şiirlerine işleyen, bunları türkü türkü sazlarıyla seslendiren, hikâyelerine konu eden âşıklarımızdır.

Türk âşıklık geleneğinin en büyük temsilcilerinden birisi olan ve diğer Türk toplulukları arasında da yaygın olarak tanınan Âşık Şenlik’te vatan sevgisi ölçüsüzdür. Osmanlı-Rus Savaşı’nın başladığı günlerde çalıp söylediği ve millî marş olarak halkın dilinde dolaşan “93 Koçaklaması”nda, vatanın kutsallığı ve savunulması gerektiği yüksek seviyede vurgulanmıştır:

“Ehli İslâm olan işitsin bilsin,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana,
İsterse Uruset neki var gelsin,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.

Kurşanın kılınıcı, giyinin donu,
Kavga bulutları sardı her yanı,
Doğdu koç yiğidin şân alma günü,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.

Şenlik ne durursuz atları binin,
Sıyra kılıç düşman üstüne dönün,
Artacaktır şanı bu Âl-Osman'ın,
Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.”²⁹

Büyük acıları hem yaşayan, hem de bunlara şahit olan Âşık Kahraman da Ermeni katliamından sonra vatanın perişan hâlini “1918 Baharında Şüregel”deki Ermeni Mezalimine Ağıt” adını taşıyan şiirinde tasvir eder:

“Gördüm Şüregel’in ova, düzünü;
Çayır, çimen, yeşil almış yüzünü,
Ermeniler yakmış, yıkmış özünü,
Sahipsiz vatanlar, insan kalmamış.”³⁰

Bardızlı Âşık Nihanî Baba “1920’de Kars’ın Son Kurtuluşu Destanı” adını taşıyan şiirinde, bu vatanın ebedi olarak bizim olduğunu belirtir:

“Dü-Cihan Dostu’na fedadır özüm,
Bastığınız yerlere sürüne yüzüm,
Vatan hep bizimdir, çıkar bu sözüm,
Hamdolsun vaziyet sağ yana döndü.”³¹

Azerbaycan’ın yetiştirdiği en kudretli âşıklarından biri olan Mikâyıl Azaflı, vatan ve millet meseleleriyle yoğrulmuş, bunlara karşı sevgi pınarını sonuna kadar açmıştır. Bu meseleleri kendine dert etmiş, saziyla sözüyle bunları dile getirmiştir. Hem de o zamanki baskıya, zulme rağmen cesaretle dile getirmiştir. O âdeta “Azerbaycan’ın sine defteridir.”

Azaflı “Ey Veten” isimli şiirinde vatani, her şeyi olarak kabul ederek ona karşı ne büyük sevgi beslediğini gösteriyor:

²⁹ Ali Kafkasyalı, Farklı Bir Âşık Tipi Olarak Âşık Şenlik, Türk Yurdu Dergisi, Şubat-1999, Sayı: 138, s. 49.

³⁰ Ali Kafkasyalı, Edebiyatımızda Ermeni Mezalimi, K.K.E.F Yay., Erzurum-2001, s. 51.

³¹ a. g. e., 60.

“Sen dileyim, sen üreğim, sen başım,
Bağım, bağçam, aran³², dağım, daş-gaşım³³,
Atam, anam, dostum, yârım, gardaşım,
Söhbetimsen, bayatımsan, ey veten.”³⁴

Azaflı “Men Senin Êşginle” adlı başka bir şiirinde de maddî ve manevî yönden beslendiği vatanın kendisinden yüz çevirmesi hâlinde ölebileceğini belirterek, böyle davranmaması için vatana ricada bulunuyor gibidir:

“Döşünden süd emdim, goynunda yatdım,
Sinende böyüdüm, kâmala çatdım,
Men senin eşginle yazdım, yaratdım,
Ölerem, çevirsen üzünü, Veten.”³⁵

Allah’ın takdiriyle, gözünün ışığını da gönül ışığıyla birleştiren, haklı bir şöhreti bulunan usta âşıklarımızdan Âşık Veysel de şiirlerinde vatana olan sevgisini sıkça ele almıştır. “Vatan Sevgisini İçten Duyanlar” adını taşıyan şiirinde her insanın çalışarak vatanına, milletine faydalı olmasını, neme lâzımcılık etmemesini istiyor, vatan yolunda şehit düşenleri de anmadan geçmiyor:

“Vatan sevgisini içten duyanlar,
Sıdk ile çalışır benimseyerek.
Milletine ulusuna uyanlar,
Demez neme lâzım neyime gerek.

Her ferdin hakkı var bizimdir vatan,
Babamız dedemiz döktüler al kan,
Hudut boylarında can verip yatan,
Saygile anarız şehit diyerek.”³⁶

³² Aran: Ova, düzlük.

³³ Daş-gaş: Kıymetli taşlar, mücevherat.

³⁴ Ali Kafkasyalı, Mikâyıl Azaflı Hayatı-Sanatı-Eserleri, Eser Ofset, Erzurum-1996, s. 155.

³⁵ a. g. e., s. 156.

³⁶ Ü. Yaşar Oğuzcan, Dostlar Beni Hatırlasın-Âşık veysel, Özgür Yay., İstanbul-1991, s. 161.

Yaşayan âşıklarımızdan Âşık Murat Çobanoğlu da şiirlerinde, vatan konusuna geniş yer ayırmıştır. “Vatan Güzeldir” adlı şiirinde vatana olan sevgisini dile getirerek her şeyin vatanda güzel olduğu ifade etmiştir:

“Her nefes aldıkça havam ordadır,
Anam, babam, yârim, yuvam ordadır,
Dünyayı verse de cânım ordadır,
Yine ben söylerim vatan güzeldir.

Çobanoğlu der ki budur merağım,
Çünkü çok sevdiğim asıl toprağım,
Anadolu cennet olan otağım,
Yine ben söylerim vatan güzeldir.”³⁷

³⁷ Ali Kafkasyalı, Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara-1998, s. 292.

1.3. GÜNEY AZERBAYCAN ÂŞIK ŞİİRİNDE VATAN KONUSU

1.3.1. Âşık Kurbanî

15. yüzyılın sonu 16. yüzyılın ilk yarısında şimdiki Güney Azerbaycan'ın Dirili kentinde doğup büyüyen ve çalıp söyleyen, eserleri elimizde bulunan Türk dünyasının en kadim ozanı Âşık Kurbanî, şiirlerinde “vatan” konusuna hayli temas etmiştir. Onun vatan konusunda müstakil bir şiirine rastlanmıyorsa da şiirlerinin muhtevasında vatan konusu işlenmiştir.

“Gédirem” adlı şiirinin bir dördlüğünde vatanından ayrı düştüğünü, yurtsuz yuvasız kaldığını, vatandan ayrı düşmekle suya düşmüş dalgıca döndüğünü ifade etmiştir:

“Ne müddetdi celay veten olmuşam³⁸,
Baş götürüb³⁹ Gence déyib gedirem.
Ğevvas kimi deryalara dalmışam,
Éşge düşüb onca déyib gédirem.”⁴⁰

Kurbanî “Gelmişem” adlı başka bir şiirinin tapşırma hanesinde de vatani güle, kendisini de bülbüle benzeterek vatanına âşık olduğunu, ne yazık ki, feleğin bir cilvesi olarak vatanından ayrı düştüğünü ifade eder. Ayrıca vatandan ayrı düşmesine sebep olarak Kara Vezir'in halka yaptığı zulmü sebep göstererek, Şah İsmail'e şikâyetle gittiğini belirtir:

³⁸ Celay veten ol-: Vatnından ayrı düşmek, gurbete düşmek, yurtsuz yuvasız kalmak.

³⁹ Baş götür-: Başını alıp gitmek, kaçmak, nere gelirse oraya gitmek.

⁴⁰ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azerbaycan Âşığıları ve Êl Şairleri, Elm Neş., Bakü-1983, c. I, s. 39.

“Bülbül idim, ayrı düşdüm gülümden,
 Felek vurdu, cida saldı élimden,
 Ğurbanî’yem, Ğara Vezir elinden,
 Şeyx oğluna⁴¹ şikâyet gelmişem.”⁴²

1.3.2. Tufarganlı Âşık Abbas

16. yüzyılın önde gelen âşıklarından Tufarganlı Âşık Abbas’da vatan sevgisinin önemli bir yeri vardır. Âşık, “Ayrıldım” redifli şiirinde vatan sevgisini, ondan ayrılmanın acısını şöyle ifade ediyor:

“Ay arifler, ğanlı felek cebrinden,
 Ğohumdan, ğardaşdan, élden ayrıldım.
 Ferhad kimi çekdim Şirin ğehrini,
 Cıĝa pervaz étdi, télden ayrıldım.”⁴³

Âşık Abbas, “Yâr” adlı bir şiirinde de yine vatanından ayrı kalmanın ıstırabını dile getirir:

“Ayrı düşdüm vetenimden, élimden,
 Bülbülümden, gülşenimden, gülümden,
 Men ne dédim, sen incidin dilimden,
 Hesret ğaldım, men dermedim gülüm yâr.”⁴⁴

Âşık Abbas, “Gétidi” redifli başka bir şiirinde de kendisini arayıp soranlara, yaşadığı yer olan Tufargan’a gittiğinin söylenmesini isteyerek memleketine olan bağlılığını ifade eder:

⁴¹ Şeyx oğlu: Şah İsmail.

⁴² Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c. 2, s.222, (Henüz yayımlanmamış).

⁴³ S. Sakaoğlu-A.B. Alptekin-E. Şimşek, Azerbaycan Âşıkları ve Él Şairleri I, Halk Kültürü Yay., İstanbul-1985, s. 31.

⁴⁴ a. g. e., s. 38.

“Her ne oldu mene oldu,
 Ğaynadı peymanam doldu,
 Déseler Abbas nec’ oldu?
 Déyin Tufargan’a gétđi.”⁴⁵

1.3.3. Hasta Kasım

18. yüzyılın ünlü âşıklarından biri olan ve Güney Azerbaycan’ın Dikmetaş köyünden olduğu söylenen Hasta Kasım, bu köyün adını “Élimde” redifli şiirinde kullanarak yaşadığı yerlere olan sevgisini ifade ediyor:

“Üç gündü çıxmışım o Tikmedaş’dan,
 Ğapına gelmişem cânım elimde,
 Ayağın torpağı Ğovma Ğapından,
 Sızıldaram giribanım élimde.”⁴⁶

Âşık, “Nécola” adlı şiirinde de vatandan uzakta olunca bu geniş dünyanın ona dar geldiğini, vatandan ayrılınca kimlerin kalacağını, hatta herkesin zamanla ondan ayrılacağını esfle dile getiriyor:

“Bu gén dünya⁴⁷ üstümüze dar ola,
 Biz köçerik, yurdumuzda kim Ğala?
 Ehmed’imin gül endamı sarala,
 Menim serv-i xûramanım nécola?”⁴⁸

1.3.4. Âşık Valeh

18. yüzyıl âşıklarından olan Âşık Valeh “Adı Var” adlı şiirinin bir dörtlüğünde vatan topraklarına art niyet besleyenlerin kötü duruma düşeceklerini, itibarlarının

⁴⁵ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azerbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1983, c. I, s. 57.

⁴⁶ S. Sakaoglu-A.B. Alptekin-E. Şimşek, Azerbaycan Âşıqları ve Él Şairleri I, Halk Kültürü Yay., İstanbul-1985, s. 52.

⁴⁷ Gén dünya: Büyük, geniş, uçsuz bucaksız yer.

⁴⁸ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.2, s. 469, (Henüz yayımlanmamış).

sarsılacağını, bu dünyanın onlara dar geleceğini, işlerinin rast gitmeyeceğini; çünkü bu vatanın hizmetinde olanların her zaman onun imdâdına yetişeceğini şöyle dile getiriyor:

“Bu torpağa kim el atsa xar olar,
Géniş dünya gözlerine dar olar,
Günü gara, işi ah u zâr olar,
Bu éllerin kömeyi var dâdı var.”⁴⁹

1.3.5. Molla Veli Vidadî (1709-1809)

Azerbaycan’ın yetiştirdiği ünlü şairlerinden birisi olan ve âşık tarzı şiirler de yazan ve 1709-1809 yıllarında yaşayan Molla Veli Vidadî, “Veten Déyib Ağlarsan” adlı şiirini vatan konusuna hasretmiştir:

“Bir gün olur veten déyib ağlarsan” mısrasını nakarat olarak kullanan Vidadî, gurbette, yabancılar arasında hasret çekmenin ömrü yiyip bitirdiğini; iyi günde dostların çoğaldığını, fakat kötü günde kimsenin bulunmadığını, gurbet élide insanı üzen dokunaklı sözlerin çok olduğunu; gurbette yaşamamanın ateşte yanmakla bir olduğunu; hüznü bir şiirin dertlerini nasıl tazelediğini; vatanın taşının toprağının gözünde nasıl tıttığını; vatanda geçirdiği o güzel günleri hayal ettiğini, gelip geçenlerden sılasını sorduğunu; gurbette geçen her günün derdini ve hasretini artırdığını dile getiriyor:

“Deli könül, gel eylenme⁵⁰ gurbetde,
Bir gün olur veten déyib ağlarsan.
Yadlar ile ömür çürür hesretde,
Bir gün olur veten déyib ağlarsan.

⁴⁹ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1983, c. I, s. 138.

⁵⁰ Eylene: Takılıp kalma, gecikme, bekleme.

Yaxşı günde yâr ü yoldaş çox olur,
 Yaman günde héç bulunmaz, yox olur,
 Yâd éllerin te'ne sözü çox olur,
 Bir gün olur veten déyib ağılarsan.

Men görmüşem bu ğurbetin dadını,
 Yanıb yanıb çox çekmişem odunu,
 Ğemlenirsen her görende şâdını,
 Bir gün olur veten déyib ağılarsan.

Oxuduğca ğemġin şe'ri, ğezeli,
 Köhne yaraların bir bir tezeli⁵¹,
 Yada düşer kéçen ġünün ezeli,
 Bir gün olur veten déyib ağılarsan.

Yada düşer baxçaların, bağların,
 Ala ġarlı, boz dumanlı dağların,
 Ğocalırsan, kéçer cavan çağların,
 Bir gün olur veten déyib ağılarsan.

Kéçen ġünü bir bir xeyâl éylersen,
 Dolar ġem könlüne, melâl éylersen,
 Gelenden, ġédenden sual éylersen,
 Bir gün olur veten déyib ağılarsan.

Her mezara düşer olsa ġüzârın⁵²,
 Yada düşer ata ana mezarın,
 Vidadî xeste tek artar azarın⁵³,
 Bir gün olur veten déyib ağılarsan.”⁵⁴

⁵¹ Tezeli: Tazelenir, yenilenir.

⁵² Ğüzâr: Yol.

⁵³ Azar: Hastalık.

⁵⁴ a. g. e., c.2, s. 458-459.

1.3.6. Âşık Ali (1801-1911)

1801-1911 yıllarında yaşayan Âşık Ali de vatan konusunu şiirlerinde işliyor. “Ğaldı” adlı şiirinde vatanından ayrı kalmasıyla birlikte yerinin, yurdunun viraneye döndüğünü anlatıyor:

“Canım cida düşdü, gédır vetenden,
Mekânım, meskenim virana ğaldı.
Sanki ayrılıbdı gülden, çemenden,
Bülbülün elacı feğana ğaldı.”⁵⁵

Âşık Ali “Déyersen” adlı diğer bir şiirinin bir dördlüğünde de başka yerlere gidip oraları gördükten sonra vatanın değerinin daha iyi anlaşılacağını açıklıyor:

“Gédib o vetene varandan sora”⁵⁶,
Sen bizim élleri görenden sora,
Götürüb nâmeni verenden sora,
Bu cavabı yana yana déyersen.”⁵⁷

1.3.7. Şemkirli Âşık Hüseyin (1811-1991)

1811’de Şamhor bölgesinin Gapanlı köyünde dünyaya gelen Şemkirli Âşık Hüseyin 1891 yılında da Gedebeş yakınlarındaki Gala köyünde vefat etmiştir. Şemkirli, “Yüz Olu” adlı şiirinde “Taş yerinde ağırdır.” atasözünü hatırlatırcasına yiğitlerin değerinin bilineceği yer, havasını soluyup suyunu içtikleri vatanları olduğunu, dolsuz kimselerin derdinin bitmeyeceğini belirtir:

a. g. e., c. I, s. 289.

⁵⁶ Sora: Sonra.

⁵⁷ a. g. e., c. I, s. 290.

“Merd iyidler veteninde gürz olu,
Hemdemsiz keslerin⁵⁸ derdi yüz olu,
Çox iyide onda ölüm ferz olu,
Déseler yâr elin vérib yad ele.”⁵⁹

Vatan konusunu ele alan Kuzey Azərbaycan âşık/şairlerinden birkaç örnek verdikten sonra Güney Azərbaycan âşık/şairlerine geçmenin daha yerinde olacağı kanaatindeyiz.

1.3.8. Meşedi İskender (1874-1943)

1874 yılında Şamhor’un Deller Cırdıhan köyünde doğan ve 1943 yılında vefat eden Meşedi İskender vatan konusunda müstakil şiiri olan âşıklardan biridir.

Âşık yüzünün gülmesini, hayatının saadetli oluşunu, vatan ufkunun açık ve parlak olduğunu vatanına bağlıyor. “Gızıl Veten” adlı şiirinde şöyle diyor:

“Güler üzüm⁶⁰, şen heyatım,
Şanlı veten, gızıl veten.
Dövletlim, hem seadetim,
Şanlı veten, gızıl veten.

Üfûgde parlağ ulduzlar,
Gütbe⁶¹ doğru yollar izler,
Beslediyin şahin gızlar,
Şanlı veten, gızıl veten.

Ordumuz kessin her yanı,
Axıtmağa faşist gani,
Olub ğehreman meskeni,
Şanlı veten, gızıl veten.

⁵⁸ Kes: Şahıs, adam, kimse.

⁵⁹ a. g. e., c. I, s. 304.

⁶⁰ Üz: Yüz, sima.

⁶¹ Gütbe: Kutup.

Gızıl Ordu polad halğa,
Derya kimi vurur dalğa,
Uruh vérir tamam xalğa,
Şanlı veten, gızıl veten.

İskender'in eşğ hevesi,
Olubdu élmin yuvası,
Böyük dahiler anası,
Şanlı veten, gızıl veten.”⁶²

Âşık İskender “Yéridi” adlı başka bir şiirinin son dördlüğünde de çok sevdiği vatanında gezip dolaşmak istediğini belirtiyor:

“İskender'em, gezim él kenarında,
Sona mekânında, göl kenarında,
Laçın oylağında, Kür kenarında,
Terlan könlüm o mekâna yéridi”⁶³.”⁶⁴

1.3.9. Âşık Esed (1874-1951)

1874 yılında Göyçe'nin Büyük Karakoyunlu köyünde dünyaya gelen Âşık Esed 1951 yılında vefat etmiştir. Âşık, “Gerek” isimli şiirinin ilk dördlüğünde Azerbaycan toprağında övünerek gezmek istediğini şöyle ifade eder:

“Hevesim var, bu dövrana,
Néce dastan düzem gerek.
Azerbaycan éllerinde,
Fexr éleyib gézem gerek.”⁶⁵

⁶² E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azerbaycan Âşığları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s.155.

⁶³ Yéri-: Hareket etmek.

⁶⁴ a. g. e., c.II, s.159.

⁶⁵ a. g. e., c.II, s. 142.

Âşık Esed “Açılıb” adlı başka bir şiirinde de işçiyle kentlinin el ele vererek vatanı daha güzel günlere, mutluluk dolu geleceğe taşıyabileceğini belirtir:

“Bu gün fehle⁶⁶ kendli vérib el ele,
Canım gurban olsun o ehl-i dile,
Goy bu gözel dövrân getsin min ile,
Günbegün şad olub, éller açılıb.”⁶⁷

1.3.10. Şair Nebi Borçalı (1877-1945)

1877 yılında Borçalı’nın Fehrallı köyünde dünyaya gelen ve 1945 yılında vefat eden Nebi Borçalı “Zöhre” adlı şiirinde sevdiğine seslenerek beraberce vatana gitmeyi teklif ediyor ve ondan çok sevdiği vatanından kendisini ayırmamasını, yurtsuz, yuvasız bırakmamasını istiyor:

“Vağeyi⁶⁸ âlemde sévdiyim sensen,
Tut gédek vetene elimden, Zöhre.
Sévgi sévgisini salmaz çöllere,
Didergin éyleme⁶⁹ élimden, Zöhre.”⁷⁰

1.3.11. Âşık Mirze (1888-1944)

1888 yılında Tovuz’un Cilovdarlı köyünde dünyaya gelen ve 1944 yılında vefat eden Âşık Mirze vatanı şiirlerine sıkça konu eden bir âşık olarak karşımıza çıkıyor.

Şiirlerine ilham veren, arzularına tercüman olan vatan topraklarını “Çağıdır” isimli şiirinde şöyle konu ediyor:

⁶⁶ Fehle: İşçi, herhangi bir sahada çalışan adam.

⁶⁷ a. g. e., c.II, s. 145.

⁶⁸ Vağ: Vaka, olay.

⁶⁹ Didergin eyle-: Vatanından, yuvasından mahrum etmek.

⁷⁰ a. g. e., c.II, s. 162.

“Sinem üste sedefli saz,
Ömrümün cavan çağıdır.
Mene heves, ilham véren,
Gözel veten torpağıdır.”⁷¹

Âşık Mirze “Baķı” adlı şiirinin son hanesinde Azerbaycan’ın güzide şehri Bakü’ye hitap ederek onun Azerbaycan için ne kadar önemli olduğunu dile getiriyor:

“Sen Mirze’nin üreyisen,
Êşgi, ruhu, dileyisen,
Vetenin göz bebeyisen,
Dastanını yazım, Baķı!”⁷²

Âşık, “Yurdum” adlı şiirinde de vatanın tabîî güzelliklerini, şehirlerini, göllerini, dağlarını dile getirerek onun tasvirini yapıyor:

“ĖafĖazın goynunda, Xezer boyunda,
Uzanıb gédirsən, çiçekli yurdum.
Min can dermanı var Kür’ün suyunda,
Taxıllı, pambığlı, çörekli yurdum.

Muğan’ın, Şirvan’ın serveti sonsuz,
Gözel ĖarabaĖ’ın şöhreti sonsuz,
Baķı’nın, Şeki’nin ne meti⁷³ sonsuz,
Êy benim emelli, dilekli yurdum.

Bir yanda Savalan, bir yanda ĖoşĖar,
AĖ örpek⁷⁴ kimidir başındaki Ėar,
Ėız kimi Göygöl’ün, Maralgöl’ün var,
Eyni zer zibâlı, ipekli yurdum.”⁷⁵

⁷¹ a. g. e., c.II, s. 219.

⁷² a. g. e., c.II, s. 219.

⁷³ Meti: Övgüsü.

⁷⁴ Örpek: Kadınların başlarına örttükleri beyaz baş örtüsü.

⁷⁵ a. g. e., c.II, s. 222

“Azerbaycan” adlı şiirinde ise Âşık Mirze, vatanın uğradığı zulmü belirttikten sonra Azerbaycan’ın silkinip özüne dönmesi gerektiğini şöyle ifade ediyor:

“... ”

Doğma torpağımın ğara deryası,
Yér altından gelir feryadla sesi,
Herden⁷⁶ buruğların⁷⁷ fantan vurması,
Göye ğalxır yéddi ğat, Azerbaycan!

Biz sévirik seni, ğara gözelsen,
Teyyare ğaldırar, göyler bezersen,
Düşmanların basıb bağrın ezersen,
Onlardan ireli öt, Azerbaycan!

Bağban éllik, bağça éllik, bağ éllik,
Pambık éllik, bostan éllik, tağ éllik,
Nöyüt⁷⁸ éllik, bénzin éllik, yağ éllik,
Çalış, komünizme çat, Azerbaycan!

Şehirlerde ulduz kimi sayrışan⁷⁹,
Senin işığındır her yana düşen,
Mirze déyir, gözüm olubdur rövşen,
Meni nezerinde tut⁸⁰, Azerbaycan!”⁸¹

Âşık Mirze, avare, başıboş gezen, çalışmanın kıymetini bilmeyen ve bunun neticesi olarak vatana faydalı olamayanları “Ay Tenbel” isimli şiirinde şöyle dile getiriyor:

⁷⁶ Herden: Bazen, arada bir, zaman zaman.

⁷⁷ Buruğ: Petrol kuyusu.

⁷⁸ Nöyüt: Nohut

⁷⁹ Sayrışan: Parlayan.

⁸⁰ Nezerde tut-: Göz önüne almak, onun hakkında düşünmek.

⁸¹ a. g. e., c.II, s. 222.

“Eline ne kéçse havadan uddun,
Sabahkı gününü yaddan unuttun,
Ne bir emek çekdin, ne bir iş tutdun,
Ėaydına Ėalmadın yurdun, a tenbel!”⁸²

1.3.12. Âşık Veli Miskimli (1890 - ?)

1890 yılında Gedebeý’in Miskimli köyünde dünyaya gelen Âşık Veli Miskimli “Bizimdi” adlı şiirinde vatani şiirin sözü, güler yüzü olarak görüyor. Onu muhabbetli, şefkatli olarak tarif ediyor:

“Güler üzüm, şiirin sözüm,
Méhrîban éller bizimdi.
Elde sazım, déyim, yazım,
Çemenli çöller bizimdir.”⁸³

1.3.13. Âşık Şemşir (1893-1980)

1893 yılında Kelbecer’in Demirçidam köyünde doğan, 1980 yılında vefat eden Âşık Şemşir, saz çalıp söz koşan şöhretli âşıklardan birisidir. O da vatani şiirlerine konu etmiştir.

“Bildî” adlı şiirinde vatandan şikâyet edilmemesini, aksi takdirde vatanın onlardan incineceğini ve onlara beddua edeceğini belirtir:

“Küsme, gileylenme⁸⁴ ana Vetenden,
Torpağ Ėarğış éler⁸⁵, inciye sende,
Soruş, öyren, éşidenden, bilenden,
Herkes derdi burnu şişende bildi.”⁸⁶

⁸² a. g. e., c.II, s. 226.

⁸³ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 322

⁸⁴ Ėileylen-: Şikâyetlenmek, sitem etmek.

⁸⁵ Ėarğış éle-: Beddua etmek.

⁸⁶ a. g. e., c.II, s. 260.

Âşık Şemşir, “Gel” ismindeki şiirinde vatana hizmet edenlerin vasıflarını dile getirir:

“Hevesle dur kēşiyinde vetenin,
Zatı poladdandı veten güdenin,
Xatirin, hōrmetin, te’rifin senin,
Goy ucalsın, bu baratı götür gel.”⁸⁷

Âşık, cennetle eş tuttuğu vatanını ziyaret etme isteğini “Démişler” adlı şiirinde şöyle ifade ediyor:

“Yolum düşe görem ehli dilleri,
Ziyaret éyleyem gözel élleri,
Éle bil üzūme seba yélleri,
Cennet-i behiştten esdi démişler.”⁸⁸

Âşık Şemşir, “Vetenin” adlı şiirinde cennetten bir köşe olarak gösterdiği vatanına âşıktır. Ayrıca o, vatani ana, kendisini de onun koynuna sığınmış bir oğul olarak kabul ediyor:

“Könül, âşigisen, dolan yorulma,
Héy başına, ayağına vetenin.
Bu cennetden geyri yana vurulma,
İsin isti ocağına vetenin.

Ata yolu saxlayır mı her oğul,
Öz yurdunun ğurbanıdı her oğul,
O bir ana, men de ona bir oğul,
Sığınmışam ğucağına vetenin.”⁸⁹

⁸⁷ a. g. e., c.II, s. 260.

⁸⁸ a. g. e., c.II, s. 264.

⁸⁹ Âşık Şemşir, Öyüdler, Ozan Neşriyyatı, Bakı-1996, s. 39.

1.3.14. Âşık Behmen

(1901 -)

1901 yılında Ermenistan'ın Basarkeçer bölgesinin Nerimanlı köyünde dünyaya gelen ve mahlas olarak da “Vetenoğlu”nu kullanan Âşık Behmen, vatanın koruyucusu gibi görünen, azametli bir şekilde semâya doğru baş kaldıran dağlara seslenerek onu âdeta tek başına bir vatan olarak kabul ediyor, hatta onun kendisi için her şey demek olduğunu “A Dağlar” adlı şiirinde şöyle ifade ediyor:

“Mahalım, vetenim, élim, obamsan,
Çemenli menzirim, yurdum, a dağlar!
Hekimim, loğmanım, derman davamsan,
Xeste idim şefa buldum, a dağlar!”⁹⁰

Âşık Behmen, “Yadıma Düşdü” isimli şiirinin ilk dördlüğünde de ilkbaharın gelmesi, çiçeklerin çimenlerin açmasıyla birlikte vatanına olan özleminin biraz daha arttığını, vatanın dağlarının, yaylalarının gözünde tıttığını şöyle belirtiyor:

“Geldi bahar gene açıldı yazı,
Bizim élin dağı yadıma düşdü.
Şığıyır göllerde sonası, gazi,
Sefalı yaylağı yadıma düşdü.”⁹¹

1.3.15. Âşık Necef Elimerdanlı

(1902-1947)

Âşık Necef Elimerdanlı, 1902 yılında Tovuz bölgesinin Almerdanlı köyünde doğmuş, 1947 yılında vefat etmiştir. Âşık Necef “Durnalar” adlı şiirinde, turnalara seslenerek onlardan vatanına gitmelerini, orada istedikleri her şeye kavuşabileceklerini belirtiyor. Ayrıca vatanına kendisinden de haber götürmelerini arzuluyor:

⁹⁰ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 334.

⁹¹ a. g. e., c.II, s. 334.

“O bizim éllere bir ğanad çalın⁹²,
Nedir metlebiniz o yérden alın,
Necef’in namesin vetene salın,
Can ğurban éylerem size, durnalar.”⁹³

1.3.16. Şair Firudun (1905-1945)

1905 yılında Kelbecer’de dünyaya gelen ve 1945 yılında vefat eden Şair Firudun, “Zavallı Zavallı” isimli şiirinde vatandan ayrı kalmanın hüznünü şöyle ifade eder:

“Gızıl gülün gönçe çağı,
Bülbüller öper budağı,
Veten hicri, gözüm yağı,
Süzer zavallı zavallı.”⁹⁴

Şair Firudun, “Meni” adlı başka bir şiirinde de vatandan ayrı kalışını ve ona olan özlemini belirtir:

“Mayıl oldum serindeki téline,
Hezin ğağğıltına, şirin diline,
Ĝurban olum vetenine, éline,
Salıblar vetenden cidalar meni.”⁹⁵

1.3.17. Zal Cabbarlı (1913 -)

1913 yılında Kelbecer’in Kamışlı köyünde dünyaya gelen Zal Cabbarlı “Göresen” adlı şiirinin ilk dörtlüğünde her şeyin bulunduğu yerde değerli olduğunu,

⁹² Ğanad çal-: Kanat çırpmaq, uçmaq.

⁹³ S. Sakaoğlu-A.B. Aptekin-E. Şimşek, Azərbaycan Âşıqları ve Halk Şairleri II, Halk Kültürü Yay., İstanbul-1986, s. 184.

⁹⁴ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 374.

⁹⁵ a. g. e., c.II, s. 377.

vefalı dostun da vatanda görülebileceğini soru ve endişenin karışık olduğu bir ifadeyle şöyle belirtir:

“Gözeli yad élda, bülbülü bağda,
Céyranı Muğan’da, Mil’de göresen⁹⁶.
Vefalı dostunu, yaxşı yoldaşı,
Hemişe obada, élda göresen.”⁹⁷

1.3.18. Âşık Beyler (1914 -)

1914 yılında Salyan bölgesinin Çuhanlı köyünde dünyaya gelen Âşık Beyler “Bizimdir” adlı şiirinde vatanın güzelliklerini, bundan böyle vatana huzurun, güzel günlerin hakim olduğunu coşkun bir duyguyla belirtiyor:

“Pambıqlı, taxıllı çöllərimiz var,
Şefəğdən don gəymiş əllərimiz var,
Dağları oynadan əllərimiz var,
Gözel yurdumuzda ne var, bizimdir.

Başdan başa gül çiçəkdir ölkəmiz,
Gören deyir ne göyçəkdir⁹⁸ ölkəmiz,
Gözəllikdə inan, təkdir ölkəmiz,
Göy meşələr, yaşıl bağlar bizimdir.

...

Bizim élda gəlb açığıdır, ömür şən,
Yoxdur artıq yurdumuzda duman, çen⁹⁹,
Beylər, deyir, birbirindən xoş keçən,
Gözel günler, gözəl çağlar bizimdir.”¹⁰⁰

⁹⁶ Göresen: Acaba anlamında soru ve endişe bildirir.

⁹⁷ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları və Əl Şairləri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 401.

⁹⁸ Goyçek: Güzel.

⁹⁹ Çen: Sis, pus.

¹⁰⁰ a. g. e., c.II, s. 445.

Âşık Beyler, “Oynayır” adlı şiirinde, bahar mevsiminin gelmesiyle birlikte vatanda meydana gelen değişikliği, vatan sevgisiyle atan kalplerin, bu sevgiyle yaptıkları hizmetlerin vatani memnun ettiğini belirtiyor. Ayrıca vatani kutsal bir varlık olan anneye benzeterek ona karşı sevgisinin ne derece büyük olduğunu gözler önüne seriyor:

“Gelir günden güne cana yurdumuz,
Dönür gülüstana ana yurdumuz,
Bürünür yamyaşıl dona yurdumuz,
Ürek serinleden yéller oynayır.

İş séven gelblerin mehebbetinden,
Gülür zehmet yurdu anamız veten,
Uca dağlar yarıb gayalar söken,
Külünkler oynayır, béller oynayır.”¹⁰¹

1.3.19. Şair Salman (1916-1970)

1916 yılında Kelbecer’in İstibulak köyünde dünyaya gelen ve 1970 yılında vefat eden Şair Salman “Biler” isimli şiirinin bir dördlüğünde vatandan ayrı kalan kişinin oraların kıymetini daha iyi anlayabileceğini belirtiyor:

“Bilmirem ki, haralıyam, haralı,
Var mı benim kimi gelbi yaralı,
Kim ki veteninden düşse aralı,
Élinden, gününden kenarsa, biler.”¹⁰²

Şair Salman, “Danışım” adlı şiirinde de vatanının güzel şehirlerini sıralıyor, bu yerlerden iştiyakla bahsediyor:

¹⁰¹ Hüseyin Fazlullahi Vahid, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 18.

¹⁰² E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 453.

“Ay yoldaşlar, gelin size,
Bizim bu élden danışım.
Mingecevir’den, Bakı’dan,
Muğan’dan, Mil’den danışım.

...

Ölkemin her bucağında,
Könüllerin şen çağında,
İncesenetin¹⁰³ bağında,
Öten bülbülden danışım.”¹⁰⁴

1.3.20. Âşık Penah (1926-1979)

1926 yılında Salyon bölgesinde dünyaya gelen ve 1979 yılında vefat eden Âşık Penah da “Derbend” adlı şiirinin son dördlüğünde vatanın önemli yerlerinden olan Derbend ile ilgili olarak şöyle bahsediyor:

“Penah unutmaz seni,
Sanır bahar, yay seni,
Süleymanlar veteni,
Dosta vefalı Derbend.”¹⁰⁵

Âşık Penah, Azerbaycan’ın ilerleyip gelişmesini, güzel günlere doğru kanat çırpmasını “Eziz Rehber” adlı şiirinin ilk hanesinde şu şekilde belirtiyor:

“Eziz rehber, arzuların gül açıb,
Şöhrete bax, obaya bax, éle bax.
Odlar yurdu aya, güne ucalıb,
Birbirinden gözel gelen ile bax.”¹⁰⁶

¹⁰³ İncesenet: Güzel sanatlar, güzel sanatların bir kolu.

¹⁰⁴ a. g. e., c.II, s. 465.

¹⁰⁵ a. g. e., c.II, s. 479.

¹⁰⁶ a. g. e., c.II, s. 486.

Penah, “Soruş” adlı şiirinde de can pahasıyla korunan vatandan bahsediyor ve vatanın, vatan yolunda şehit olanlardan sorulması gerektiğini belirtiyor:

“Zeferler gazanmış el bayrağım var,
Öz çölüm, çemenim, meşem¹⁰⁷, dağım var,
Canla görüdüğüm bir torpağım var,
Éli el yolunda ölenden soruş.”¹⁰⁸

Âşık Penah, vatanında insan emeğine değer verildiğini, vatan topraklarının bereketli olduğunu “Gonağ Ol” adlı şiirinin ilk dördlüğünde şöyle dile getirir:

“Hindli gardaş, yolun düşse bu yurda,
Emek séven éllerime gonağ ol!
Bereketli torpağımı gez, dolan,
Bol mehsullu çölleriime gonağ ol!”¹⁰⁹

1.3.21. Âşık İmran (1928-1981)

1928 yılında dünyaya gelen Âşık İmran “Soruş” adlı şiirinin bir hanesinde vatanının her parçasını kendisine sırdaş seçiyor ve o güzel yurttan doyasıya gezme isteğini ifade ediyor:

“Bu gözel yurdumu gez yavaş yavaş,
Menim sırdaşımdır her gâya, her daş,
Yérimi géc tapsan éyleme telâş,
Yolun yoxuşundan, düzünden soruş.”¹¹⁰

¹⁰⁷ Meşe: Orman.

¹⁰⁸ a. g. e., c.II, s. 487.

¹⁰⁹ a. g. e., c.II, s. 488.

¹¹⁰ a. g. e., c.II, s. 502.

Âşık İmran, “Ufuğlardan” adlı şiirinde ilham kaynağı olarak élini, obasını görmektedir:

“Gönül ilham alar élden, obadan,
Güneşden, çiçekden, sudan, havadan,
Güdretille köklü dağlar oynadan,
İmran déyer, gadir eller bizdedi.”¹¹¹

Âşık İmran vatanı, alıp verdiği nefes olarak görerek onun kendisi için ne derece gerekli ve vazgeçilmez olduğu, vatana bağlılığını “Bağlıyam” isimli şiirinde şu şekilde belirtiyor:

“Veten nefesile nefes alıram,
Sazımla, sözümle éle bağlıyam.
Arzum bu éllere şadlığıdı benim,
Güsseler¹¹² dağıdan téle bağlıyam.”¹¹³

1.3.22. Âşık Kâmandar

(1929 -)

1929 yılında Gürcistan’ın Karayazı (Marnoyul) ilçesinin Kepenekçi köyünde dünyaya gelen Âşık Kâmandar, “Yamanlığa Uymadım” adlı şiirinde vatanına âşık, kendini onun oğlu olarak gören, onsuz geçen günlerini yaşanmış kabul etmeyen, vatanında yaşayanlar arasında fark gözetmeyen birisi olarak karışımıza çıkar. Ayrıca vatana olan muhabbetinin sonsuzluğunu görüyoruz:

“Men éller âşığı, élin oğluyam,
Éllersiz günümü bir gün saymadım.
Xéyir şer gardaşdı, déyib atalar,
Gét dim, héç birine ferg de goymadım.

¹¹¹ Hüseyin Fazlullahi Vahid, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 86.

¹¹² Güsse: Gam, keder, hüzn.

¹¹³ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 505.

...

Kâmandar'am, çaldım télli sazımı,
Meclisler dinledi xoş avazımı,
Éller dédim, éller çekdi nazımı,
Vetenime mehebbetden doymadım.”¹¹⁴

Âşık Kâmandar, “Azerbaycan” adlı şiirinde sahip olduğu her şey olarak vatanını görmektedir. Vatanı bir ana olarak kabul eder ve ona bağlılığını, sevgisini şöyle dile getirir:

“Sene can démişem, Azerbaycan'ım!
Dinim imanımsan dinler içinde.
Harda dara düşsem gaynayar ganım,
Ünüm sene çatar ünler içinde.

Sen'et meydanında gurulub xanam,
Bir sazım sözümdü, barım barxanam,
Men sene bağliyam méhriban anam,
Milyonlan içinde, minler içinde.

Âşığ Kâmandar'ı herden yad éle,
En gözel günlerin öndedir hele,
Bakı'mla Tebriz'im vérsin elele,
Min yaşa xoş aylar, günler içinde.”¹¹⁵

“Senetim” isimli şiirinin bir dördlüğünde Âşık Kâmandar, namerdlere karşı tahammülsüzlüğünü, namusa verdiği değeri belirterek vatanın iyi günündeki coşkusunu ve kötü zamanlarındaki üzüntüsünü şöyle belirtir:

¹¹⁴ a. g. e., c.II, s. 494.

¹¹⁵ a. g. e., c.II, s. 496.

“Namerdin köksünü çarpaz dağlaram,
 Namusa, géyrete könül bağlaram,
 Élin şad gününde coşub çağlaram,
 Élin kederine yanasıyam men.”¹¹⁶

1.3.23. Âşık Ekber

(1933 -)

1933 yılında Tovuz’un Bozalğanlı köyünde doğan Âşık Ekber “Âşığ” adlı şiirinin son hanesinde şöhretini, isim sahibi olmasını vatanına borçlu olduğunu şöyle dile getirir:

“Ekber ad gazanıb élda obada,
 Men görmüşem ölüm olur davada,
 Yayın bürküsünde¹¹⁷ isti¹¹⁸ havada,
 Özünü şahmara saldırma, âşığ.”¹¹⁹

Âşık Ekber “Gezmişem” şiirinin bir dördlüğünde de insanları vatanındaki şenliklere davet etmekte, vatanının dilinin, şarkı türküsünün güzelliğini belirtmektedir:

“Gelin şenliyiine bizim éllerin,
 Doyun neğmesinden şirin dillerin,
 Teze pardağlanan¹²⁰ şux gözellerin,
 Toylarını çala çala gezmişem.”¹²¹

¹¹⁶ a. g. e., c.II, s. 497.

¹¹⁷ Bürkü: Boğucu, sıcak hava.

¹¹⁸ İsti: Çok ısınmış hava, sıcaklık.

¹¹⁹ a. g. e., c.II, s. 511.

¹²⁰ Pardağlan-: Güzelleşmek, canlanmak.

¹²¹ a. g. e., c.II, s. 513.

1.3.24. Âşık Alxan (1933-1983)

1933 Puşkin bölgesinin Ağalıkend'de dünyaya gelen ve 1983 yılında hayata gözlerini yuman Âşık Alxan, "Déyir" şiirinde vatanda sevmek, güzelliklerle anılmak için nerede olunursa olunsun vatanın unutulmamasını, dilden düşürülmemesini istiyor:

"Sen yurdunda sévmekçün dile gel,
Sél olmağın evvel gile gile¹²² gel,
Hezinden de lazım olsa zile gel,
Çay kimi ax, deniz kimi coş déyir.

...
Âşığ Alxan, ayır ağı ğaradan,
Zemanenin güzğüsüdür¹²³ Yaradan,
Neden yazsan, sesin gelse haradan,
Neğmen gelsin él obaya xoş déyir."¹²⁴

1.3.25. Âşık Eziz (1937 -)

1937 Puşkin bölgesinin Emenkend köyünde doğan Âşık Eziz, yurdun önemli şehirlerinden biri olan Muğan kentini "Muğan" isimli şiirinde konu ediyor, övgüsünü yapıyor:

"Ezel günden el obanın,
Şöhretisen sen, ay Muğan.
Ürek açan xoş arzusan,
Niyyetisen sen, ay Muğan.

¹²² Gile Gile: Damla damla, tane tane.

¹²³ Güzgü: Ayna.

¹²⁴ a. g. e., c.II, s. 526.

...

Pambığ zemin gatar gatar,
Arpan, buğdan ondan béter,
Eziz yurd, hem doğma şehir,
Ziynetisen sen, ay Muğan.”¹²⁵

1.3.26. Âşık Hüseyn Cavan (1916-1985)

1916 yılında Güney Azerbaycan'ın Germedüz bölgesinin Utu köyünde dünyaya gözlerini açan ve mücadelelerle dolu çileli bir hayatın ardından 1985 yılında vefat eden Âşık Hüseyn Cavan, Azerbaycan'ın en ünlü âşıklarından. Yüreği vatan, millet ve bağımsızlık için çarpan Cavan'ın bunlara olan sevgi ve özlemine şiirlerinde sıkça rastlamaktayız. Bu konuları, şiirlerinde geniş bir şekilde işleyenlerin en başında Hüseyn Cavan'ın yer aldığını görmekteyiz.

Âşık, “Senindir” adlı şiirinin tamamında vatani konu etmiştir. Vatanın sahip olduğu doğal güzelliklerini, vatani için bütün sıkıntıları göğüsleyen ve göğüsleyecek olan kahraman insanların bulunduğunu, onun her türlü güzelliklere lâyık bir yer olduğunu büyük bir coşkunlukla şiirine yansıtır:

“Ana yurdum Azerbaycan,
Geniş ümmanlar senindir.
Göy çemenler, yaşıl düzler,
Galın ormanlar senindir.

Ne gözelsen doğma veten,
İlham alıb her gün senden,
Tebieti teslim eden,
Böyük loğmanlar senindir.

¹²⁵ a. g. e., c.II, s. 529.

Gün kimi her yana düşen,
 Könülleri éyleyen şen,
 Gör ne geder deyişmişsen,
 Bu xoş zamanlar senindir.

Bir bax bu sulh cebhesine,
 İnsanların hağg sesine,
 Çetinliye geren sine,
 İndi milyonlar senindir.

Her zaman eşginle coşan,
 Çayları çaylara goşan,
 Döşlerinde gızıl nişan,
 Goç gehremanlar senindir.

Eziz ana sinen üste,
 Şefa tapır her bir xeste,
 Kéşiyinde deste deste,
 Duran oğlanlar senindir.

Sen bir gülşen, Hüseyin bülbül,
 Ğudretinle açıbdır dil,
 Milyon milyon, nesil nesil,
 Xoşbext insanlar senindir.”¹²⁶

Hüseyin Cavan “Danış, Télli Sazım, Danış!” adlı şiirinde sazıyla dertleşiyor. Vatandan ayrılığın insanın aklını başından aldığını, vatanın bağımsız olmayışının ıstırabını sazıyla konuşarak şöyle belirtiyor:

¹²⁶ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.5, s. 107-108, (Henüz yayımlanmamış).

“Belke ayrılıbsan öz sirdaşından,
Doğma veteninden, ğan ğardaşından,
Odur mu dağılıb huşun başından?
Danış, télli sazım, danış, sen danış!

Sen de mi veteni ğemli görürsen?
Dili bağı, çox sitemli görürsen?
Müntezir gözleri nemli görürsen,
Danış, télli sazım, danış, sen danış!”¹²⁷

Âşık Cavan “Yâr Néce Oldu” şiirinin tapşırma hanesinde ise, vatanının bir nişânesi olarak gördüğü sevdiğini aramakta, onun akıbetini merak etmektedir:

“Éşidin, Âşığ Cavan’am,
Ne atam var, ne de anam...
Vetenden odur nişanam,
Bilmem o yâr néc’oldu?”¹²⁸

Cavan, vatanın varlığının devam etmesi dileğini ve orda yaşayanların da mutlu olmasını “Var Olsun Éllerin Senin” şiirinin sonunda şöyle ifade ediyor:

“Hüseyn oxur zilde¹²⁹, bemde¹³⁰,
Ġalmasın könüller ğemde,
Él sözleri var sinemde,
Var olsun éllerin senin.”¹³¹

Âşık Hüseyin Cavan “Dé Dağların Bu Çağından” şiirinin bir dörtlüğünde, göklere doğru uzanan, bulutlarla iç içe bulunan dağların vatanın her tarafını kuşatmasını şu şekilde anlatır:

¹²⁷ a. g. e., c.5, s. 111.

¹²⁸ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 413.

¹²⁹ Zil: Müzik aletlerinin en yüksek tonu, tiz.

¹³⁰ Bem: Müzikte kalın ses.

¹³¹ a. g. e., c.II, s. 413.

“Bax, ęartallı ęayalara,
Bezekdir ulu dağlara,
Göz vururlar¹³² buludlara,
Yurdumun her bucağında.”¹³³

“Dünyada” adlı şiirinin birinci hanesinde Hüseyin Cavan, düşman karşısında küçük düşmemenin, önünde eğilmemenin gereğini belirtiyor ve Azerbaycan’ın başının dik olduğunu, şöhretinin bütün dünyaya yayıldığını ifade ediyor:

“Çırpınma üreyim, döyünme ęelbim,
Kişilme düşmene, eyilme yada!
Odlar ölkesinin¹³⁴ ucalıb başı,
Déyilir şöhreti bütün dünyada.”¹³⁵

Âşık, “Var” şiirinin bir dörtlüğünde doğruluktan, namustan bahsediyor ve vatan için milletle birlikte el ele vererek çalışmanın önemine değiniyor:

“Düz ęétmeyen heęięetin yoluyla,
İşlemeyen öz yurdunda éliyle,
Vicdanını, namusunu eliyle,
Özü tek nâdâna satanlar da var.”¹³⁶

“Çetindir” şiirinin bir dörtlüğünde Âşık Cavan, kimseye açamadığı dertlerinin sinesini dağladığını, vatanı için güzel olan şeyleri yapma isteğini şöyle dile getirir:

“Kele kötür yollarını düzeldim,
Veten üçün aę gül gezib izledim,
Kimseye démedim, derdim gizledim,
Sinem üste mil yarası çetindir.”¹³⁷

¹³² Göz vur-: İşaret etmek için gözünün birini kırmak.

¹³³ a. g. e., c.II, s. 415.

¹³⁴ Odlar ölkesi: Azerbaycan bu isimle de anılır.

¹³⁵ a. g. e., c.II, s. 418.

¹³⁶ a. g. e., c.II, s. 418.

¹³⁷ a. g. e., c.II, s. 421.

Hüseyin Cavan, vatana hitap ederek her şeyini ona emanet ettiğini, yine ondan ayrı kalmanın, vatan hasreti çekmenin ıstırabını “Emaneti” adlı şiirinde şu şekilde belirtir:

“Ey mügeddes Veten, ey ana torpağ,
Üreyim senindir, al emaneti.
Bir çüt körpem galır sende yadigâr,
Tapşırıram sene, bil emaneti.

Kimdir benim kimi kenar élinden,
Ayrı düşen günün sanar élinden,
Bülbülü ayrı düşer gönçe gülünden,
O bağ emaneti, gül emaneti.”¹³⁸

“Nâkâm Ölmerem” şiirinin ilk hanesinde Âşık Cavan, hiçbir şeyden çekinmediğini, vatan için her şeyi göze aldığını, onun adını yüreğinin derinliklerinde sakladığını ifade eder:

“Döyüşlerde berkimişem, bişmişem,
Gorxu nedir, ölüm nedir, bilmerem.
Anamın südüne men and içmişem,
Veten adın üreyimden silmerem.”¹³⁹

Âşık Hüseyin Cavan, vatan aşkının gönlünün en büyük sevinç kaynağı olduğunu ve en büyük arzusunun da zaten bu olduğunu “Bilmemişem” isimli şiirinin bir dördlüğünde şöyle dile getiriyor:

“Sinemden tökmüşem zebertac, inci,
Olmamışam namerdlere yavıncı,
Veten eşgi olub könlüm sévinci,
Bundan böyük arzu var bilmemişem.”¹⁴⁰

¹³⁸ a. g. e., c.II, s. 423.

¹³⁹ a. g. e., c.II, s. 426.

¹⁴⁰ a. g. e., c.II, s. 427.

1.3.27. Âşık Ali

Settar Han'ın bağımsızlık hareketi yıllarında (1908) Tebriz'de dünyaya gelen Âşık Ali, “Yada Düştü Çenlibeller” adlı şiirinde hayalinde vatanı canlandırıyor, vatanı için beslediği ümitlerinin daha yeşermeden kaybolmasının muhasebesini yapıyor, vatanın kutsiyetini dile getiriyor:

“Xeyalımda coşdu éller,
Yada düştü çenlibéller,
Veten baxçasında güller,
Açılmamış niye soldu.

...
Âşığ Ali bu ne sesdi,
Darî dünya bir gefesdi,
Ana veten mügeddesdi,
Élin yolu şanlı yoldu.”¹⁴¹

1.3.28. Âşık Hüseyin Namurî Eminâbâdî (1922 -)

1922 yılında Tebriz'in Eminî Âbad köyünde dünyaya gelen Âşık Hüseyin Namurî Eminâbâdî, “Lâlezâr Olsun” adındaki şiirinin tamamında vatanı ele almıştır.

Âşık Hüseyin, vatanı şanı, şerefî olarak görüyor, ona olan sevgisini, vatanın tarih içindeki yerini, verimli topraklarını, zengin maden ocaklarını belirtiyor. Cennete benzettiği vatanının daima güzellikler içinde olmasını arzuluyor, vatanı sevmeyenlere beddua ediyor. Âşık, vatanıyla iftihar ediyor, onun birçok özelliğini içten gelen bir coşkuyla dile getiriyor:

¹⁴¹ H. Feyzullahî Vahid, Azərbaycan Muasır Âşıqları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990, s.50.

“İzzetim, şövketim, şöhetim, şânım,
Senden söz açıram ay ana veten.
Gurbanam sendeki saf mehebbete,
Güdrete yayılıb her yana veten.

Tarixe yazılıb, büyükdür adın,
Pâkdir tebietin esl-i nejdân,
Mehsullü çöllerin, bağın bağatın,
Ruh vérir âlemde insana veten.

Çeşmelerden axır âb-ı heyatın,
Gözeldir éllerin, görgü besatın,
İgidler adlanıb minende atın,
Olursan peştiban oğluna veten,

İsterem vetenim baxtiyar olsun,
Gül çiçek açılsın lâlezâr olsun,
Vetenin sévmiyen dayım xâr olsun.
Heğiğət benzersen rızvana¹⁴² veten.

Her ғarış yérlerin maden daşların,
Demir, kömür, ғızıl, ağ gümüşlerin,
Neft¹⁴³, simit, mis¹⁴⁴ birişlerin,
Géyinir her yérden ummana veten.

Vetenimdir benim iftixarımdır,
Her ne désen vetenimde varımdır,
İbretimdir, izzetimdir, arımdır,
Bir daşın vérmem cihana veten.

¹⁴² Rızvan: Cennet.

¹⁴³ Neft: Petrol.

¹⁴⁴ Mis: Bakır madeni.

Dolanmışam éllerinde gezmişem,
 Saz tutub söz goşub neğme yazmışam,
 Vetenin eşğinde bülbül olmuşam,
 Cehcehim¹⁴⁵ düşübdür her yana veten.

Dinim İslâm, özüm Türkî, Azerî,
 Vetenimden gazanmışam hüneri,
 Yazıram vetene şanlı sözleri,
 Namurî şem'ine¹⁴⁶ pervane¹⁴⁷ veten."¹⁴⁸

1.3.29. Âşık Eziz Şehnazî (1929 -)

1929 yılında Gence'de hayata gözlerini açan Âşık Eziz Şehnazî “Yaradan Vêrseydi Mene İxtiyar” adlı şiirinin ilk dördlüğünde kalbinin vatan, millet için çarptığını, eğer eline fırsat geçse vatana hıyanet edenlere hayat hakkı vermeyeceğini ifade ediyor:

“Hükümrân olsaydım él arasında,
 Men öz üregimi éle vérerdim.
 Yığardım yaltağı veten satanı,
 Yazda daşgın gelen séle vérerdim.”¹⁴⁹

1.3.30. Âşık Elesger Dadaş P. Abadî (1931 -)

1931 yılında Eher ilinin Abad köyünde dünyaya gelen Âşık Elesger Dadaş P. Abadî vatanından ayrı kalışının acısını “Daş Bulağ” adını verdiği şiirinin son dördlüğünde şöyle dile getiriyor:

¹⁴⁵ Cehceh: Kuşların öterken çıkardığı güzel ses, şakıma.

¹⁴⁶ Şem': Mum.

¹⁴⁷ Pervane: Işık etrafında dönen küçük gece kelebeği.

¹⁴⁸ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c. 5, s. 172, (Henüz Yayımlanmamış).

¹⁴⁹ H. Feyzullahî Vahid, Azərbaycan Muasır Âşıqları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990, s. 32.

“Elesger’em düşdüm senden aralı,
Veten yada düşse rengim saralı,
Göynunda beslesen gehremanları,
Ata babamlardan nişanım Daş Bulağ.”¹⁵⁰

1.3.31. İranî İman

(1931-)

1931 yılında Güney Azerbaycan’ın Karadağ bölgesinin Ütü kentinde dünyaya gelen İranî İman, “Olmaz” adlı şiirinde, yabancıların gölgesinde yaşamının, onların hilelerine alet olmanın tehlikesine dikkat çekerek vatana, millete ve ana dile yürekten bağlı kalmanın gereğini dile getiriyor:

“Könül bağla vetenine, éline,
Hörmet éyle doğma ana diline,
Sen aldanma nâkeslerin¹⁵¹ féline¹⁵²,
Özge¹⁵³ kölgesinde dolanmağ olmaz.”¹⁵⁴

İranî İman “Boyanmağ Üçün” isimli şiirinin bir dördlüğünde de yanıp tutuşan kalbiyle yurdun serin dağlarından vatanı seyredişini şu şekilde belirtiyor:

“Veten dağlarından Vetene baxdım,
Dilsiz Araz kimi sakitce¹⁵⁵ axdım,
Gêlbimi od édib sinemden taxdım,
Hüner méydanında sınanmağ üçün.”¹⁵⁶

¹⁵⁰ a. g. e., s. 93.

¹⁵¹ Nâkes: Şerefsiz, yaramaz, alçak, rezil.

¹⁵² Fe'l: Hile, tuzak.

¹⁵³ Özge: Yabancı, başkası.

¹⁵⁴ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.6, s. 114, (Henüz Yayımlanmadı).

¹⁵⁵ Sakit: Sessizce, yavaşça, usulca.

¹⁵⁶ a. g. e., c.6, s. 115.

1.3.32. Âşık Abbas

(1934 -)

1934 yılında Heşteri bölgesinin Tacik köyünde dünyaya gelen Âşık Abbas “Açılar Güller” adlı şiirinde Azerbaycan’ın en tanınmış dağlarından olan Sehend Dağı’nın özelliklerini anlatıyor:

“Ay ağalar gelin tarif éliyem,
Aceb él yurdu dağı Sehend’in,
Kevserden bulağı¹⁵⁷ gümüşden camı,
Lezzetli ğaymağı balı Sehend’in.”¹⁵⁸

1.3.33. Âşık Hesen Gaffarî

(1935 -)

1935 yılında Keliber’in Hicranı Dost köyünde dünyaya gelen Âşık Hasan Gaffarî “Saz Tüfengim” adındaki uzunca şiirinin tamamını vatana hasretmiştir.

Vatanı anneye, milleti de onun kucagında yatan evlâda benzeterek adını kalbinden ve dilinden düşürmediğini, vatanına bağlılığını, ona âşık olduğunu belirtiyor. Âşık Hasan, sazının silah, sözünün de gülle olduğunu vatan düşmanlarından bunlarla öç alacağını, vatanın insan için namus olduğunu, ondan hiçbir şekilde ayrılmanın, vazgeçmenin mümkün olmadığını, ölse dahi yüzünü vatana doğru çevireceğini çok şairâne bir şekilde ifade ediyor. Vatana düşman olanlara beddua eden Gaffarî, vatanı daima mutlu ve huzurlu, güzellikler içinde görmeyi arzuluyor:

“Üregimde nida, sözümde ezber,
Sinemde saz diyer çal vetenimde.
Veten bize ana biz ona evlâd,
Yérım ğucağında sal vetenimde.

¹⁵⁷ Bulağ: Pınar, kaynak.

¹⁵⁸ H. Feyzullahî Vahid, Azerbaycan Muasır Âşıkları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990, s. 162.

Vetene âşığam veten oğluyam,
 Vetene bendeyem éle bağıyam,
 Azərbaycanlı'yam, Ğarabağı'yam,
 Zenbur¹⁵⁹ vetenimde, bal vetenimde.

Oxuyum sadamı éle yayılsın,
 Veten ğucağıları bilsin ayılsın,
 Saz tûfengim, sözüm gülle sayılsın,
 Düşmenden ğisası al vetenimde.

Ucalsın göylere perçemin başı,
 Ğızıldı her ğarış torpağı daşı,
 Ğehreman milleti ğoçağ erteşi,
 Bağıyar düşmene yol vetenimde.

Vetendi insana namusu arı,
 Yüz il düşsem vetenimden aralı,
 Ölsem üz dönderrem vetene sarı,¹⁶⁰
 Diyerem: Yat gönlüm ğal vetenimde.

Her kim ki vetene olarsa yağı,¹⁶¹
 Ger gedir kesile ğolunun sağı,
 Âşığ görse yoxdur éldə revnağı,
 Tûtî dili olar lâl vetenimde.

Élleri şad görse Hesən Ğaffarî,
 Ürekden dağılar ğemi ğubarı,¹⁶²
 Oxuyum dillerde eyliyem carı,
 Ollam âriflere ğol vetenimde.”¹⁶³

¹⁵⁹ Zenbur: Arı.

¹⁶⁰ Sarı: Taraf, yön.

¹⁶¹ Yağı: Düşman.

¹⁶² Ğubar: Keder, gam, dert.

¹⁶³ a. g. e., s. 73-74.

1.3.34. Âşık Ferid Cihanî

(1946 -)

1946 yılında Üzümdil bölgesinin Kurmelek köyünde doğan Âşık Ferit Cihanî “Başı Uca Ğal Âşığ” adlı şiirinin bir hanesinde divan edebiyatında çok kullanılan gül-bülbül mazmununu kullanmıştır. Vatanı bahçeye, âşığı ise o bahçedeki güllere âşık olan bülbüle benzetmiştir. Bülbülün o güzel sesiyle kendini dinleyenleri mestetmesi gibi âşığın da vatanda yaşayanların gönül sesi olduğunu, onların dertlerine derman olacağını vurguluyor:

“Veten bir bağcadı sen kimi bülbül,
Çiçekler açılsın sen danışıp gül,
Dindir¹⁶⁴ gönüllerin derdlerini bul,
Ölkemizde başı uca Ğal âşığ.”¹⁶⁵

1.3.35. Âşık Hesên İskenderî

(1949 -)

1949 yılında Karadağ’ın Üzümdil bölgesinin Üzümlü Kalla köyünde dünyaya gelen Âşık Hasan İskenderî “Vetenimde” adlı şiirinde vatanına olan muhabbetini, onun sayesinde her türlü sıkıntıya katlandığını belirterek saz çalıp söz koşmasına da ilham kaynağı olduğunu dile getiriyor:

“Ėehremanlı güzel yurdum,
Menim ana vetenimdi.
Üreğimdi, hem de ruhum,
Doğma ana vetenimdir.

...

¹⁶⁴ Dindir:- Bir şeyin aslını ortaya çıkarmak veya öğrenmek için konuşturmak, sorgulamak.

¹⁶⁵ a. g. e., s. 120.

Sazımı aldım sineme,
Men dözmüşem¹⁶⁶ her bir ğeme,
Bu ilhamı men Hesen'e,
Veren ana vetenimdi.”¹⁶⁷

1.3.36. Âşık Eşref (1949 -)

1949 yılında Karadağ'ın Güllüce köyünde dünyaya gelen Âşık Eşref “Vefâlî Nigâr” adlı şiirinin ilk hanesinde vatanına milletine karşı borçlu olduğunu belirtiyor, vatani bahçeye, kendisini de bu bahçede dolaşan kelebeğe benzetiyor:

“Borcluyam vetene, borcluyam éle,
Borcumu minnetsiz vérmesem olmur.
Veten bir bağçadır, men bir pervane,
Ğönçesin, çiçeksın dermesem olmur.”¹⁶⁸

1.3.37. Âşık Ali Selimî (1953 -)

1953 yılında Eher'in Dağlayan köyünde doğan Âşık Ali Selimî “Vérmez Düşmenlere Cevlânı Tebriz” adlı şiirinde Güney Azerbaycan'ın simge şehirlerinden olan Tebriz'i konu ediyor. Bu şehrin Azerbaycan'da önemli bir yere sahip olduğunu, tarihe bakıldığında bunun kolayca anlaşılabileceğini, vatanına âşık olduğunu, bir dua gibi vatani dilinden düşürmediğini, sözlerine de yine bu eşsiz ülkede son vermeyi arzuladığını şu şekilde belirtiyor:

“Tarixler geçse de il dolansa da,
Unutamazsan geçen zamanı Tebriz.
Ulu vetenimde büyük adın var,
Tarixler sebt edir¹⁶⁹ nişanı Tebriz.

¹⁶⁶ Döz-: Tahammül etmek, katlanmak, sabretmek.

¹⁶⁷ a. g. e., s. 64.

¹⁶⁸ a. g. e., s. 71.

¹⁶⁹ Sebt et-: Kaydetmek, yazmak.

...

Men Âşığ Ali'yem elimde sazım,
Vetene âşığam dilde niyazım,
Azer ölkesinde xetm olsun sözüm,
Vérmez düşmenlere cevânı Tebriz.”¹⁷⁰

Âşık Ali Selimî “Perişan Saçların” isimli şiirinde mukaddes olarak gördüğü vatanında yaşayanların mutlu, bağ bahçesinin mamur olmasını, bütün derdi, çileyi görse de sonunda vatanda sefa sürse gam çekmeyeceğini dile getiriyor:

“Muğaddes vetenim ana toprağım,
Evlâdın bextiyâr görsem ölmerem.
Elimle ekdiğim bağçanın bağı,
Solmaz güllerini dersem ölmerem.

...

Gécelerim subh üzûme sokulsa,
Gözüm yaşı ruxsarıma tökülse,
Cevanlığım gétse bélím bükülse,
Veten sefasını sürsem ölmerem.”¹⁷¹

1.3.38. Âşık İbrahim (1955 -)

1955 yılında Eher ilinin Velili köyünde doğan Âşık İbrahim vatanın önemli dağlarından olan Tap Dağı'nı, dağın kendi adını taşıyan şiirinde ele almış, bu dağın vatan ve millet için ehemmiyetini dile getirmiştir:

¹⁷⁰ a. g. e., s. 207.

¹⁷¹ a. g. e., s. 209.

“Teaccüb getirdim Tap Dağı’nın işine,
Xoş deymişik biz Xuda’nın dişine,
Gül ovlağım, serangâhım Tap Dağı,
Hem vetenim, bir ovlağım Tap Dağı.

Goyun guzu, o tay¹⁷² bu tay melerdi,
Él obalar bura gonağ gelirdi,
Gelen o yaylağın, gülün dererdi,
Gül ovlağım, serangâhım Tap Dağı,
Hem vetenim, bir ovlağım Tap Dağı.

Bu éllerden o yaylağa çökmüşüğ,
Néçe çeşme bir suyundan içmişüğ,
İçi bende Tap Dağı’nda düşmüşüğ,
Gül ovlağım, serangâhım Tap Dağı,
Hem vetenim, bir ovlağım Tap Dağı.

Âşığ İbrahim çıxdı Tap Dağı’nın başına,
Duman basdı çiskin¹⁷³ tökdü daşına,
Çadır vérib “ara Güney” gâşına,
Gül ovlağım, serangâhım Tap Dağı,
Hem vetenim, bir ovlağım Tap Dağı.”¹⁷⁴

1.3.39. Âşık Rehim Eminî

(1962 -)

1962 yılında Dilmeşeh köyünde dünyaya gelen Âşık Rehim Eminî “Galdı Vetén, Galdı Görünmez Oldu” şiirinde vatanından ayrı kalışını, vatana ve orada yaşayan dostlarına olan hasretini, şiirlerinin ilham kaynağı olarak vatani gördüğünü ve onsuz yaşamanın zorluğunu ifade ediyor:

¹⁷² Tay: Bir yeri iki parçaya bölen şeyin iki tarafında kalan bölümlerden her biri.

¹⁷³ Çiskin: Kapalı havada yağın ince yağmur.

¹⁷⁴ a. g. e., s. 102-103.

“Ayrı düşdüm vetenimden élimden,
 Ğaldı veten, ğaldı, görünmez oldu.
 Vetenime hesret, élime hesret,
 Ğaldı veten, ğaldı görünmez oldu.

Âşığ dostlar, yada düşüb ağılaram,
 Sinem üstün düynlerem¹⁷⁵, dağılaram,
 Geçen üstadlara şi’r bağılaram¹⁷⁶,
 Ğaldı veten, ğaldı görünmez oldu.

Âşığ Rehim, télli sazı çalaram,
 Eziz vetenimden ilham alaram,
 Vetenim olmasa harda ğalaram,
 Ğaldı veten, ğaldı görünmez oldu.”¹⁷⁷

1.3.40. Âşık Muhtar Abadî (1966 -)

1966 yılında Karadağ’ın Heris bölgesinin Saxlu köyünde dünyaya gelen Âşık Muhtar Abadî “Âşığam, Âşığam Hele de Âşığ” adlı şiirinde vatanını milletini hiç aklından çıkarmadığını, çok sevdiği vatani uğrunda doğrulardan vazgeçmeyeceğini, âşığın vatanında değer kazandığını, güzel vatanına gönülden bağlı olduğunu, ona âşık olduğunu şöyle ifade ediyor:

“Élleri obanı atmaram gözden,
 Doğransam uğrunda dönmerem düzden¹⁷⁸,
 Vurğunam gözine gétmerem üzden,
 Âşığam, âşığam, hele de âşığ.

¹⁷⁵ Düynle-: Dügüm yapmak, bağlamak.

¹⁷⁶ Şi’r bağla-: Şiir yazmak.

¹⁷⁷ H. Fazlullahi Vahid, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 72.

¹⁷⁸ Düzden: Doğruluktan, doğru olandan.

Âşığam, âşığam, âşığam, âşığ,
 Mehebbet sapına könlüm dolaşığ,
 Âşığdır éllere yurda yaraşığ,
 Âşığam, âşığam, hele de âşığ.

...

Bağlıdır üregim şanlı mihene,
 Vügarlı muhteşem gözel vetene,
 İstekden tikilmiş isti meskene,
 Âşığam, âşığam, hele de âşığ.”¹⁷⁹

1.3.41. Âşık Mahmud Cihangirî (1967 -)

1967 yılında Bastan-ı Âbâdin-i Taza köyünde dünyaya gelen Âşık Mahmud Cihangirî “Éller Hamı”adlı şiirinde ülkesi Azerbaycan’ın övgüsünü yapıyor. Vatanının şöhretinin her yana yayıldığına, ait olduğu millet tarafından çok sevildiğine, Settar Han, Bağır Han gibi birçok kahramanı sinesinde yaşattığına, dünyada vatani gibi başka bir ülkenin bulunmadığına dikkat çekiyor:

“Tarifin tutub cihanı,
 Ne gözelsen Azerbaycan.
 Sévir seni eller hamı,¹⁸⁰
 Yaşa yaşa Azerbaycan.

Sende yaşar gehremanlar,
 Setter Hanlar, Bağır Hanlar,
 Şiârdır nevcivanlar,
 Yaşa yaşa Azerbaycan.

¹⁷⁹ H. Feyzullahî Vahid, Azerbaycan Muasır Âşıkları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990, s. 214.

¹⁸⁰ Hamı: Bütün insanlar.

Ne gözeldir Behmen ayı,
Yér üzünde yoxdu tayı,¹⁸¹
Mahmud'a şadlıq harayı,¹⁸²
Sen véribsen Azərbaycan.”¹⁸³

1.3.42. Âşık Behmen Gurbanzâde Melik (1973 -)

1973 yılında Keliber şehrinin Melik kentinde dünyaya gelen Güney Azərbaycan'ın genç âşıklarından olan Âşık Behmen Gurbanzâde Melik “Ğaradağ'ım” adlı şiirinde vatanın mühim yerlerinden olan Karadağ'ı ele alıyor. Ona olan sevgisini, hayranlığını belirtiyor, düşmanların ülkeden kovuluşuna dikkati çekiyor ve yürekli yiğitlerin zamanla azalışına da sitem yollu gönderme yapıyor:

“Her zaman bağlıdır üreyim sana,
Doğma diyarımsan ay Ğaradağ'ım.
Gözellik de sende geyret de sende,
Salıbsan cahana hay Ğaradağ'ım.

Üç Ğardaş Dağı'dı babam nişanı,
Babek'in heğ üste töküldü ğanı,
Govdun öz üstünden beyleri xanı,
Düşdüler ölkeden cay Ğaradağ'ım.

Melikli behmen'em senin evlâdın,
Özünden çox saxlar tesibin yadın,
Kişiden geyretli yaşayır ğadın,
İndi igidleri say Ğaradağ'ım.”¹⁸⁴

¹⁸¹ Tay: Eş, denk.

¹⁸² Haray: İmdat, yetişin anlamında.

¹⁸³ a. g. e., s. 82.

¹⁸⁴ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.6, s. 209, (Henüz yayımlanmamış).

II. BÖLÜM

2.1. TÜRKLERDE MİLLİYET ANLAYIŞI:

“Millet” kavramını sözlük ve ansiklopediler şöyle açıklıyorlar: “Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı kökten gelen, ortak bir tarihleri, kültürleri, gelenekleri olan, çoğu kez de aynı dili konuşan insanlardan oluşan topluluk.”¹⁸⁵

“Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu, ulus.”¹⁸⁶

Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü’nde ise “Din, inanç, ortak tarih, dil, gelenek, kültür, ideal ve vatan birliği olan topluluk.”¹⁸⁷

Sosyologlar millet kavramını, milliyet duygusu olarak ele alıyorlar ve bu hususu şöyle açıklıyorlar: “Milliyet duygusunun kaynağı bir taraftan en mühim hayat kanunu olan yaşayabilmek için mücadele ve mücadele için gruplaşma mecburiyeti, diğer taraftan da insanın çevresindekilerle barış içinde yaşamak ihtiyacı ve insiyakıdır. Milletlerin, millet olarak yaşamasını temin eden, diğer milletler içinde erimesine, yok olup gitmesine mâni olan da, işte bu kütle şuurudur, yani millî histir.”¹⁸⁸

Türk milleti bütün bu özellikleri taşıyan ve dünyanın en eski milletleri ile birlikte dünya sahnesinde boy gösteren ve millet olma özelliklerini tamamlayan

¹⁸⁵ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, c. 16, Milliyet Yayınları, İstanbul-1986.

¹⁸⁶ Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara-1988.

¹⁸⁷ Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü, Haz. Seyfettin Altaylı, M.E.B. Yay., İstanbul-1994.

¹⁸⁸ Sadri Maksudi Arsal, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Ötüken Yay., İstanbul-1975, s.64.

büyük bir millettir. Büyük millet, büyük ve şerefli tarihe sahip olan millettir. Türk milleti en şerefli, en büyük milletlerin başında gelir.

Avrupa ülkelerinde yapılan birçok araştırmanın da gösterdiği gibi Türkler milliyetçi, yani milletini seven insanlardır.¹⁸⁹ Hümanizm atmosferinin derinliklerinde bulunduğunu iddia eden Türkler bile Türk milletinin menfaati mevzu olduğunda millet sevgisini açığa vurmaktan geri duramıyorlar.

Türk halkının gönül tercümanı olan şairlerimizin bilhassa halk âşık ve şairlerinin mısralarında millet sevgisinin terennümünü mısra mısra, hane hane görmekteyiz.

En eski yazılı abidelerimizden birisi olan Orhun Abideleri sahasında çok ciddi araştırmalarıyla tanınan Cengiz Alyılmaz'ın: "Türk dili tarihinin en derli toplu hazinesi; Türk milletinin yaşayışını, inanışını geçmişten hâle, hâlden istikbâle taşıyan bir eşsiz eser."¹⁹⁰ diye bahsettiği Orhun Abideleri'nde ele alınan en önemli konuların başında millet gelmektedir.

Bu abidelerin birçok yerinde millete öğüt verilmekte, birlik ve beraberliğin ehemmiyeti, geçmişte meydana gelen hadiselerle dikkat çekilerek belirtilmekte, düşmanların hilelerine düşülmemesinin gereği hatırlatılmaktadır.

Bilge Kağan, Çinlilerin, savaş meydanlarında bileğini bükemediği Türk milletini; tatlı sözlerle, ipekli kumaşlarla aldatıp tuzağa düşürdüğünü, bu oyuna gelinmemesini, aksi takdirde yok olabileceğini milletine hatırlatır. Ayrıca fakir olan milletini zenginleştirdiğini, onların çoğalıp yayılmasını sağladığını şöyle izah eder:

"Çin milletinin sözü tatlı, ipeklisi yumuşak imiş. Tatlı sözle, yumuşak ipekliyle kandırıp uzak kavimleri yaklaştırmış. Yaklaştırdıktan sonra kötülük yayılmış... Bir kişi yanılp aldansa soyunu ve kavmini beşiğine kadar yok edermiş. Tatlı sözüne, yumuşak ipeklisine aldanıp Türk millet, çok öldün!

... Kağan olup tahta oturarak yok yoksul milleti kalkındırdım. Yoksul milleti zenginleştirdim. Az milleti çoğalttım... Türk beğleri ve milleti! Bunu işitin! Türk milletini toplayıp il tutacağını buraya kazıdım. Yanılırsa öleceğini yine buraya kazıdım."¹⁹¹

¹⁸⁹ Osman Atilla, Türk Kahramanlık Şiirleri Antolojisi, Ak Yay., İstanbul-1967, s. 16.

¹⁹⁰ 1997-1998 Öğretim Yılı Çağdaş Türk Lehçeleri Dersi Notlarından.

¹⁹¹ Büyük Türk Klâsikleri, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul-1985,c. 1, s. 70.

Kaşgarlı Mahmut, Türk milletinin yüceliğini anlatmak, Türkçenin Arapçadan aşağı kalır bir dil olmadığını, hatta yer yer ondan daha üstün bir dil olduğunu göstermek için kaleme aldığı “Divanü Lügati’t-Türk” adlı eserinde çok sevdiği Türk milletine geniş yer vermiştir. Türk milletinin büyüklüğünün, onun denginde başka bir milletin bulunmadığının işlendiği “Türk” isimli tek dörtlükten oluşan şiiri örnek olarak alıyoruz:

“Görünce bir Türk,
Şöyle söyler halk:
Bundadır ululuk,
Bundan gayrıda yok.”¹⁹²

Yaşadığı yüzyılın ve Türk edebiyatının en önemli simalarından biri olan Ali Şir Nevâî, şuurlu bir milliyetçi olduğu gibi kuvvetli bir Türkçe sevgisine de sahiptir. “Muhakemetü’l-Lügateyn” adlı eserinde bunu açıkça görmek mümkündür. Türk milletinin, Farslar’dan daha özellikli olduğunu iddia ettiği bölümde şöyle yazıyor:

“Şöyle bilinir ki Türk, Farstan daha keskin anlayışlı ve yüksek kavrayışlıdır; yaratılış bakımından daha saf ve daha temizdir... Bu durum, Türklerin doğruluğundan, dürüstlüğünden ve iyi niyetinden(dir)...”¹⁹³

Halka hizmet etmeyi, onu aydınlatmayı kendine vazife edinen Namık Kemal’in şiir ve yazılarında, millet konusu oldukça mühim bir yer tutar. “Hürriyet Kasidesi”nin bir beytinde milletin hor görülmekle asaletinden bir şey kaybetmeyeceğini dile getirir:

“Hakîr olduysa millet şânına noksan gelir sanma,
Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten.”¹⁹⁴

(Eğer millet, hor görülmüşse onun şânına bir eksiklik geleceğini sanma; yere düşmekle cevher, değerinden özünden bir şey kaybetmez.)

¹⁹² a. g. e., c. 1, s. 130.

¹⁹³ a. g. e., c. 3, s. 128.

¹⁹⁴ a. g. e., c. 8, s. 373.

Halkın hayat tezahürlerini sade bir dille işleyen Mehmet Emin Yurdakul'un gönlü millet sevgisiyle doludur. Mensubu olduğu yüce Türk milletine büyük değer verir ve onun sahip olduğu her şeyin güzel olduğunu ifade eder, onunla övünür. “Anadolu’dan Bir Ses Yahut Cenge Giderken” şiirinde bu duygularını açık bir şekilde görmekteyiz. Şiirin ilgili mısralarından bir iki örnek:

“Ben bir Türk’üm dinim, cinsim uludur,
Sinem, özüm ateş ile doludur,

...

Tanrı’m şahid duracağım sözümde,
Milletimin sevgileri özümde.
Vatanımdan başka şey yok gözümde,
Yâr yatağın düşman almaz; giderim.”¹⁹⁵

Milletine gönülden bağlı olan, onun çektiği acıları, üzüntüleri kendine dert edinen Mehmet Akif Ersoy da millet konusunu eserlerinde işlemiştir. Kahraman milletine karşı çehresini çatan bayrağa yalvararak, kendisi için dökülen kanların helâl olmayacağını söyler:

“Çatma, kurban olayım, çehreni, ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl...
Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl!”¹⁹⁶

Büyük bir Türk milliyetçisi olan, Türk olmayı en büyük iftihar kaynağı olarak gören Ziya Gökalp, bu duygu ve düşüncelerini hem şiirlerinde, hem de yazılarında sıkça işlemiştir. “Millet” adını verdiği şiirinde Türk milletinin çok eski bir geçmişe

¹⁹⁵ F. Abdullah Tansel, Mehmet Emin Yurdakul’un Eserleri (Şiirleri), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1969, s. 22.

¹⁹⁶ M. Orhan Soysal, Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmenin El Kitabı, M.E.B. Yay., İstanbul-1999, s.595.

sahip olduğunu belirtiyor, onun mensubu olmakla övünüyor, Türk milletinin bölünmez bütünlüğünü ifade ediyor:

“Sorma bana oymağımı, Boy’umu..
Beşbin yıldır millet gibi yaşarım,
Sorma bana âilemi, soyumu..
Soyum Türklük, soy büyüğüm hünkârım...

...

Türk’üm, bu ad her unvândan üstündür...
Türk milleti bir bölünmez bütündür..”¹⁹⁷

Kudretli şairlerimizden Yahya Kemal, vatanın ayrılmaz parçası olarak gördüğü milletine adeta âşıktır. Onun şu cümleleri, milletine olan sonsuz sevgi ve bağlılığının en güzel delilidir: “Çeşitli hayat hâdiseleri zaman zaman benim imanımı sarsmıştır. Beni îmansızlıktan kurtaran ve Ulu Allah’a bağlayan yine Türk milleti olmuştur. Çünkü bu kadar büyük bir milletin inandığı Allah’a ve dîne inanmamak iz’ansızlık olur.”¹⁹⁸

Milletine iman derecesinde bağlı olan Yahya Kemal “Üsküdar’ın Dost Işıkları” adını verdiği şiirinde, Türk halkına seslenerek onlara olan sevgisini dile getirir:

“...

Sizlersiniz bu ân’ı ışıqlarla Türk eden!
Eksilmesin şu mutlu şafaklar bu ülkeden!
Gönlüm, dilim, kanım ve mizâcım la sizden’im,
Dünyâ ve âhirette vatandaşlarım benim.”¹⁹⁹

¹⁹⁷ Ziya Gökalp, Yeni Hayat Doğru Yaz, Haz. Müjgan Cumbur, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yay., Ankara-1976, s. 12.

¹⁹⁸ N. Sami Banarlı, Yahya Kemal Yaşarken, İstanbul Fetih Cemiyeti Yahya Kemal Enstitüsü Neşriyatı, Baha Matbaası, İstanbul-1959, s. 185.

¹⁹⁹ Y. Kemal Beyatlı, Kendi Gök Kubbemiz, M.E.B. Yay., İstanbul-1994, s. 30.

Yahya Kemal, “Süleymaniye’de Bayram Sabahı” adlı eşsiz şiirinde milletin tarifini şöyle yapar:

“Dili bir, gönlü bir, îmânı bir insan yığını,
Görüyor varlığının bir yerde toplandığını.”²⁰⁰

Yine aynı şiirde milletimizin büyüklüğünü ve kahramanlığını da belirtmeden geçmiyor:

“Ordu-milletlerin en çok döğüşen, en sarpı
Adamış sevdiği Allah’ına bir böyle yapı.”²⁰¹

²⁰⁰ a. g. e., s. 3.

²⁰¹ a. g. e., s. 3.

2.2. TÜRK ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE MİLLET KONUSU

Milletin kendine ait, arı duru dilini, yani güzel bir Türkçeyi, yine milletin kendi sinelerinden çıkmış olan âşıklarımız, bütün güzelliği ve canlılığı ile kullanmışlardır. Onlar, ait oldukları milletin sahip olduğu engin maddî ve manevî değerlerinin şuurundadırlar. Yüzyıllar boyunca bu değerlere sıkı sıkıya bağlı kalmışlar, milletlerini başlarına taç etmişler, onu sevmeyi bir iman ve idrâk işi olarak görmüşlerdir. Dilimizi, dinimizi, tarihimizi, örf, âdet, gelenek ve göreneklerimizi, kısacası bizi biz yapan kültürümüzü bir bütün olarak seven âşıklarımızın, bunlardan ziyadesiyle faydalandıklarını, sanatlarının ilhamını doğrudan doğruya milletimize karşı besledikleri bu samimî sevgi ve güvenden aldıklarını görüyoruz.

Âşık Şenlik “Cân-Fîdâ” adlı Ermeni örgütünün başkanına gönderdiği manzum tehdit mektubunda bir Türk’ü, bin düşman askerine eş olarak görerek şöyle seslenir:

“Kazak, Borçalı’da dava düzerler,
Teke’ye, Türkmen’e kâğız yazarlar,
Onlar da cenk günü üstten hazırlar,
Biri min adama beraber gelir.”²⁰²

Ünlü âşıklarımızdan Âşık Zülâli halkın duygularına tercüman olur. Türk olarak doğduklarını ve Türk gibi yaşayacaklarını “İntibahnâme” adlı şiirinde dile getirir:

“Türk doğarız, Türk yaşarız, Türk gezeriz her zaman,
Devrilen Moskof elinden çıkarız bir gün olur.”²⁰³

“Sefilî” mahlasını kullanan halk şairi Veli Aras, Ermenilerin yaptığı katliamları anlattığı “1919-1920’de Kars Köylerine Saldıran Ermenilere Hitap” başlığını taşıyan

²⁰² Ali Kafkasyalı, Edebiyatımızda Ermeni Mezalimi, K.K.E.F Yay., Erzurum-2001, s.20.

²⁰³ Ali Kafkasyalı, Halk Şiirinde İstiklâl Harbi Öncesi ve Sonrası Kuzeydoğu Anadolu, Türk Yurdu Dergisi, Ekim-1997, Sayı: 122, s. 160.

şiiirinde, Türklerin kutsal bir nâma sahip olduğunu, bunu bilmeyenlerin zelil olacağını belirterek Ermenilere gözdağı veriyor:

“Türk’ün nâmı aziz, duası Halil,
Bunu bilmeyenler olur hâr, zelil,
Sana olmuş vahşî ‘Taşnaklar’ delil,
Çürüktür temelin, esas Ermeni.”²⁰⁴

Âşık Kahraman “1920’de Kars’ın Kurtuluşuna Koşma” isimli şiirinde Türk milletinin şanlı olduğunu ve arslan pençesiyle düşmana aman vermediğini bir dörtlükte şöyle anlatıyor:

“Bizim adımıza şanlı Türk derler,
Aç kurt gibi dalar düşmana asker,
Kâfiri mahveder, ezer ser-ta-ser,
Pençesi polattan arslan bizde var.”²⁰⁵

Mikâyıl Azaflı milletine âşık bir kişidir. Bu engin sevgisini şiirlerine hakketmiştir. “Halgına” adlı şiirinde birlik çağrısı yapmakta, milletin dertleriyle herkesin ilgilenmesini bir dilek hâlinde sunmaktadır:

“Birlik diriliktir demiş babalar,
Birlikte ucalmış eller, obalar,
Menim bu dünyada bir dileyim var,
Çoh olsun ürekden yanan halgına.”²⁰⁶

Âşık Veysel “Türk’üz Türkü Çağırınız” adını taşıyan şiirinde Türk oluşuyla övünerek milletine olan sevgisini dile getirir:

²⁰⁴ M. Fahrettin Kırzioğlu, Edebiyatımızda Kars II, Işıl Matbaası, İstanbul-1958, s. 159.

²⁰⁵ Ali Kafkasyalı, Edebiyatımızda Ermeni Mezalimi, K.K.E.F Yay., Erzurum-2001, s. 57.

²⁰⁶ Ali Kafkasyalı, Mikâyıl Azaflı Hayatı-Sanatı-Eserleri, Eser Ofset, Erzurum-1996, s. 157.

“Su başında sulaklarda,
Türk’ün sesi kulaklarda,
Beşiklerde beleklerde,
Türk’üz türkü çağırırız.”²⁰⁷

Âşık Murat Çobanoğlu da milletini seven bir âşık duyarlılığı ile bu konuyu şiirlerinde sıkça işlemiştir. “Bizimdir” redifli şiirinde bir Türk’ün bin düşmana bedel olduğunu içten gelen bir coşkuyla ifade ediyor:

“Çobanoğlu kükrer vatan hevesi,
Bin düşmana bedel Türk’ün birisi,
Allah sesi verir elde süngüsü,
Yakar yıkar her an aslan bizimdir.”²⁰⁸

²⁰⁷ Ü. Yaşar Oğuzcan, Dostlar Beni Hatırlasın-Âşık veysel, Özgür Yay., İstanbul-1991, s. 164.

²⁰⁸ Ali Kafkasyalı, Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara-1998, s. 293.

2.3. GÜNEY AZERBAYCAN ÂŞIK ŞİİRİNDE MİLLET KONUSU

2.3.1. Âşık Kurbanî

16. yüzyılda yaşayan ve âşık tarzı şiirin Azerbaycan'daki ilk temsilcisi olarak kabul edilen Kurbanî, “Ğal İndi” redifli şiirinde millet konusunu vatanla birlikte ele alıyor ve onlardan ayrılmanın zorluğunu dile getiriyor:

“Ayrı düşdüm vetenimden, élimden,
Başı çenli, ğarlı dağlar, ğal indi!
İçen ölmez derde derman suyundan,
Ahar sular, ter bulağlar, ğal indi!”²⁰⁹

Kurbanî, “Cânım Hey” adlı şiirinde de milletin göç etmesiyle birlikte vatanın viraneye döndüğünü belirterek bu iki unsurun birbirinden ayrılmaması gerektiğini hatırlatır:

“Köç köç oldu, köçdü éller, obalar,
Baygudan²¹⁰ viranda ğalan cânım hey.
Çaylar coşdu, yollar işlemez oldu,
Gemisi girdabda ğalan cânım hey.”²¹¹

2.3.2. Tufarganlı Âşık Abbas

16. yüzyılın ünlü âşıklarından Tufarganlı Âşık Abbas, “Bu Yandadı” adlı şiirinde Tufargan’a giden yolu göstererek élinin (halkının) içinde, vatanında olmayı arzuluyor:

²⁰⁹ S. Sakaoglu-A.B. Alptekin-E. Şimşek, Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri I, Halk Kültürü Yay., İstanbul-1985, s. 8.

²¹⁰ Bayğu: Baykuş sözünün eski söyleniş biçimi.

²¹¹ a. g. e., c. 1, s. 20.

“Gölgez deli olub yoxsa divana?
 Üz çevirib gédir çöl bîyabana,
 Burdan bir yol gédir ol Tufargan’a,
 Tamam göhum²¹² gârdaş, él bu yandadı.”²¹³

Âşık Abbas, “Meze Dağı” adlı şiirinde de milletinden, élinde ayrı kalmanın acısını ifade ediyor:

“Bülbüller uçdu gülümde,
 Oldum ulusu élimde,
 Abbas gara gül elinde,
 Gan ağlayıb geze, dağı.”²¹⁴

2.3.3. Hasta Kasım

18. yüzyılda yaşayan, Güney Azerbaycan’ın Dikmetaş köyünden olduğu söylenen Hasta Kasım da millet kavramını şiirlerinde kullanan Güney Azerbaycan âşık/şairlerinden birisidir.

“Yoldan Éylersen” adlı şiirinin ilk dördlüğünde güzele sitem ediyor. Çünkü bu güzel kendini seveni, milletinden vatanından ayırmaktadır:

“Gözel, sende ne gaydadı²¹⁵,
 Gédeni yoldan éylersen.
 Salarsan eşgin oduna,
 Ulusdan, élden éylersen.”²¹⁶

²¹² Göhum: Akraba.

²¹³ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azerbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1983, c. I, s. 77.

²¹⁴ S. Sakaoğlu-A.B. Alptekin-E. Şimşek, Azerbaycan Âşıqları ve El Şairleri I, Halk Kültürü Yay., İstanbul-1985, s. 25.

²¹⁵ Gayda: Üslup, tarz.

²¹⁶ Elhan Memmedov, Azerbaycan Edebiyatı İncileri (Bayatı, Goşma, Tecnis), Yazıçı Neşriyyatı, Bakü-1988, s.83.

Hasta Kasım, “Ğalıbdı” redifli şiirinde yine  l, ulus yani halk millet kavramlarını kullanıyor ve vatanını büyük bir fel ket neticesinde terk etmek mecburiyetinde kalan halkının, ulusunun geride kalan değerlerini dile getiriyor, bu hususta üzüntülerini ifade ediyor:

“K hne  amahı’nın s yrin  yledim,
El deymemi  teze bağlar ęalıbdı.
 le k   b ę dib ulusu,  li,
  lenmemi  aę otağlar ęalıbdı.”²¹⁷

Hasta Kasım “Yaxşıdı” adlı şiirinde de dünyanın faniliğine dikkat çekerek en yakınlarımızın bile bir gün yabancılaşabileceğini, o çok sevilen milletten ayrı d   leceğini ifade ediyor:

“Deli könül menden sene emanet,
D me bu dünyada ęalım yaxşıdı.
Bir gün olar ęohum ęarda  y d olar,
D me ulusum var, âlim yaxşıdı.”²¹⁸

2.3.4. Dollu Mustafa

19. yüzyılda yaşayan Dollu Mustafa da “Gelin” adlı şiirinin bir d rtl ğ nde milletinden ayrı d  mesini bir g zele bağlamı tır:

“B lb l  g lden  ylersen,
G deni yoldan  ylersen,
Ulusdan,  lden  ylersen,
Gözlerini s zen gelin.”²¹⁹

²¹⁷ E. Ahundov-T. Ferzeliyev- . Abbasov, Azərbaycan  şığları ve  l  airleri, Elm Ne ., Bak -1983, c. I, s. 110.

²¹⁸ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.2, s. 467, (Henüz Yayınlanmamış).

²¹⁹ Hüseyin Fazlullahi Vahid, Elli   ık Elli Nağme,  nti arat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 25.

Dollu Mustafa “Yazılı” isimli şiirinde de sevdiğine hitap ediyor. Onun milletini, vatanını görme isteğini dile getiriyor:

“Bir varmadım, ulusuna, éline,
Bülbül olub héç gönmadım gülüne,
Ğend²²⁰ ezilib dehanına, diline,
İncidi, sedefdi, dişe yazılı.”²²¹

2.3.5. Âşık Ali (1801-1911)

1801 yılında Göyçe’nin Gızılbing köyünde dünyaya gelen Âşık Ali, “Gédirem” isimli şiirinde emelinin millet sevgisini yüreğinde taşıyarak ölmek olduğunu dile getiriyor:

“Bu sözlerle budu démek gesdimde,
Emelimi véríb budu destimde,
Ğohum ğardaş, ulus tamam üstümde,
Ecel şerbetini içib gedirem.”²²²

2.3.6. Şemkirli Âşık Hüseyin (1811-1891)

1811 yılında Şamhor bölgesinin Kapanlı köyünde dünyaya gelen Şemkirli Âşık Hüseyin 1891 yılında ölmüştür. Âşık, “Bu Ğız Meni” şiirinin ilk hanesinde alımlı kızlara sitem yollayarak onların yüzünden milletinden ayrı kaldığını ifade ediyor:

“Gédirdim, yoldan éyledi,
O ğız meni, bu ğız meni.
Ulusdan, élden éyledi,
O ğız meni, bu ğız meni.”²²³

²²⁰ Ğend: Şeker.

²²¹ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları və Él Şairləri, Elm Neş., Bakü-1983, c. I, s. 361.

²²² Hüseyin Fazlullahi Vahid, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 60.

²²³ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları və Él Şairləri, Elm Neş., Bakü-1983, c. I, s. 301.

2.3.7. Âşık Elesger (1821-1926)

1821 yılında Göyçe bölgesinin Ağkilise köyünde dünyaya gözlerini açan, 1926 yılında vefat eden Âşık Elesger, şöhretli âşıklardan birisidir. “Dağlar” adlı şiirinin tapşırma hanesinde dağlarla sohbet ediyor, milletin göçerek bu güzel dağlardan ayrı düştüğünü belirtiyor

“Göçer éller, düşer senden aralı,
Fırgetinden²²⁴ gül nergizin saralı,
Elesger, Mecnun tek²²⁵ yârdan yaralı,
Gezer sende derdli, nâlalı, dağlar.”²²⁶

Âşık Elesger “Vérir” adlı şiirinin son dördlüğünde yalan yanlış sözlerle millet arasında husûmet çıkarılmasını, halkın birbirine düşürülmesini sorguluyor:

“Soruşur Âşığ Elesger: Dersi kimden almısan?
Nâhağ yérden söz götürüb xalğa govğa salmısan,
Üç kelme sözden öteri sen ki, me’tel galmısan,
Nâhağdı, İran tatları²²⁷ Mikâyıl’a dövran vérir.”²²⁸

Elesger, millete hakikatlerin etraflıca anlatılmasının lüzumunu “Gerekdi” adlı şiirinde şöyle ifade ediyor:

“Xalğa heğigetden metleb gandır²²⁹,
Şeytanı öldüre, nefsin yandıra,
Él içinde pâk otura, pâk dura,
Dalısınca²³⁰ xoş sedalı gerekdi.”²³¹

²²⁴ Fırget: Ayrılık, hasret.

²²⁵ Tek: Gibi.

²²⁶ İslâm Elesgerov, Âşık Elesger, Elm Neş., c. I, s. 85.

²²⁷ Tat: Hazar Denizi kıyısında Güney Azerbaycan sınırında yaşayan Fars soylu bir halk.

²²⁸ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-I. Abbasov, Azerbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 30.

²²⁹ Gandır-: Anlatmak, öğretmek, bildirmek.

²³⁰ Dalısınca: Ardınca, arkasınca, peşice.

²³¹ İslâm Elesgerov, Âşık Elesger, Elm Neş., c. I, s. 175.

2.3.8. Âşık Hüseyn Mayıl

Doğum ve ölüm tarihleri hakkında her hangi bir bilgi bulunmayan Âşık Hüseyn Mayıl “Bu gün cânân bize méhman gelibdi.” nakaratlı şiirinin ilk dörtlüğünde sevdiğinin gelişine seviniyor ve bunu milletiyle, halkıyla paylaşıyor, onların da mutlu olmasını istiyor:

“Êşidsin, şad olsun éller, obalar,
Bu gün cânân bize méhman gelibdir.
Géce gündüz hesretini çekerdim,
Bu gün cânân bize méhman gelibdir.”²³²

Güney Azerbaycan âşık/şairlerinin şiirlerine geçmeden önce Kuzey Azerbaycan âşık/şairlerinden birkaç örnek vermenin faydalı olacağına inanıyoruz.

2.3.9. Âşık Şemşir (1893-1980)

1893 yılında Kelbecer’de dünyaya gelen, uzun bir ömrün ardından 1980 yılında vefat eden Âşık Şemşir “Âşigem” adlı şiirinde kadir kıymet bilenlere, yüreklere ferahlık verenlere, vatanın milletin yardımına, hizmetine koşanlara âşık olduğunu dile getiriyor:

“Can dé élesine o gedir bile,
Üreyinden kini, kederi sile,
Her an kömek dura obaya, éle,
Mehebbetle baxan göze âşigem.”²³³

²³² E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azerbaycan Âşıqları ve Êl Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 291.

²³³ Âşık Şemşir, Öyüdler, Ozan Neşriyyatı, Bakı-1996, s. 183.

2.3.10. Âşık Teymur (1893-1980)

1893 yılında Kelbecer bölgesinin Demircidan köyünde dünyaya gelen, 1980 yılında da vefat eden Âşık Teymur “Éle Yaraşır” şiirinin ilk ve son dörtlüğünde millet konusunu işlemiştir. Vatanının gelişip ilerlediğini, ülkedeki güzelliklerin milleti tesiri altında bulundurduğunu, ileri kelimesinin yurduna yakıştığını, milletin dünyada tanınıp bilindiğini ifade ediyor:

“Yénilik yükselib şen ölkemizde,
Yorulmaz golları ele yaraşır,
Xalğa etir saçan²³⁴ yéddi baharın,
İreli kelmesi éle yaraşır.

...

Xalgımız gazanıb böyük hörmeti,
Yayılib dünyaya şanı, şöhreti,
Téymur’un könlünde vardır serveti,
Sazımda neğmeler téle yaraşır.”²³⁵

2.3.11. Göyçeli Âşık Musa (1909-1948)

1909 yılında Göyçe’nin Ağkilise köyünde dünyaya gelen, 1948 yılında vefat eden Göyçeli Âşık Musa milletin maharetli olduğunu, her şeyin üstesinden gelebileceğini “Él Gözel” isimli şiirinde dile getiriyor:

“Salınmış bağ vérir dadlı méyveller,
Besleyir, yétirir²³⁶ görün, xalg neler,
Fabrikli zavodlu²³⁷ olub şehirler,
Mexmer²³⁸ gözel, ipek gözel, şal gözel.”²³⁹

²³⁴ Etir saç-: Güzel koku yaymak, saçmak.

²³⁵ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları və Él Şairləri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 381.

²³⁶ Yétir-: Yetiştirmek, olgunlaştırmak, meydana getirmek.

²³⁷ Zavod: Büyük sanayi kuruluşu, fabrika.

²³⁸ Mexmer: Kadife.

²³⁹ a. g. e., c. II, s. 397.

2.3.12. Elipaşa Feğanî (1912-1975)

1912 yılında Şamhor bölgesinin Karacaemirli köyünde dünyaya gelen, 1975 yılında vefat eden Elipaşa Feğanî, “Kimdi?” adlı şiirinde milletin yalan yanlış sözlere inanmayacağını, halkın kusurlu, bilgisiz kişileri çok iyi tanıdığını izah ediyor:

“Héc meydana daldalardan söz atma,
Fizulluğ éyleyib sözü uzatma,
Eceb cehle girib méydanı gátma,
Xalg tanır nâgisi, nâdanı, kimdir?”²⁴⁰

Elipaşa Feğanî “A Yaza Yaza” isimli başka bir şiirinde milletin iyiliğini, hayrını dilek hâlinde sunuyor:

“Payız²⁴¹ teslim oldu boranlı gışa,
Sağlíg olsun çıxağ a yaza yaza.
Düşüm dile dişe, hem de algışa,
Xalgımın xéyrine a yaza yaza.”²⁴²

2.3.13. Âşık Hüseyn Cavan (1916- 1985)

1916 yılında Güney Azerbaycan’ın Germedüz bölgesinin Utu köyünde dünyaya gözlerini açan ve 1985 yılında vefat eden Âşık Hüseyn Cavan da millet konusunu şiirlerinde geniş şekilde işlemiştir.

Cavan “Mehebbet” adlı şiirinin ilk dörtlüğünde milleti, vatan ile birlikte ele almış, onların sevgisinin âşığın hiçbir zaman dilinden düşmeyeceğini, bu muhabbetin ebedî olduğunu ifade ediyor:

²⁴⁰ a. g. e., c.II, s. 389.

²⁴¹ Payız: Sonbahar mevsimi.

²⁴² a. g. e., c.II, s. 393.

“Bülbülün gelbinden silinib gétmez,
Gülşen mehebbeti, gül mehebbeti.
Âşığın héç zaman düşmez dilinden,
Veten mehebbeti, él mehebbeti.”²⁴³

Âşık Cavan “Oğul” isimli şiirinde ise bir insanın ancak milletiyle birlikte var olacağını iddia ediyor sevgisinin, kahramanlığının onunla değer bulacağını söylüyor:

“Xalgın sévsin seni öz oğlu kimi,
Öz üreyi kimi, öz ağılı kimi,
İgid Babek kimi, Koroğlu kimi,
Olsun üreyinde metanet, oğul.”²⁴⁴

Âşık Hüseyin Cavan “Olmasa” şiirinde âşıkların milletiyle sohbet etmekten, onun methini yapmaktan vazgeçmeyeceğini, millet razı olmadan hiçbir şeyin yapılamayacağını, hatta onun gücünden kuvvetinden bile bahsedilemeyeceğini, özetle vatansız ve milletsiz yaşamının mümkün olmadığı izah ediyor:

“Âşığ ayrılar mı öz senetinden,
Élin söhbetinden, élin medhinden?
Xalgın güdretinden, él âdetinden,
Kim danışar, xalgı razı olmasa?

Çanadsız şahinler dağlar aşar mı,
İnsan da vetensiz, élsiz yaşar mı?
Cavan Hüseyin meclislerde coşar mı,
Sinesinde télli sazı olmasa?”²⁴⁵

²⁴³ a. g. e., c.II, s. 417.

²⁴⁴ a. g. e., c.II, s. 417.

²⁴⁵ a. g. e., c.II, s. 426.

Cavan, “Hüner Ğalası” adlı şiirinde de vatanını sevmeyenlerin vaktinden önce ihtiyarlayacağını, milletini sevenlerin o sevdiği milleti sayesinde yüceleceğini belirtiyor:

“Vetenini sévmeyen vaxtsız Ğocalır,
Könül rübabında “vay” nefse çalır,
Xalgın séven, xalg elile ucalır,
Ğolunda Ğüdretili él Ğücü olur.”²⁴⁶

2.3.14. Âşık Hasan Gaffarî (1935-)

1935 yılında Keliber’in Hicranı Dost köyünde dünyaya gelen Âşık Hasan Gaffarî “Saz Tüfengim” isimli şiirinde vatanın sahip olduğu kıymetleri dile getiriyor, kahraman milletin düşmana fırsat vermediğini ifade ediyor:

“Ucalsın göylere perçemin başı,
Ğızıldı her Ğarış torpağı daşı,
Ğehreman milleti Ğoçağ erteşi,
Bağlayır düşmene yol vetenimde.”²⁴⁷

2.3.15. Âşık Ferid Cihanî (1946-)

1946 yılında Üzümdil bölgesinin Kurmelek köyünde dünyaya gelen Âşık Ferid Cihanî “Başı Uca Ğal Âşığ” isimli şiirinin bir dörtlüğünde âşıklara seslenerek saz çalıp söz söylemelerini, böylece gafletten ayılmayan milleti, gaflet uykusundan uyandırmalarını isteyerek şöyle sesleniyor:

²⁴⁶ a. g. e., c.II, s. 429.

²⁴⁷ H. Feyzullahî Vahid, Azərbaycan Muasır Âşıqları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990, s. 73.

“Sen çal oxu sesin éle yayılsın,
Goy eşitsin yatan éller ayılsın,
Ğem, kederler üreklerden dağılsın,
Belke yığışsın ğalma ğal âşığ.”²⁴⁸

2.3.16. Âşık Hesen İskenderî (1949-)

1949 yılında Karadağ’ın Üzümdil bölgesinin Üzüm Kalla köyünde dünyaya gelen Âşık Hasan İskenderî “Vetenimdi” şiirinin bir dördlüğünde “Setter Han, Bağır Han, Kaçak Nebi” gibi kahramanları yetiştiren milletiyle övünüyor:

“Var hicrim, Goçağ Nebi,
Setter Han, Bağır Han debi
Bular²⁴⁹ kimi güzel xelgi,
Gören ana vetenimdi.”²⁵⁰

2.3.17. Muhammed Nebatî (1968-)

1968 yılında Tebriz yakınlarındaki Verziğan ilçesinin Çaykendi kasabasında dünyaya gelen Muhammed Nebatî, “Bağlıyam” şiirinin bir dördlüğünde, iyi gününde de kötü gününde de milletin yanında olacağını, ulu ataları gibi doğruluktan hiçbir zaman taviz vermeyeceğini şöyle dile getiriyor:

“Élimin xéyrinde şerinde varam,
Babam Ğorgud teki²⁵¹ saf, düz ilgaram²⁵²,
Zalım insanlarla héç olmaz aram,
Eyriye yox, düzgün, düze bağlıyam.”²⁵³

²⁴⁸ a. g. e., s. 120.

²⁴⁹ Bular: Bunlar.

²⁵⁰ a. g. e., s. 64.

²⁵¹ Teki: Gibi.

²⁵² İlğar: Söz verme, ahd, vefa, vaad.

²⁵³ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.6, s. 203, (Henüz yayımlanmamış).

III. BÖLÜM

3.1. TÜRKLERDE BAĞIMSIZLIK ANLAYIŞI

Bağımsızlık kavramının sözlük anlamları: “Yaşadığı toprak üzerinde, bir başka topluluğun, ülkenin denetim ve yönetimi altında olmayan, egemen bir toplumun durumu, istiklâl. Maddî, manevî, düşünsel yönlerden başkasına bağımlı olmama; kişisel özgürlük.”²⁵⁴

“Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, hür, özgür, özerk, müstakil; bağımsız olma durumu veya niteliği, istiklâl.”²⁵⁵

Azerbaycan’da bağımsızlık kelimesinin karşılığı olarak “azadlık” kelimesi kullanılmaktadır. Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü’nde bu kelime, “Hürriyet, müstakillik; serbestlik, hiçbir şeye tabi olmama.” olarak tarif ediliyor.²⁵⁶

Milleti millet yapan unsurların başında, vatan, millet ve bağımsızlık gelmektedir. Vatanı olmayan, millet olma özelliğini kazanamayan ve bağımsız olmayan bir halkın milletli ve devletli sayılması düşünülemez. Biri olmadan diğerlerinin varlığından söz etmek çok da mümkün değildir.

Daha önce vatan ve millet konuları üzerinde durmuş ve âşıklarımızın bu konulara bakışını göstermeye çalışmıştık. Şimdi de bağımsızlık konusunun edebiyatımıza yansımalarına bir göz atalım.

²⁵⁴ Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, c. 3, Milliyet Yayınları, İstanbul-1986.

²⁵⁵ Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara-1988, s. 127.

²⁵⁶ Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü, Haz. Seyfettin Altaylı, M.E.B. Yay., İstanbul-1994.

İnsanlık âlemi, tarihin her safhasında bağımsızlığa büyük önem vermiştir. Kurdukları devletlerin hür ve müstakil olması için olağanüstü bir çaba göstermişlerdir. Tarihte en şiddetli ve acı savaşlar da yine bağımsızlık mücadeleleri neticesinde ortaya çıkmıştır. Tabi ki, bütün bunları vatanlarında milliyetlerini devamlı kılmak ve istikbale güvenle yürüyebilmek için yapmışlardır.

Bu milletler içerisinde bağımsızlığına çok düşkün olan ve bundan hiçbir zaman taviz vermeyen bir millet vardır ki, bu millet, “Türk gibi güçlü” dedirterek dünya sahnesinde önemli bir yere sahip olan yüce “Türk Milleti”dir. Türkler tarihin seyri içinde her zaman bağımsız olarak yaşamışlar ve hangi şartlarda olursa olsun esareti kabul etmemişlerdir. Esaret altında yaşamak, onun karakterine ters düşer. Esir olmaktansa, ölmeyi daha makbul görürler. Şanlı ecdadımız yüksek seciyeli bu karakterlerini, tutum ve davranışlarıyla aynileştirerek daima hür ve bağımsız kalmayı başarmışlardır. Milletimizin bu durumunu istiklâl şairimiz Mehmet Akif Ersoy İstiklâl Marşı’nda:

“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış şaşarım.
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.”²⁵⁷

diyerek çok güzel bir şekilde dile getirmiştir.

Ali Kafkasyalı Hoca’nın, “Hür kalmanın yegâne şartı dürüstlüktür.” sözünden hareketle diyebiliriz ki, Türk milleti her zaman bağımsız kalmayı bu dürüstlüklerine borçludur.

Tarihin her safhasında Türklerin bağımsızlığa ne kadar büyük önem verdiğinin en güzel delilini, ilk yazılı Türk kaynağı olan, Orhun Abideleri’nde görüyoruz. Bilge Kağan, Çinlilere esir düşen Türkleri, babası İltiş Kağan’ın esaretten kurtararak hürriyetlerine kavuşturduğunu, kardeşi Kül Tigin adına diktirdiği “Bengü Taş” a kazımıştır:

²⁵⁷ M. Orhan Soysal, Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmeninin El Kitabı, M.E.B. Yay., İstanbul-1999, s.595.

“Babam kağan on yedi erle dışarı çıkmış. Dışarı yürüyor diye ses işitip şehirdeki dağa çıkmış, dağdaki inmiş, toplanıp yetmiş er olmuş. Tanrı kuvvet verdiği için babam kağanın askeri kurt gibi imiş, düşmanı koyun gibi imiş. Doğuya, batıya asker sevk edip toplamış yığmış. Hepsi yüz er olmuş.

Yedi yüz er olup ilsizleşmiş, kağansızlaşmış milleti, cariyeye olmuş, kul olmuş milleti, Türk töresini bırakmış milleti, ecdadımın töresince yaratmış, yetiştirmiş. Tölis, Tarduş milletini orda tanzim etmiş.”²⁵⁸

Hürriyet şairi olarak da ünlenen Namık Kemal, tamamen bu konuya hasrettiği “Hürriyet Kasidesi”nde vatan ve millet için bağımsızlığın ne derecede büyük bir öneme haiz olduğunu büyük bir coşkuyla dile getirir. Bahsi geçen şiirden iki beyit:

“Ne gam pür-âteş-i hevl olsa da gavga-yı hürriyet,
Kaçar mı merd olan bir cân için meydân-ı gayretten.”

(Hürriyet mücadelesi korkulu ateş olsa ne dert, yiğit olan bir insan gayret meydanından kaçır mı?)

“Ne efsûnkâr imişsin âh ey dîdâr-ı hürriyet,
Esîr-i aşkın olduk gerçi kurtulduk esaretten.”²⁵⁹

(Ey hürriyetin güzel yüzü, sen ne büyüleyici imişsin. Gerçi esaretten kurtulduk derken senin aşkının esiri olduk.)

“Ben bir Türk’üm...” diye haykıran Mehmet Emin Yurdakul, şiirlerinde bağımsızlık konusunu da sıkça işlemiştir. “Aç Bağrını Biz Geldik” adlı şiirinden konuyla ilgili iki dördlük:

“Ey sevgili memleket,
Aç bağrını biz geldik:
Sana necat, hürriyet
Vermek için yükseldik.

²⁵⁸ Muharrem Ergin, *Orhun Abideleri*, Boğaziçi Yay., İstanbul-1996, s. 22.

²⁵⁹ Büyük Türk Klâsikleri, Ötügen-Söğüt Yay., İstanbul-1988, c. 8, s. 374.

Aç bağırını Oğuz'un,
Toprakları can bulsun;
Evlâtların Moskof'un,
Zincirinden kurtulsun.”²⁶⁰

Vatanına ve milletine karşı çok büyük bir sevgi besleyen Yahya Kemal Beyatlı, vatanın ve milletin bağımsızlığına da büyük önem verir. Hürriyetle ilgili şiirler hakkında şunları söyler: “Ah bu hürriyetin şiiri, şiirlerin en sertidir; insan insanlığını yalnız bu merhalede müthiş bir kuvvetle duyar.”²⁶¹

Elbette ki o, yüce Türk milletinin esaret altında yaşamasına tahammül edebilecek bir karaktere sahip değildir. Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı'na çok yakından şahit olan, vatanın ve milletin uğradığı talihsizliği bizzat gören şair, o kötü günlerin geride kalmasını, vatanın ve milletin hak ettiği mutlu ve bağımsız bir hayata kavuşmasını hasretle dile getirir. “1918” adını verdiği şiirin ilgili mısraları şunlardır:

“Bu halk o gün kavuşur annemiz güzel vatana,
Çocuklarıyla nasıl sarmaşırsa yaşlı ana,
O sarmaşıyla yaşar hür ve bahtiyâr ancak,
Bu gamlı günleri hiçbir zaman unutmayarak.”²⁶²

Yahya Kemal aynı şiirde bu hicranlı günlerin kısa sürede biteceğinin müjdesini de verir:

“Vatanda korkulu rü'yâ içindeyiz gerçek.
Fakat bu çok süremez, mutlaka şafak sökecek.
Ateş ve kanla boğar, bir gün ordumuz lekeyi,
Bu, insanoğluna bir şeyn olan, Mütâreke'yi”²⁶³

²⁶⁰ F. Abdullah Tansel, Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri (Şiirleri), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1969, s. 146.

²⁶¹ Y. Kemal Beyatlı, Eğil Dağlar, M.E.B. Yay., İstanbul-1992, s. 8.

²⁶² a. g. e., s. 4. (Bu dördlük Kendi Gök Kubbemiz kitabında yoktur.)

²⁶³ a. g. e., s. 3.

28 Mayıs 1918’de kurulan bağımsız Azerbaycan’ın ilk ve tek cumhurbaşkanı olan Büyük Türkçü ve devlet adamı Mehmet Emin Resulzâde, Azerbaycan’ın bağımsızlığa kavuşmasıyla ilgili olarak o günkü hislerini “Mayıs Duyguları” adını taşıyan şiirinde şöyle dile getiriyor:

“İlk çağındaydı güzel mevsimin,
Kıştan çıkılmıştı, bahar gelmişti.
Yirmi sekizinde idi Mayıs’ın
Azerbaycan istiklâle ermişti.”²⁶⁴

Bilindiği gibi Azerbaycan’ın bu bağımsızlığı uzun sürmemiş, Ruslar ülkeyi yeniden işgal etmişlerdir. “Bir kere yükselen bayrak, bir daha inmez.” diyerek bağımsızlıktan asla vazgeçilmeyeceğini her zaman dile getiren M. Emin Resulzâde aynı şiirinde, ümitsizliğe düşülmemesini, Azerbaycan’ın bağımsızlığına tekrar kavuşacağını tâ o günlerden müjdelemektedir:

“Tarihin yine güzel bir çağında,
Karanlık kış geçip bahar gelecek,
Herhangi bir yılın aydın gününde,
Azerbaycan istiklâle erecek!”²⁶⁵

Azerbaycan’da çok sevilen, birçok şiire ve yazılara konu edilen, “Sehend” imzasını kullanan Bulud Karaçorlu, bağımsızlık arzusunu ve azat bir vatan özlemini “Fedaîler Marşı” adlı şiirinde şöyle belirtiyor:

“Men azadlığ cebhesinde bir fedaî esgerem,
Çün azadlığ isteyirem, bir de azad bir veten.”²⁶⁶

²⁶⁴ Anar-Yavuz Akpınar, Bin Yılın Yüz Şairi, Azerbaycan Şiiri Antolojisi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-2000, s. 109.

²⁶⁵ a. g. e., s. 109.

²⁶⁶ a. g. e., s. 206.

3.2. TÜRK ÂŞIKLIK GELENEĞİNDE BAĞIMSIZLIK KONUSU

Büyüğünden küçüğüne, ihtiyarından gencine kadar her Türk insanının içine sinmiş olan hürriyet duygusunu, bağımsızlık anlayışını da en güzel şekilde dile getiren yine şair/âşıklarımız olmuştur. Ülkenin, milletin en kötü anında ortaya çıkmışlar, “Can sağ iken yurt vermeniz düşmana.” diyerek halka moral vermişler, onların maneviyatını güçlendirmişlerdir. Hatta Âşık Şenlik’te olduğu gibi düşman komutanına tehdit mahiyetinde manzum mektup bile yazmışlardır.

Âşık edebiyatımızın güçlü simalarından Âşık Zülâlî, acı içindeki halka saziyla sözüyle ümit vermeye çalışmış, “Esir Türk Ellere Ümit” ithafıyla verdiği “İntibahnâme” adlı şiirinde hürriyetin geri geleceğini müjdelemiştir:

“Bu zulmetler içinden çıkarız bir gün olur.
Şarka, garba yıldırımlar çakarız bir gün olur.

...

Kars, Batum, Kafkas Eli’nden çevrilen hisarları,
Vuruben millî külünkle yıkarız bir gün olur.”²⁶⁷

Kâzım Karabekir Paşa’nın Kars’tan düşmanı çıkartmasından sonra Bardızlı Âşık Nihanî, “1920’de Kars’ın Kurtuluşu Destanı” başlıklı şiirinde, esaretten kurtuluşu büyük bir coşkuyla işleyerek hem kendinin hem de halkın bağımsızlığa verdiği değeri gözler önüne serer. Şiirin ilk dördlüğü şöyledir:

“Bir destan söyledim Son Taarruza,
İşimiz kerem ü ihsana döndü.
Gani Mevlâm fırsat yetirdi bize,
Ortalık Cennet ü Cinan’a döndü.”²⁶⁸

²⁶⁷ Ali Kafkasyalı, Halk Şiirinde İstiklâl Harbi Öncesi ve Sonrası Kuzeydoğu Anadolu, Türk Yurdu Dergisi, Ekim-1997, Sayı: 122, s. 160.

²⁶⁸ Ali Kafkasyalı, Edebiyatımızda Ermeni Mezalimi, K.K.E.F Yay., Erzurum-2001, s. 59.

Mikâyıl Azaflı'nın en büyük arzularından birisi ise Azerbaycan'ın ve Türk dünyasının bağımsızlığına kavuşmasıdır. Bu arzusunu Ekim 1989'da İstanbul'u ziyaretinde şöyle dile getiriyor: "İki arzum vardı, birisine kavuştum. Allah'tan dileğim ikincisine de kavuşmaktır. Arzularımdan birisi Türkiye'deki Türk kardeşlerimi görmektir. İkincisi ise Azerbaycan'ın, Türk dünyasının istiklâline kavuşmasını görmektir."²⁶⁹ Ne yazık ki, ömrü vefâ etmediği için bu arzusunun gerçekleştiğini görememiştir. "Oğluyam" adlı şiirinin tapşırma hanesinde dileğinin zulmetten kurtuluşun, barışın, adaletin müjdecisi olduğunu şöyle ifade ediyor:

"Her arzum, dileyim, ağ gün carcısı"²⁷⁰,
Haggın, edaletin, sulhün carcısı,
Azaflı heyatın düzgün carcısı,
Sedaget oğluyam, sen'et oğluyam."²⁷¹

Âşık Murat Çobanoğlu "Türkiye'm Cennet Gibidir" nakaratlı şiirinde millî birlik ve beraberliğe dikkat çeker, varlığımızı egemenliğimize bağlayarak milletimizin bağımsızlığa verdiği değerın tercümanı olur:

"Millî birlik, beraberlik,
Çok şükür getirdi dirlik,
Varlığımız egemenlik,
Türkiye'm cennet gibidir."²⁷²

²⁶⁹ Ali Kafkasyalı, Mikâyıl Azaflı Hayatı-Sanatı-Eserleri, Eser Ofset, Erzurum-1996, s. 71.

²⁷⁰ Carcı: Müjdecî.

²⁷¹ a. g. e., s. 221.

²⁷² Ali Kafkasyalı, Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara-1998, s. 176.

3.3. GÜNEY AZERBAYCAN ÂŞIK ŞİİRİNDE BAĞIMSIZLIK KONUSU

3.3.1. Âşık Kurbanî

16. yüzyılda saz çalıp söz koşarak Azerbaycan halkının duygu ve düşüncelerine tercüman olan Âşık Kurbanî, bir ülkede huzur ve mutluluğun sükûn bulması için orada yaşayanların hür olması gerektiğinin şuurundadır. Kurbanî, “Doğru” redifli bir şiirinde vatanından mutluluk haberi beklediğini, eğer arzuladığı haber gelirse hemen vatan yollarına düşeceğini ifade eder:

“Ne ola, bir şadlığ xeberi gele,
Yüklene barxanam éllere doğru.
Naşı ovçu bere bekler, eylener,
Marallar sayrışı yollara doğru.”²⁷³

Bu konuda da Güney Azerbaycan âşık/şairlerinden örnekler vermeden Kuzey Azerbaycan âşık/şairlerinden birkaç örnek vermeyi uygun gördük:

3.3.2. Âşık Mirze (1888-1944)

1888 yılında Tovuz’da dünyaya gelen, 1944 yılında vefat eden Âşık Mirze bağımsızlık üzerine birkaç tane şiir söyleyen ender âşıklarımızdan biridir.

Âşık Mirze, “Azerbaycan” adlı şiirinin ilk dördlüğünde Azerbaycan’a sesleniyor, zulüm altında yaşamasından dolayı sahip olduğu kıymetleri istediği gibi kullanamamasını, bu esaretten kurtulmanın, bağımsızlığa kavuşmanın gereğini dile getiriyor:

²⁷³ Anar-Yavuz Akpınar, Bin Yılın Yüz Şairi, Azerbaycan Şiiri Antolojisi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-2000, s. 29.

“Gara neftin yér altında çemlenir,
Onun harayına yét²⁷⁴, Azərbaycan!
O zülmetden onu azad étgilen,
Ferhad tek²⁷⁵ dağları at, Azərbaycan!”²⁷⁶

Âşık Mirze “Sen de Gül” isimli şiirinde hürriyetin kıymetini belirtiyor, herkesin mutlu, zulümden uzak yaşadığı bir devirde ülkesinin de bu esareten sıyrılarak bağımsızlığına kavuşmasını şöyle dile getiriyor:

“Azad könlüm, bextiyarsan dünyada,
Gözel vaxtdır éller gülür, sen de gül.
Bahardır, her teref güldür, çiçekdir,
Bereketli çöller gülür, sen de gül.

Ölkem zülm içinde boğulan zaman,
Oktabr oldu derdlere derman,
İndi gözel çağdır, gözel bir dövran,
Benövşeler, güller gülür, sen de gül.”²⁷⁷

Âşık Mirze “Oğul” adlı şiirinde milletin bağımsızlık için hazırlandığını, bu uğurda her çareye başvuracağını, komünizm baskısı altında ezilen milletin düşmanı bu güzel topraklardan kovarak yıllardır büründüğü yastan kurtaracağını, komünizm bayrağının gölgesinden aydınlığa çıkaracağını şöyle izah ediyor:

“Éller yéne silahlanıb galexibdir ayağa bu gün,
Her bir yanda ne're sesi düşür daşa dağa bu gün,
Biz girmişik bu méydana düşmeni boğmağa bu gün,
Komunizm bayrağını güneşden bu gün,
Mirze de veten yolunda girecek méydana, oğul!”²⁷⁸

²⁷⁴ Harayına yét-: İmdadına koşmak, yardım etmek.

²⁷⁵ Tek: Gibi.

²⁷⁶ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 222.

²⁷⁷ a. g. e., c.II, s. 223.

²⁷⁸ a. g. e., c.II, s. 229.

3.3.3. Âşık Teymur (1893 – 1980)

1893 yılında Kelbecer bölgesinin Demircidan köyünde dünyaya gelen, 1980 yılında da vefat eden Âşık Teymur, “Sulh Neğmesi” şiirinde milletin bağımsızlığa kavuşmanın hayaliyle yaşadığını, bu duygunun gönüllere ferahlık verdiğini, hürriyetin çok yakın olduğunu, barışın kısa zamanda vatana hakim olacağını şöyle belirtir:

“Xalgımıza urux véren,
Seherin sulh neğmesidir.
Goca könlümü güldüren,
Seherin sulh neğmesidir.

Goy var olsun bu élleri,
İşde yorulmaz elleri,
Bezeyen tarla, çölleri,
Seherin sulh neğmesidir.

Kür çayları sellendiren,
Vetenimi güllendiren,
Teymur, seni dillendiren,
Seherin sulh neğmesidir.”²⁷⁹

3.3.4. Âşık Beyler (1914 -)

1914 yılında Salyan’ın Çuhanlı köyünde dünyaya gelen Âşık Beyler “Bizimdir” adlı şiirinin ilk hanesinde bağımsız olarak hayal ettiği ülkesinin hâlini şöyle ifade ediyor:

²⁷⁹ a. g. e., c.II, s. 380.

“Hüner méydanıdır, azad ölkemiz,
Etirli, çiçekli bahar bizimdir.
Sülhün, seadetin ordusuyug biz,
Metanet bizimdir, vügar bizimdir.”²⁸⁰

“Oynayır” adlı başka bir şiirinde Âşık Beyler, “Yurduma ebedî ilk bahar gelir.”
diyerek vatanının hürriyetine kavuşmasını arzuluyor:

“Susuz sehralara gür sular gelir,
Yurduma ebedî ilk bahar gelir,
Ot bitmez çöllere behre²⁸¹, bar²⁸² gelir,
Tarlalar sévinir, çöller oynayır.”²⁸³

3.3.5. Âşık Ahmet (1921 -)

1921 yılında Kürdemir bölgesinin Carlı köyünde dünyaya gelen Âşık Ahmet de
“Danışım” isimli şiirinin son dörtlüğünde sazında ve sözünde, bağımsız olarak
yaşayan insanlardan bahsetmek istediğini şu şekilde dile getiriyor:

“Ehmed’em, elimde sazım,
Ucalsın şirin avazım,
Zehmete min dastan yazım,
Azad könül den danışım.”²⁸⁴

²⁸⁰ a. g. e., c.II, s. 445.

²⁸¹ Behre: Meyve, mahsul, kazanç.

²⁸² Bar: Yemiş, meyve.

²⁸³ Hüseyin Fazlullahi Vahid, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 18.

²⁸⁴ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Aşıqları ve Əl Şairləri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 465.

3.3.6. Âşık Penah (1926-1979)

1926 Salyon bölgesinde dünyaya gelen, 1979 yılında vefat eden Âşık Penah, “Soruş” isimli şiirinde doğuştan hür doğan insanlardan gıpta ile söz ediyor, bağımsızlığa gönül verdiğini ve bunun kıymetini de ancak onu tadanların bileceğini belirtiyor:

“Élimiz ğadirdi, ğüvvemiz metin,
Ümid meş’eliyik²⁸⁵ beşeriyetin,
Esl azadlığın, dadın lezzetin,
Dünyaya xilaskâr gelenden soruş.

...

Bahar da görmüşem, ğış da görmüşem,
Ġnümü ğemli de, xoş da sürmüşem,
Penah, azadlığa gönül vermişem,
Sen onun ğedrini bilenden soruş.”²⁸⁶

3.3.7. Âşık İmran (1928 -)

1928 yılında dünyaya gelen Âşık İmran’ın doğum yeri belli değildir. Âşık, “Soruş” adını taşıyan şiirinde bağımsızlığı konu ederek, esaret altında bulunan vatanında bağımsız olarak yaşamak istediğini belirtiyor:

“Bu odlar yurdunda²⁸⁷ azad bir ğuşam,
İsterem yurduma min dastan ğoşam,
Ġartal yuvasında ğonağ ğalmışam,
Xeber al, dağların özünden soruş.”²⁸⁸

²⁸⁵ Meş’el: Meşale; yol gösteren, mürşit.

²⁸⁶ a. ğ. e., c.II, s. 487.

²⁸⁷ Odlar yurdu: Azerbaycan bu isimle de anılır.

²⁸⁸ a. ğ. e., c.II, s. 502.

Âşık İmran “Bağlıyam” isimli şiirinin bir dördlüğünde bağımsızlık aşkının dertlerini ortadan kaldırdığını, hiçbir fitneye ve oyuna alet olmayacağını belirtmektedir:

“Şadlığ dünyasında mayalanmışam,
Azadlığ eşğile sayalanmışam²⁸⁹,
Yaxşılığ oduyla daim yanmışam,
Ne fitneye, ne de féle²⁹⁰ bağlıyam.”²⁹¹

3.3.8. Âşık Hüseyn Cavan (1916-1985)

1916 yılında Güney Azerbaycan’ın Germedüz bölgesinin Utu köyünde dünyaya gözlerini açan, 1985 yılında vefat eden Âşık Hüseyn Cavan, vatan ve millet konularında olduğu gibi bağımsızlık konusunu da şiirlerinde sıkça işlemiştir. Vatan, millet kelimelerinin telâffuz edilmesinin dahi yasak olduğu bir dönemde Hüseyn Cavan’ın bu konuları şiirinde işlemesi yadsınamayacak bir kahramanlık gibidir. Hele de bağımsızlığı diline türkü yapması cesaretinin ölçüsünü göstermesi açısından çok önemli bir durumdur.

Âşık Hüseyn Cavan “Tebriz’i” adlı şiirinin bir dördlüğünde bağımsızlık için verilen mücadele neticesinde vatanın hürriyetine kavuşacağını vurguluyor:

“O ğara buludlar esen tufanlar,
Bir zaman Tebriz’in gücünü anlar,
Azadlığ uğrunda tökülen ğanlar,
Dönderecek gülüstana Tebriz’i.”²⁹²

Hüseyn Cavan “Sorağa Düştü” şiirinin her dördlüğünde bağımsızlığa olan inancını ve hasretini büyük bir içtenlikle işlemiştir. Bağımsızlığa âşık olduğunu, bu

²⁸⁹ Sayalan-: İyileşmek (Yaranın iyileşmesi).

²⁹⁰ Fé: Hile, tuzak.

²⁹¹ a. g. e., c.II, s. 505.

²⁹² Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.5, s. 108, (Henüz Yayınlanmamış).

zorlu, kötü günlerin bir gün sona ereceğini, hürriyetin yurdu kuşatmasının çok uzak olmadığını coşkulu bir şekilde dile getiriyor:

“Könlüm yér üzünü gezdi, dolaşdı,
Azadlıg eşgile sorağa²⁹³ düşdü.
Yarıb serhedleri, dağları aşdı,
Gözüm al ipekli bayrağa düşdü.

Çetin günlerimi yadda saxladım,
Ne yada baş eydim, ne de ağladım,
Azadlıg namına kitab bağladım²⁹⁴,
Adım kitablarda varağa²⁹⁵ düşdü.

Çıxsın ağ günlere her insan, dédim,
Yaransın xalgıma xoş dövrän, dédim,
Canımı vetene men gurban dédim,
Gurbanlar içinde sadağa²⁹⁶ düşdü.

Her kim ki, xalgına bârlı bağ ekdi,
Solmaz güller açdı arzusu, ehdi,
Çoxların şanına bir gürrə²⁹⁷ çekdi.
Menimki çekice, orağa düşdü.

Buludlar silindi, dumanlar gaçdı,
Azadlıg nurunu her yana saçdı,
Arzularım insan kimi dil açdı,
Uçub pervane tek çırağa²⁹⁸ düşdü.

²⁹³ Sorag: Arama, gezme, sorarak öğrenme.

²⁹⁴ Kitab bağla-: Kitap yazmak.

²⁹⁵ Varağ: Kâğıt tabakası, sayfa.

²⁹⁶ Sadağ: Ok kabı, sadak, okluk.

²⁹⁷ Gürrə: Gurur, kibir, kendini beğenme.

²⁹⁸ Çırağ: Işık, ziya.

Men âşığ olmadım siyah téllere,
 Gönçe yanaqlara, tûti dillere,
 Sesim yayıldığca doğma éllere,
 Şöhretim dillere, dodağa düşdü.

Cavan Hüseyn'em, él péymanesiyem,
 Böyük azadlığın pervanesiyem,
 Âşığ Elesger'in nişanesiyem,
 Sesim obalara, oymağa düşdü.²⁹⁹

Cavan "Mehebbet" adındaki başka bir şiirinde de bağımsız olan arzu ve dileklere bile yüreğinde sevgi beslemektedir:

Vurğunuyam sakit axan suların,
 Azad dileklerin, saf duyğuların,
 Dostlar gelbindeki eşgin, ilğarın³⁰⁰,
 Gétmez üreyimden bil, mehebbeti!³⁰¹

"Nâkâm Ölmerem" adlı şiirinde bağımsızlık uğrunda her türlü mücadelede var olduğunu, hiçbir zaman düşmana baş eğmeyeceğini, milletini vatanını hürriyetine kavuşmuş olarak görmezse yüzünün gülmeyeceğini, eğer vatanın üstünden kara bulutlar çekilirse gönül huzuru içinde ölebileceğini yüreğinin derinliklerinden gelen bir duyguyla şöyle ifade ediyor:

"Azadlığ uğrunda ğanım tökülse,
 Mezarımın üstden yollar çekilse,
 Saçlarım ağarsa, bélím bükülse,
 Düşmene baş eyib secde ğılmaram.

²⁹⁹ a. g. e., c.5, s. 110.

³⁰⁰ İlğar: And, vefa.

³⁰¹ E. Ahundov-T. Ferzeliyev-İ. Abbasov, Azərbaycan Âşıqları ve Él Şairleri, Elm Neş., Bakü-1984, c.II, s. 417.

Şirin arzularım yérin almasa,
 Vetenim zilletden azad olmasa,
 Xalğım sévinmese, élim gülmeşe,
 Ürekden şad olub men de gülmerem.

...

Çıxıb Savalan'a yurduma baxsam,
 Tebriz'in köksüne ulduzlar taxsam,
 Zefer neğmesini zilden oxusam³⁰²,
 Men Cavan Hüseyn'em, nâkâm³⁰³ ölmerem.³⁰⁴

3.3.9. Âşık Ali Selimî

(1953 -)

1953 yılında Eher bölgesinin Dağlayan köyünde dünyaya gelen Âşık Ali Selimî “Dehşetli Géce” şiirinin ilk hanesinde vatanının üzerinden gitmeyen kara bulutların, bağımsızlık için çarpan yürekleri yaraladığını, bağımsızlık özlemini artırdığını içi acıyarak dile getiriyor:

“Ğaranlığ bir géce, dehşetli géce,
 Hesret ürekleri sıxırdı gördüm.
 Tebriz'in üstüne düşürdü zulmet,
 Azad ürekleri yıxırdı gördüm.”³⁰⁵

3.3.10. Muhammed Nebati

(1968 -)

1968 yılında Tebriz yakınlarındaki Verziğan ilçesinin Çaykendi kasabasında dünyaya gelen Muhammet Nebatî, “Sazımdı Sazım” isimli şiirinin tapşırma hanesinde kötü günlerin geride kalacağını, vatanında hüküm süren uzun kışın en kısa

³⁰² Zilden oxu-: En yüksek tonda okumak, çalmak.

³⁰³ Nâkâm: Arzusuna ulaşmayan, mutsuz.

³⁰⁴ a. g. e., s. 426.

³⁰⁵ H. Feyzullahî Vahid, Azərbaycan Muasır Âşıqları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990, s. 209.

zamanda sona ereceğini, bağımsızlık güneşinin doğacağını, o vakit sazına çok iş düşeceğini müjdelere gibidir:

“Gara gün sovuşar, ömrü az olar,
Şaxtalı³⁰⁶ gış géder, bir de yaz olar,
Nebatî gem yéme kéfin saz olar³⁰⁷,
Élin xoş gününde lazımdı sazım.”³⁰⁸

3.3.11. Âşık Mecid Baharî

Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye henüz ulaşamadığımız Âşık Mecid, “Téller Oynasın” adlı şiirinde bağımsızlığın herkes tarafından sevildiğini belirtiyor:

“Nişanlı gızlara bayramlıg geler,
Azadlıg yaxşıdı insanlar séver,
Zulmetin çerağı yanmamış söner,
Çal âşığ çal sazın, téller oynasın.”³⁰⁹

3.3.12. Âşık Mirza Bayramoğlu

Hayatı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşamadığımız âşıklardan birisi olan Âşık Mirza Bayramoğlu da “Téller Gülür” adlı şiirinde bağımsızlığın insanda uyandırdığı güzel duyguları dile getiriyor:

“Azad könlüm bextiyârsan dünyada,
Gözel vaxtdır éller gülür, sen de gül.
Bahardır, her teref güldür çemendir,
Bereketli çöller gülür, sen de gül.”³¹⁰

³⁰⁶ Şaxta: Çok soğuk, dondurucu soğuk, kış havası.

³⁰⁷ Kéfi az ol-: Neşeli olmak, sevinç içinde olmak, derdi gamı olmamak.

³⁰⁸ Ali Kafkasyalı, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, c.6, s. 202, (Henüz Yayımlanmamış).

³⁰⁹ H. Fazlullahî Vahid, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih, s. 23.

³¹⁰ a. g. e., s. 35.

3.3.13. Âşık Aslan

Âşık Aslan hakkında da henüz malumat edinemedik. Âşık, “Gül Tebriz'im” adlı şiirinde, Azerbaycan'ın dünya durdukça bağımsız kalacağını, düşmanlarına fırsat verilmeyeceğini ve hürriyet sayesinde mutlu olunacağını ifade ediyor:

“Azer éli coşar, daşar,
Dünya varken azad yaşar,
Ġartal kimi dağlar aşar,
Él Tebriz'im, gül Tebriz'im,
Gel derdimi bul Tebriz'im.

...

Yâr cânına od salarsan,
Düşmanlardan bac alarsan,
Azad olub şen ğalarsan,
Él Tebriz'im, gül Tebriz'im,
Gel derdimi bul Tebriz'im.”³¹¹

3.3.14. Âşık Abdullah

Hakkında herhangi bir bilgi edinemediğimiz âşıklardan biri olan Âşık Abdullah, “Süt Gölünde” adlı şiirinde, vatanın bağımsızlığına kavuşmasını arzuluyor. Dileğinin gerçekleşmesi hâlinde keyiflerinin yerine geleceğini belirtiyor:

“A yoldaşlar, a ğardaşlar,
Son günümüz ağ olaydı.
Déyib gülüb danışaydığ,
Damağımız³¹² çağ olaydı.”^{313,314}

³¹¹ a. g. e., s. 54.

³¹² Damağ: Keyif, heves.

³¹³ Çağ ol-: Dinç olmak, sağlıklı olmak.

³¹⁴ a. g. e., s. 68.

SONUÇ

Bu çalışmayla 15. yüzyıldan günümüze kadar Güney Azerbaycan âşık şiirinde ele alınan vatan, millet ve bağımsızlık (azadlık) konuları araştırılarak, bu konuların değişen zaman, zemin, dünya görüşü ve yaşama tarzının etkisiyle âşıklardaki yansımaları ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Konular üç ana bölüm altında incelendi.

Birinci bölümde, Türk milletinde ve âşıklık geleneğinde vatan anlayışı incelendikten sonra konunun esasını teşkil eden Güney Azerbaycan âşıklarının vatan anlayışı ele alındı.

İkinci bölümde, Türklerde ve Türk âşıklık geleneğinde millet anlayışı verilmeye çalışıldıktan sonra, Güney Azerbaycan âşıklarının şiirlerinde millet konusunu işleyişleri gösterilmeye çalışıldı.

Üçüncü bölümde ise, yine Türk milletinin ve âşıklarımızın bağımsızlık konusuna yaklaşımları belirtildikten sonra, Güney Azerbaycan âşık şiirinde bağımsızlık konusunun ele alınışı gözler önüne serilmeye çalışıldı.

Araştırmada 15. yüzyıldan günümüze kadar ulaşan Güney Azerbaycan Türkleri âşık şiiri mahsulleri kullanıldı. Mevcut kaynaklar taranarak bu konuyu ele alan âşıklar ve ortaya koydukları eserler tespit edildi. Tespit edilen şiirlerde işlenen vatan, millet ve bağımsızlık konularının kullanılışı örneklerden hareketle dikkatlere sunuldu.

Konularla ilgili müstakil şiirlerin sayısının fazla olmadığı, konuların genellikle şiirlerin bir iki dördüğüne serpiştirildiği görüldü. Bazı âşıkların ise bu konulara örnek verebileceğimiz şiirlerine tesadüf edilemedi. Bu durum bizde, özellikle yirminci yüzyıldan önce, âşık şiirinin umumiyetle sözlü gelenekte yaşaması sebebiyle günümüze lâıykıyla aktarılamadığı, ayrıca zamanın yönetim şekillerinin tutumlarının da bunda etkili olduğu fikrini doğurdu.

Yapılan çalışma ile Güney Azerbaycan Türkleri'nin olduğu kadar bütün Türk dünyasının vatan, millet ve bağımsızlık konularına ne derece önem verdikleri gösterilerek, kültürel bağları meydana getiren bu unsurların millet hayatındaki kuvvetli tesirine dikkat çekildi. Ayrıca Türk halkları arasında dil, edebiyat ve kültür bakımından samimi bağlar oluşturmak hedeflendi.

KAYNAKLAR:

AHUNDOV, Ehliman (Çev. Semih TEZCAN), Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri, T.D.K. Yay., Ankara-1994.

-----, Ehliman, Telli Saz Ustaları, Bakü-1964.

ALLAHMANLI, Mahmut, Âşık Valeh'in Sanat Dünyası, Bakü-1991.

ALPTEKİN, Ali Berat, Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı, Akçağ Yay., Ankara-1997.

ALTAYLI, Seyfettin, Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü I-II, M.EB. Yay., İstanbul-1994.

ALYILMAZ, Cengiz, Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi, Atatürk Üniv. K.K.E. Fakültesi Yay., Erzurum-1994.

ANAR-Yavuz AKPINAR, Bin Yılın Yüz Şairi, Azerbaycan Şiiri Antolojisi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-2000.

ARASLI, Hemit, Âşık Yaradıcılığı, Bakü-1960.

-----, Hemit, Âşık Yaradıcılığı, Bakü-1960.

ARISOY, M. Sunullah, Türk Halk Şiiri Antolojisi, Bilgi Yayınları, Ankara-1995.

ARSAL, Sadri Maksudî, Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları, Ötüken Yay., İstanbul-1975.

ASLAN, Memmed, Türk Halk Şiirinden Seçmeler, Gençlik Neşriyyatı, Bakü-1980.

Aslı ve Kerem (Hikâyeti), Firdevsi Kitaphanesi, Tebriz-Bilâ Tarih.

Âşık Abbas Tufarganlı, Abbas Gülgez, Haz. A. M. Hameneh, Yaran Neşriyyat, Tebriz-1998.

Âşık Peru Meclisi – Âşıklar – El Şairleri, Bakü-1991.

Âşık Şemşir, Öyüdler, Ozan Neş., Bakü-1996.

Âşık Veysel, Dostlar Beni Hatırlasın, Derleyen: Ü. Yaşar OĞUZCAN, Özgür Yay., İstanbul-1991.

- Azerbaycan Halk Türküleri (Mahnı ve Tecnisler), Derleyen: Gafar NAMAZELİYEV, Azerbaycan Klassik Edebiyatı Kitabhanası, 20 Ciltte, Elm Neşriyyatı, Bakü-1982.
- Azerbaycan İzahlı Lügeti, 4 Cilt.
- Azerbaycan Şifahî Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, Bakü-1966.
- Azerbaycan Şifahî Halk Edebiyatına Dair Tetkikler, Bakü-1966.
- BAKİLER, Y. Bülent, Âşık Veysel, Hayatı ve Şiirleri, Tercüman Aile ve Kültür Kitaplığı, İstanbul-1986.
- BANARLI, Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, M.E.B. Yay., İstanbul-1971.
- BAŞGÖZ, İlhan, İzahlı Türk Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul-1968.
- BAYRI, Mehmet Halit, Halk Şiiri XIX. Yüzyıl, İstanbul-1956.
- BEYATLI, Yahya Kemal, Eğil Dağlar, M.E.B. Yay., İstanbul-1992.
- , Yahya Kemal, Kendi Gök Kubbemiz, M.E.B. Yay., İstanbul-1994.
- BLAGA, Rafael, İran Halkları El Kitabı, 1997.
- BORATAV, P. Naili – Halil Vedat FIRATLI, İzahlı Halk Şiiri Antolojisi, Ankara-1943.
- , Pertev Naili, 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı, İstanbul-1982.
- CAFERZÂDE, Azize, Azerbaycan Âşık ve Şair Kadınları, Gençlik Yayınları, Bakü-1991.
- , Azize, Azerbaycan Poeziyasında Âşık Şiiri Üslûbu, Bakü-1981.
- Cenûbî Azerbaycan Edebiyatı, A. Azerbaycan Folkloru Antoligiyesi, İki Ciltte, Toplayan ve Tertip Eden: E. Ahundov, A.É.A. Neşriyyatı, Bakü-1968.
- ÇAYLI, Samed, Dillen Sazım, Moheğ Neşriyyat, Tebriz-1999.
- DİZDAROĞLU, Hikmet, “Türk Saz Şiirinin İlk Örnekleri”, Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, II. Cilt (Halk Edebiyatı), Ankara-1982.
- EFENDİYEV, Osman, Âşık Poeziyasının Estetik Problemleri, Bakü-1983.
- EFENDİYEV, Paşa, Azerbaycan Şifahî Halk Edebiyatı, Bakü-1992.
- ELÇİN, Şükrü, Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara-1988.
- ELESKEROV, İslâm, Âşık Elesger, Elm Neş., Bakü-1972.
- ELİBEYZÂDE, E. M., Âşık Elesger, Bakü-1971.
- ELİZÂDE, Hümmet, Azerbaycan Âşıkları, Bakü-1930.

- ERGİN, Muharrem, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., İstanbul-1996.
- ERGUN, S. Nüzhet, Halk Edebiyatı Antolojisi, İstanbul-1938.
- FERZANE, M. A., Bayatılar, Tahran-1979.
- GEDİKLİ, Yusuf – Fethi Gedikli, Çağdaş Azerî Şiiri, Antolojisi, İstanbul-1983.
- Gedim ve Orta Esirler Azerbaycan Edebiyatı, Bakü-1992.
- GÜNAY, Umay, Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi, Akçağ Yay., Ankara-1992.
- HACIYEVA, Marife, Folklor ve Muasır Poetik Proses, Bakü-1991.
- HALICI, Feyzi, Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler, Konya-1985.
- HEKİMOV, Mürsel, Âşık Şiirinin Növleri, Bakü-1987.
- , Mürsel, Azerbaycan Âşık Edebiyatı, Bakü-1983.
- , Mürsel, Azerbaycan Şifahî Halk Edebiyatından Hususî Kurs, Bakü-1975.
- , Mürsel, Bayatılar, Bakü-1991.
- HÉY’ET, Cevat, Azerbaycan Edebiyatı Tarihine Bir Bahış, Tebriz-1376 (1997).
- IGNACZ, Kunoş, Türk Halk Edebiyatı, İstanbul-1954.
- İBRAHİMOV, Mirze, Âşık Poeziyasında Realizm, Bakü-1966.
- İDRİSİ, Habib, Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri, İran-1979.
- İslâm Ansiklopedisi “Azerbaycan” maddesi, c. 1, M.E.B. Yay., İstanbul-1979.
- KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı Tarihi I-II-III-IV, İstanbul-1973.
- KAFKASYALI, Ali, Âşık Murat Çobanoğlu, Hayatı-Sanatı-Eserleri, Ankara-1998.
- , Ali, Edebiyatımızda Ermeni Mezalimi, Atatürk Üniv. K.K.E. Fakültesi Yay., Erzurum-2001.
- , Ali, İran Azerbaycanı Türk Edebiyatı Antolojisi, 6 Cilt, (Henüz Yayınlanmamış).
- , Ali, Mikâyıl Azafı, Hayatı-Sanatı-Eserleri, Erzurum-1996.
- KARABEY, Turgut-Habib İDRİSİ, Güney Azerbaycan Şiir Antolojisi, Taş Medrese Yay., Erzurum-1991.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, Saz Şiiri Antolojisi, Ankara-1965.

- Komisyon, Büyük Türk Klâsikleri, 12 Cilt, Ötüken-Söğüt Yay., İstanbul-1985-1992.
- Komisyon, Cenubî Azerbaycan Edebiyatı Antologiyası I-II-III-IV, Elm Neşriyyat, Bakü-1994.
- Komisyon, Türk Dünyası Edebiyatları, M.E.B. Yay., İstanbul-1998.
- KÖÇERLİ, Feridun, Azerbaycan Edebiyatı I-II, Elm Neşriyyatı, Bakü-1978.
- KÖPRÜLÜ, Mehmet Fuat, Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisi, İstanbul-1935.
- , Mehmet Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul-1928.
- , Mehmet Fuat, Türk Saz Şairleri I-II, Ankara-1962.
- MEMMEDOV, Elhan, Azerbaycan Edebiyatı İncileri (Bayatı, Koşma, Tecnis), Yazıcı Neş., Bakü-1988.
- MUTLUAY, Rauf, Türk Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul-1972.
- MÜMTAZ, Salman, Sarı Âşık ve Bayatıları, Bakü-1933.
- NAMAZELİYEV, Gafar, Azerbaycan Halk Türküleri, Haz. Salih TURHAN, Yüksek Öğretim Kurulu Matbaası, Ankara-1993.
- NAMAZOV, Gara, Azerbaycan Âşık Seneti, Yazıcı Yayınları, Bakü-1984.
- NAYIR, Yaşar Nabi, Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri, İstanbul-1968.
- NEBİYEYEV, Azad, Azerbaycan Folklorunun Janrı, Bakü-1983.
- ONK, Nizamettin-İ. Elesgerzâde, Göyçeli Âşık Elesger, Ankara-1987.
- OSMANLI, Veli, Türk Halkları Edebiyatlarının Ortak Başlangıcı, Haz. Ali Kafkasyalı, Erzurum-1996.
- ÖZTUNA, Yılmaz, Büyük Türkiye Tarihi, İstanbul-1977.
- PAŞAYEV, Sednik, 19. Asır Azerbaycan Âşık Yaratıcılığı, Bakü-1990.
- , Sednik, Azerbaycan Folkloru ve Âşık Yaratıcılığı, Bakü-1989.
- SAKAOĞLU, Saim, Sahada Derleme Metotları, Erzurum-1988.
- SALEDDİN, Ali, Azerbaycan Şiiri ve Folkloru, Bakü-1982.
- SEVENGİL, Refik Ahmet, Yüzyıllar Boyunca Halk Şairleri, İstanbul-1965.
- SEYİDOĞLU, Bilge, Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar (Metinler ve Tahliller), Erzurum-1989.
- SOYSAL, M. Orhan, Türk Dili ve Edebiyatı ile Türkçe Öğretmeninin El Kitabı, M.E.B. Yay., İstanbul-1999,

- TAĞIYEVA, Şövkət-Ekrem Rehimli-Semed Bayramzâde, Güney Azerbaycan, Orhan Neşriyyatı, Bakı-2000.
- TANSEL, F. Abdullah, Mehmet Emin Yurdakul'un Eserleri (Şiirleri), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1969.
- TEHMASİB, M.H.- İ.İ. Abbasov, B.A. Abdullayev, T.E. Ferzeliyev, Azerbaycan Âşıkları ve El Şairleri I-II (Türkiye'de Yayıma Hazırlayanlar: Saim Sakaoğlu, A.B. Alptekin, E. Şimşek), Bakü-1965.
- Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri), TDK Yay., Sayı: 445-450/Ocak-Haziran 1989.
- UNAT, Faik Reşit, Hicrî Tarihleri, Milâdî Tarihe Çevirme Klavuzu, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1974.
- ÜNLÜ, Mahir-Ömer ÖZCAN, 20. Yüzyıl Türk Edebiyatı I, İnkılâp Kitabevi, İstanbul-1987.
- VAHİD, Hüseyin Feyzullahî, Azerbaycan Muasır Âşıkları, İntişârât-ı Yârân, Tebriz-1990.
- , Hüseyin Feyzullahî, Elli Âşık Elli Nağme, İntişarat-ı Mehran, Bilâ Tarih.
- VEKİLOV, Gıyasi, 19. Esr Âşık Lirikası, Maarif Neşriyyatı, Bakü-1993.
- VELİYEV, Vağif, Azerbaycan Folkloru, Maarif Neşriyyatı, Bakü-1985.
- YEKANİZARİ, Perviz, Azerbaycan Şifahî El Edebiyatına Bir Bakış, Tahran-1995.
- ZEHTABÎ, Mahmut Takî, İran Türkleri'nin Eski Tarihi, Tebriz-1378 (1999).

SÖZLÜK

ağil: Akıl, akıllı, müdrik.

ağ: Ak, beyaz bez.

apar-: Götürmek.

axtar-: Aramak.

azadlığı: Hürriyet, bağımsızlık, müstakillik; serbestlik, hiçbir şeye tabi olmama.

bala: Çocuk, yavru.

bar: Yemiş, meyve; fayda, semere, menfaat.

barat: Banka vs. ile veya posta ile yollanan para.

baş götür-: Başını alıp gitmek, kaçmak, nere gelirse oraya gitmek.

behr: Deniz, bahr.

behre: Meyve, mahsul, kazanç, semere, hayır.

beht: Baht, talih.

béle: Böyle.

belke: Olabilir, umulur, belki; önce söylenmiş bir düşüncenin aksini ifade eder;
hatta, hiç.

bem: Müzikte kalın ses.

bezek: Süs, ziynet, güzellik veren şey.

biyaban: Otsuz, bitkisiz çöl, sahra.

bulağ: Yerin altından kaynayıp çıkan su menbaı, pınar, kaynak.

bürkü: Boğucu, sıcak hava.

cahan: Cihan, dünya.

cavan: Genç.

cehceh: Kuşların öterken çıkardığı güzel ses, şakıma.

celayi-veten ol-: Vatanından ayrı düşmek, yurtsuz yuvasız kalmak, gurbete
düşmek, derbeder olmak.

cida sal-: Ayırmak, ayrı düşürmek.

cida: Ayrı.

çat-: Ulaşmak, yetişmek, erişmek.

çen: Bulutların yere inmesi şeklinde oluşan rutûbetli duman, sis, pus.

çirağ: Işık, ziya, nur; her türlü aydınlatma aracı.

çiskin: Kapalı havada yağan ince yağmur.

çörek: Ekmek, yemek.

çüt: Çift

dad: Yardım, imdat çağırışı.

dalısınca: Ardınca, arkasınca, peşice.

danış-: Konuşmak, sohbet etmek.

dehan: Ağz.

didergin eyle-: Vatanından, yuvasından mahrum etmek.

dindir-: Bir şeyin aslını ortaya çıkarmak veya öğrenmek için konuşturmak, sorgulamak.

doğma: En yakın, en aziz, en kıymetli, öz.

döz-: Tahammül etmek, katlanmak, sabretmek.

düyünle-: Düğüm yapmak, bağlamak.

eğyar: Ağyar, yabancı.

él: Oba, halk.

éle: Öyle.

esir: Asır, yüzyıl.

etir saç-: Güzel koku yaymak, saçmak.

eylen-: Durmak, gecikmek, alıkonmak, takılıp kalmak.

eyn: Ayn, göz.

eyn: Göz.

fehle: İşçi, herhangi bir sahada çalışan adam.

fe'l: Hile, tuzak, fırıldak, kelek.

fexr et-: İftihar etmek, övünmek, kıvanç duymak.

fırget: Ayrılık, ayrılış, firkat, hasret.

ğagğıltı: Tavuk, keklik, turna vs'nin ötmesi, haykırması; kahkaha, kahkaha ile gülme.

ganad çal-: Kanat çırpma, uçmak.

ğandır-: Anlatmak, öğretmek, bildirmek, etraflıca anlatarak öğrenmesini sağlamak, izah etmek.

ğarğış et-: Beddua etmek.

gayda: Düzen, tertip, bir şeyin düzenli olması hâli; yol, üslûp, tarz, usûl.

gayıt-: Dönmek.

gedd: Kadd, boy.

gelb: Yürek, kalp.

gem: Gam, keder.

gén dünya: Büyük, geniş, uçsuz bucaksız yer.

gen: Geniş.

ğend: Şeker, çok tatlı şey.

ğızıl: Altın, kırmızı.

gile gile: Damla damla, tane tane.

ğıleylen-: Şikâyetlenmek, sitem etmek, memnuniyetsizlik bildirmek.

ğochağ: Yiğit, cesur, mert, korkusuz; çalışkan, becerikli, konuşmasını beceren.

gohum: Birisi ile akrabalık bağı olan adam; soy, menşe itibarıyla birbirine yakın olan.

ğonağ ol-: Misafir olmak.

göyçek: Güzel, alımlı, hoşlanılan.

göz vur-: İşaret etmek için gözünün birini kırpmak.

ğubar: Keder, gam, dert.

ğüman: Ümit.

ğürre: Gurur, kibir, kendini beğenme, üstün tutmak fiili.

ğüsse: Gam, keder, hüzn, sıkıntı, düşünce, dert.

ğütb: Kutup.

ğüzar: Yol, geçit.

ğüzgü: Ayna.

hamı: Bütün insanlar, olanların tamamı.

hamı: Herkes, bütün.

hanı: Hani.

haray: İmdat, yetişin anlamında.

hay sal-: Gürültü koparmak, gürültü çıkarmak.

hemdem: Dost, arkadaş.

hemişe: Her zaman, daima, her an, sürekli.

her kes: Her kim.

herden: Bazen, arada bir, zaman zaman.

huşu dağıl-: Düşüncesini, aklını toparlayamamak, düşüncesi dağılmak.

igid: Yiğit.

il: Yıl, sene.

ilan: Yılan.

ilğar: Söz verme, ahd, vefa, vaad.

incesenet: Güzel sanatlar, güzel sanatların bir kolu.

inci-: Üzölmek, kırılmak.

incit-: Kırmak, özmek.

indi: Şimdi.

isti: Çok ısınmış hava, sıcaklık.

it-: Kaybolmak, yitmek.

kasıb: Fakir, yoksul.

kéfi saz ol-: Neşeli olmak, sevinç içinde olmak, derdi gamı olmamak, morali iyi olmak.

kefli: Keyifli.

kes: Şahıs, adam, kimse.

kéşik: Koruma, nöbet.

kiçil-: Küçölmek.

kimi: Gibi.

kömek: Bir kimsenin karşılaştığı zorlukları, sıkıntıları hafifleştirmek için yapılan iş, hareket; yardım.

köynek: Gömlek.

lap: Hemen, tam, işte, çok.

layla: Ninni.

mahal: Yer, muhit.

méhman: Misafir, konuk.

melal: İç sıkıntısı; usanma, bııkma; hüüzün, keder, gam.

meşe: Orman.

meş'el: Etrafı aydınlatmak için kullanılan, ucunda yanıcı madde bulunan değnek, meşale; yol gösteren, mürşit.

- metanet: Tahammül, muhkemlik, yenilmezlik, sebat, metinlik, sağlamlık, dayanıklılık.
- metel: Şaşkın, şaşmış.
- metleb: Talep, istenilen şey.
- mexmer: Kadife, kadifeden yapılmış.
- mis: Bakır madeni.
- müntezir: Hazır bekleyen, bekleyiş içinde olan.
- nâdan: Cahil, bilgisiz, ilimsiz, irfansız; kendi haddini bilmeyen, kaba anlayışsız.
- nâğis: Tam ve mükemmel olmayan, yarım, eksik; kusuru olan, kusurlu.
- nâhağ: Haksız, adaletsiz, hakka ve insafa sığmayan, kanunsuz.
- nâkâm: Arzusuna ulaşmayan, ulaşamayan, mutsuz.
- nakes: Şerefsiz, yaramaz, alçak, rezil.
- neft: Petrol.
- nezerde tut-: Göz önüne almak, onun hakkında düşünmek.
- oktabr: Ekim ayı.
- ov: Av.
- ovgat: Zaman, vakit, durum, hâl.
- ovlağ: Av hayvanlarının bol olduğu saha, yer; canlı benzetmelerde kullanılır.
- oyan-: Uyanmak.
- örpek: Kadınların başlarına örttükleri beyaz baş örtüsü.
- öt-: Geçmek.
- özge: Başka, diğer, gayrı, yabancı, ağıyar.
- pardağlan-: Güzelleşmek, canlanmak, çiçek gibi açılmak.
- payız: Sonbahar mevsimi.
- pervane: Işık etrafında dönen küçük gece kelebeği.
- péyman: Kadeh, piyale; şarap.
- polad: Çelik.
- pul: Para.
- ruhsar: Yüz, sima, çehre.
- rûbab: Kemençeye benzeyen ve onun gibi çalınan, üzerine deri geçirilmiş ve hindistan cevizinden yapılmış yuvarlak gövdeli yanık sesli yaylı saz, rebab.

sadağ: Ok kabı, sadak, okluk.

sakit: Sessizce, yavaşça, usulca.

saral-: Hastalıktan dertten, kederden, heyecandan, korkudan yüzünün rengi kaçmak, solmak.

sarı: Taraf, yön.

savad: Tahsil.

sayalan-: İyileşmek (Yaranın iyileşmesi).

sayrış-: Titrek, zayıf ışık saçmak, parlamak; belirlemek, görünmek.

sebt et-: Kaydetmek, yazmak.

sorağ: Arama, gezme, sorarak bilme; sorularak öğrenilen şey, haber, bilgi; birisi hakkında bilgi, haber.

şadlığ: Sevinç, mutluluk, insana gönül hoşluğu, sevinç, memnunluk veren olay, şey, neşe, bayram.

şahmar: Zehirli, iri yılan cinsi.

şaxta: Çok soğuk, dondurucu soğuk, kış havası, sıfır dereceden daha aşağı seviyede olan hava sıcaklığı.

şem': Mum.

şığ-: Büyük bir süratle inerek hedefe hücum etmek, üzerine atlamak.

şi'r bağla-: Şiir yazmak.

tağ: Kavun, karpuz, salatalık vs. bostan bitkilerinin toprakta uzanan kolu.

talé: Talih, baht.

tap-: Bulmak.

tapşır-: Havale etmek, üzerine yüklemek.

Tat: Hazar Denizi kıyısınca Güney Azerbaycan sınırında yaşayan Fars soylu bir halk.

tay: Bir yeri iki parçaya bölen şeyin iki tarafında kalan bölümlerden her biri.

tay: Eş, denk, eşit, münasip.

tek: Gibi.

teleb: Talep.

te'ne: Azar, kınama.

terlan: Uzun kanatları ve güçlü gagası olan yırtıcı kuş.

toy: Düğün merasimi, bu merasim dolayısıyla yapılan şenlik.

ucal-: Yücelmek.

ud-: Bir şeyde üstünlük kazanmak, fayda almak.

ud-: Yutmak, yenmek.

ulduz: Yıldız.

vage: Vaka, olay.

varağ: Kâğıt tabakası, sayfa.

vügar: Ağırbaşlılık, haysiyetini koruma, temkin ciddiyet; azamet, büyüklük, vakar.

vüsal: Kavuşma, vasıl.

xetm ol-: Sona ermek, bitmek.

xilaskâr: Tehlikeden, ölümden, kötü bir durumdan kurtaran, kurtarıcı.

xoştbext: Şanslı, talihli, bahtı uyanmış, yaver gitmiş, refah ve sevinç içinde bahtiyar olarak yaşayan.

yâd: Anma, hatırlama.

yad: Yabancı, garip, él.

yağı: Düşman.

yay: Yaz mevsimi.

yaz: İlkbahar.

yéri-: Hareket etmek, adımlamak, geçmek, kabul etmek.

yet-: Ulaşmak.

yétir-: Yetiştirmek, olgunlaştırmak, meydana getirmek.

yığış-: Bir yere toplanmak, kümelenmek; bir yere gitmek, yola çıkmak için hazırlık yapmak.

zavod: Büyük sanayi kuruluşu, fabrika.

zebretac: Zümrüde benzeyen değerli bir taş.

zenbur: Arı, nesli olmayan arı, ıslah edilmemiş arı.

zer: Altın.

ziba: Süslü, güzel, hoş, alımlı.

zil: Müzik aletlerinin en yüksek tonu, tiz.

ÖZGEÇMİŞ:

1977 yılında Kahraman Maraş'ın Göksun ilçesinde dünyaya geldi. İlkokulu Göksun'un Büyükkızılcık Kasabası'nda, ortaokul ve liseyi Kahraman Maraş'ta okudu. 1994 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı. 1998 yılında buradan mezun oldu. Aynı yıl Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. Kayseri'nin Bünyan ilçesi Güllüce İlköğretim Okulu'nda göreve başladı. Yüksek Lisans öğrenimi sebebiyle naklen Erzurum'a geldi. Hâlen Pasinler Lisesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak çalışmakta olup henüz evlenmemiştir.